

VERSLAG VAN DE OPENBARE VERGADERING VAN DE GEMEENTE DORDRECHT - DORDTSE DINSDAG D.D. 5 MAART 2024

Vergaderzaal 1

1. Kennissessie Informatiebeveiliging en Privacy

Voorzitter: Mevrouw Kruger
Raadsgriffier: Mevrouw Vermeulen
Verslag: NotuBiz

Aanwezig:
Dhr. Bootsman (GroenLinks)
Dhr. Groenewege (Partij voor de Dieren)
Mevr. Lammens-Oostdijk (VVD)
Dhr. Struijk (CU/SGP)
Dhr. Uysal (GroenLinks)
Dhr. Wringer (Beter Voor Dordt)

Ambtelijke ondersteuning: mevr. Van Gent, dhr. Brabander, dhr. Baaten

De voorzitter: Goedemiddag allemaal. Goedemiddag Nick Bootsman. Mijnheer Bootsman, goedemiddag. Goedemiddag. Het lukt wel uiteindelijk. Dank voor uw allen aanwezigheid. Het is een beetje veel mannenbijeenkomst, maar oké, vooruit. Misschien komen er nog anderen, want het is natuurlijk altijd toch wel een beetje worstelen met werk en hierheen komen en dat soort dingen. Welkom bij de kennissessie Informatiebeveiliging en Privacy. Voor het verslag vraag ik eventjes of de raadsleden en commissieleden hun naam willen zeggen.

De heer Wringer: Jan-Willem Wringer, Beter voor Dordt.

De heer Uysal: Abdullah Uysal, GroenLinks Dordrecht.

De heer Bootsman: Nick Bootsman, GroenLinks Dordrecht.

De heer Struijk: Leen Struijk, ChristenUnie/SGP.

De heer Groenewege: Pieter Groenewege, Partij voor de Dieren.

De voorzitter: Naast mij de griffier.

Mevrouw Vermeulen: Commissiegriffier.

De voorzitter: Commissiegriffier, neem me niet kwalijk. En kunt u zich ook alstublieft voorstellen?

Mevrouw Van Gent: Andrea van Gent, adviseur informatiebeveiliging van gemeente Dordrecht.

De heer Brabander: En ik ben Sander Brabander, Chief Data Officer vanuit Dordrecht voor de Drechtsteden. Voor stad en regio.

De heer Baaten: En mijn naam is Hans Baaten. Ik ben Chief Information Security Officer voor de Drechtsteden.

De voorzitter: Dank u wel. En ook nog verdere andere geïnteresseerden, welkom. De raad heeft ingestemd met het agenderingsverzoek van de griffie voor een kennissessie over democratie data algoritmes en privacy. Grote onderwerpen die we vandaag in vogelvlucht beschouwen. En dan hebben we het over de toeslagenaffaire tot het ene algoritme dat door de gemeente wordt gebruikt. Uiteraard gaat het ook over de rol van de raad en over wat elk raadslid zelf moet doen om alert en veilig te werken. Ik denk dat het goed is, als u een presentatie heeft gegeven, dat er achteraf vragen komen of mogen er tussendoor vragen gesteld worden? Tussendoor mogen er vragen gesteld worden. Dat is mooi. En het programma bestaat uit drie onderdelen. En aan het einde is er een soort van apparaten hulp. Dan kunt u nog vragen stellen aan de aanwezigen, hoe met u uw iPad om kunt gaan. Ik sta als eerste in de rij. Even kijken hoor. Dan wil ik nu het woord geven aan mevrouw Van Gent. Gaat uw gang.

Mevrouw Van Gent: Helemaal goed. Ik heb een presentatie. En ik kan alleen zelf nu niet zien, als ik niet sta, bij welke sheet hij... Ik kan het daar zien. Helemaal goed. En dan kan ik hem zelf doorklikken? Top. Dank je wel. Even kijken of het werkt. Ja. Hartstikke goed. Even voorstellen. Mijn naam is Andrea van Gent. Ik ben twee jaar geleden in gemeente Dordrecht komen wonen en werken. Mijn functie is adviseur informatiebeveiliging. En ik doe eigenlijk alles op het gebied van veilig digitaal werken. Ik ben hier samen met mijn collega Sander Brabander. Die gaat zich straks zelf ook voorstellen. Hij doet het tweede deel van de presentatie. De agenda is in het kort als volgt. Ik ga eerst een deel vertellen over informatiebeveiliging en het versterken van de lokale democratie in een steeds verder digitaliserende wereld. Daarna gaat mijn collega Sander vertellen over kunstmatige intelligentie, algoritmes en ethische dilemma's. Daarna doe ik nog een kort stuk over de beveiliging van de iPad waar jullie mee werken. En daarna zijn wij nog beschikbaar voor vragen over de iPad of de beveiliging daarvan of andere vragen. Als jullie nog iets willen weten of vertellen, dan is daar alle ruimte voor. Versterken van de lokale democratie in de digitale wereld. Zo heb ik mijn presentatie genoemd. Ik denk dat de meeste mensen die actief zijn in de politiek, of dat lokaal is of landelijk of misschien wel in nog groter verband, wel bekend zijn met de constante schreeuw dat de democratie onder druk staat door digitalisering. Dat het allemaal een crisis is. En hoe moeten we er toch allemaal mee omgaan. Ik denk ons allen wel bekend. Waar komt dat vandaan? En hoe actueel is dat? En hoe raakt dat ons als lokale gemeente? De digitalisering van het maatschappelijk leven krijgt steeds verder vorm. En inmiddels bijna alle vlakken van het maatschappelijk leven worden op een bepaalde manier geraakt door digitalisering. We winkelen online. We maken afspraken online. We doen onze belastingangiften online.

Er is eigenlijk nog maar weinig waarvoor je echt ergens naartoe moet. En dat gaat eigenlijk steeds verder. En nog steeds in een steeds verder toenemend tempo dat de ontwikkelingen elkaar opvolgen. Dat is natuurlijk best wel een dingetje voor overheden, want wij moeten steeds mee gaan in nieuwe ontwikkelingen. Bijvoorbeeld op het gebied van informatiebeveiliging moeten wij constant bij blijven en onszelf wapenen tegen allerlei veranderingen die plaatsvinden. Maar ook voor burgers is het best wel ingewikkeld om grip te houden op alles wat er digitaal gebeurt. En dat is lastig. Je kan je grip verliezen. Bijvoorbeeld de gemeente heeft ontzettend veel data in huis. Wat doen we er allemaal mee? Wat willen we er allemaal mee? Wat gebeurt er? Weten we eigenlijk wel wat er gebeurt? Hebben we die controle nog? En wat ook speelt, is de macht van Big Data en Big Tech, zoals ik dat hier heb genoemd. En wat ik daar eigenlijk mee bedoel, is dat de digitale wereld eigenlijk steeds complexer wordt, waardoor het best wel lastig is om lokaal je expertise in huis te houden. Want kennis is duur en schaars, waardoor je eigenlijk steeds meer, en dat geldt niet alleen voor gemeentes hoor, maar ook voor het bedrijfsleven, dat je steeds verder gaat leunen op grote IT-bedrijven die jou heel veel uit handen nemen en het allemaal voor jou regelen. Dat is natuurlijk supermooi. Maar wij als gemeente zijn verantwoordelijk dat we onze zaken op orde hebben, ook als we dingen uitbesteden. Voor data geldt hetzelfde. Het is heel mooi dat je heel veel dingen met data kan en dat je data gaat binnenhalen en dat je daar van alles mee wilt en dat je daarmee gaat experimenteren. Maar dat je nog steeds ethisch bezig bent en nog steeds je burger dient, dat is de verantwoordelijkheid van jou als gemeente, ook even los van wat jouw leverancier allemaal gaat doen. Als je dat even op een rijtje zet, dan kan je je voorstellen dat... Burgers die niet meer mee kunnen komen in een digitale wereld is een bedreiging voor de democratie, want we willen dat iedereen participeert. Maar ook dat wij als gemeente een betrouwbare partij zijn, is gewoon van fundamenteel belang voor de lokale democratie. Daar wil ik het graag met jullie over hebben. Ik ga dat doen aan de hand van een aantal casussen en een aantal voorbeelden. En daarna ga ik proberen om voor jullie een soort voorzetje te doen van, waar kan je aan denken? Hoe kan je je rol pakken als gemeenteraadslid om hier iets mee te doen? De casus die ik heb uitgewerkt is de Brexit casus. Ik denk dat de meesten van jullie die nog wel weten, in 2016 Brexit referendum in Engeland. En aan de hand van het Brexit referendum heeft de Engelse privacywaakhond, wat bij ons eigenlijk Autoriteit Persoonsgegevens is, maar dan die van Engeland, ik weet niet meer hoe ze heten, hebben een zeer uitgebreid onderzoek gedaan naar de invloed van sociale media en beïnvloeding op de uitslag van dat Brexit referendum. Daar hebben ze heel veel tijd en geld ingestoken. En er zijn eigenlijk een aantal hele interessante inzichten uitgekomen. En een voorbeeld daarvan is het dorpje Ebbw Vale. Ik spreek het zeer waarschijnlijk niet goed uit, want het is Wales, maar dat is het beste wat ik van kan maken. Daar hou ik het even bij. Het is een dorpje in Wales, waar eigenlijk van oudsher heel veel mijnbouw heeft plaatsgevonden. Waar heel veel mensen ook werkten in de mijnen en waar de Europese Unie echt tientallen miljoenen geld heeft geïnvesteerd voor die lokale mijnbouw. Daar hadden ze ook grote Bilboards langs de weg staan met... Die kennen jullie waarschijnlijk wel. De EU investeert hiervoor, project bla, bla. Dat was best wel een ding eigenlijk in dat dorp. Het mijnwerkersdorp is eigenlijk altijd een heel links georiënteerd dorp geweest. En in dit dorp, dit had statistisch gezien het hoogste aantal of naar verhouding het hoogste aantal leave stemmers van die hele regio.

En dat werd best wel opvallend gevonden, omdat de leave campagne werd eigenlijk voornamelijk gepropageerd in meer rechts georiënteerde media. En dat werd eigenlijk in Ebbw Vale helemaal niet zo goed gelezen en bekeken en geluisterd. Dat was een opvallend ding. Daarnaast was het ook wel interessant dat zoveel mensen uit Ebbw Vale veel eigenlijk graag uit de Europese Unie wilden vertrekken, gezien hun specifieke dorp eigenlijk zo ontzettend veel geld vanuit de EU kreeg. Dan zou je misschien eerder denken, maar die mensen hebben daar heel veel aan, heel direct profijt. Hoe zit dat? Ze hebben daar een aantal onderzoekers naartoe gestuurd met de vraag, wil je delen wat je gestemd hebt en waarom? En daar kwam eigenlijk uit dat een groot aantal van die stemmers in Ebbw Vale een grote angst had voor immigranten en vluchtelingen. Dat wordt heel vaak genoemd als reden om te stemmen tegen de Europese Unie of voor het vertrek uit de Europese Unie. Nou hoor je dat natuurlijk wel vaker. Is dat niet per se heel opvallend. Maar in dit geval werd het wel als een opvallend ding ook gezien, omdat er in Ebbw Vale eigenlijk helemaal geen immigranten of buitenlanders woonden en de angst daar toch heel hoog was. Eigenlijk veel hoger dan in vergelijkbare populaties. Toen hebben ze eigenlijk uitgezocht, is er een reden voor aan te wijzen waarom dat daar zo speelt? Toen hebben ze gekeken naar de advertenties die op sociale media gedraaid waren in de periode voor dat Brexit referendum. Facebook wilde dat niet openbaar maken. Dat is nog een hele juridische strijd geweest. Uiteindelijk heeft Facebook aan het kortste eind getrokken en zijn zij gedwongen om die advertenties openbaar te gaan maken. En toen bleek dat de burgers of de bewoners van dat Ebbw Vale eigenlijk voor een heel groot deel een fake nieuws advertentie had gezien over toetreding van Turkije tot de Europese Unie. Met een plaatje dat Erdoğan de hand schudde van een hoge EU-leider, met quotes van, volgend jaar is het zover en treedt Turkije toe tot de Europese Unie. Iets in die trant. En dat heeft blijkbaar best wel veel indruk gemaakt, ook al wisten sommige mensen wel dat het niet per se klopte. Maar sommige mensen dachten ook wel dat het klopte. En onbewust heeft daar best wel veel beïnvloeding plaatsgevonden dat mensen dachten, maar dat willen wij helemaal niet. Want dat is dan toch allemaal spannend en eng. En je zag ook, als je keek naar de funding van die advertenties, dat er ook best wel moeite was gestoken om dat onder de radar te houden. Er zaten meerdere partijen eigenlijk achter met allemaal potjes geld, die net op zo'n manier samenwerkten dat geen van die partijen echt in het oog zou springen als acteren tegen de regels van dat platform. En dan merk je dat op het moment dat mensen daar of partijen daar gewoon slim mee omgaan, dat het toezicht ook tekortschiet op zo'n platform. Nou weten we natuurlijk ook van Facebook dat ze sowieso niet zo enorm happig zijn op toezicht op... Facebook heeft ook ooit als standpunt gehad dat zij niet bepalen wat politiek is. Dat ze zich het liefst daar helemaal niet mee willen bemoeien. Juridisch gezien moeten ze wel monitoren. Maar je merkt in deze casus dat het eigenlijk gewoon aan alle kanten faalt. En dan kan je je afvragen, hoe eerlijk zijn verkiezingen als mensen hun stem gaan baseren op nepnieuws of op sentimenten die helemaal niet per se kloppen? En dat speelt ook gewoon. Uiteindelijk was de conclusie van het rapport wel dat de beïnvloeding op zo'n kleine schaal was dat het waarschijnlijk niet van doorslaggevend belang is geweest op de Brexit uitslag, referendumuitslag. Maar dat dit speelt, dat houdt niet op in 2016. Want dat er gewoon heel veel geld in omgaat, in dat beïnvloeden met social media advertenties, dat is een feit.

En ook in Nederland, bijvoorbeeld afgelopen verkiezingen was gewoon heel duidelijk dat partijen die actief zijn op Instagram en TikTok veel beter scoren bij de jeugd dan partijen die dat helemaal niet doen. Het is een factor van belang. En dat moeten we erkennen. En ook het gebrek aan verantwoordelijkheid dat genomen wordt, is gewoon een factor van belang waar we rekening mee moeten houden. En natuurlijk gaan we dat binnen gemeente Dordrecht niet oplossen, want daarvoor zijn we te klein. Maar dit is in het debat over informatiebeveiliging en beïnvloeding gewoon een hele reële ontwikkeling.

De heer Bootsman: Ik wilde daar even de vraag over stellen, als dat kan. Hier in Dordrecht was laatst ook nepnieuws, wat flink over Facebook heen ging. Namelijk het feit dat Dordrecht alle bankautomaten, geldautomaten weg zou halen. En wat kunnen wij er het beste aan doen? Wat ik nu geprobeerd heb, is continu de posters een berichtje te sturen van, luister, dit is helemaal niet waar, want zo en zo en zo. Want ik ergerde me daar wel aan. Als je ziet dat het ook steeds gedeeld wordt en dat mensen dan redelijk gaan doen tegen Dordrecht over iets wat niet zo is.

Mevrouw Van Gent: Deze had ik ook doorgestuurd gekregen. Dat is inderdaad een... Ik denk dat het heel goed is om je ervan bewust te zijn dat het gebeurt en ook om je uit te spreken tegen nepnieuws. De vorm waarop je dat het beste kan doen, daar ben je natuurlijk vrij in. Je kan bijvoorbeeld ook dat via een officieel bericht naar buiten brengen of je kan reageren. Zelf denk ik dat als je gaat reageren, loop je ook soms het risico dat je in een soort hele vervelende discussie gaat verzanden, met mensen die eigenlijk niet per se die dialoog graag willen of zoeken. Dat je dan misschien beter je eigen account of profiel kunt gebruiken om gewoon een bericht te typen van, ik zie dit rondgaan. Het klopt niet. Ik denk dat het wel heel goed is om je uit te spreken. En ook om advertenties te rapporteren, want die optie heb je gewoon. En je kan ook bijvoorbeeld je volgers oproepen om een advertentie te rapporteren, als ze hem zien. Het is denk ik heel goed om je uit te spreken. Als politicus riskeer je ook dat je zelf onderwerp wordt van nepnieuws. En het is ook belangrijk om elkaar daar echt in te steunen en erover na te denken van, hoe gaan we daarmee om? Zeker in tijden van verkiezingen bijvoorbeeld is dat denk ik wel heel waardevol om daar als raad met elkaar over na te denken hoe je dat het beste kan doen. De volgende casus gaat eigenlijk meer over die afhankelijkheid van IT-leveranciers. En het is een casus van vorig jaar november. Misschien dat jullie hem gezien hebben. Misschien niet. In de ambtelijke organisaties ging hij wel redelijk rond, want in ons buurland Duitsland was een hele grote hack bij een IT-leverancier, waardoor 72 Duitse gemeentes onbereikbaar waren voor dienstverlening. Wat gebeurde er? In november 2023 ging er ergens bij ICT-dienstleverancier ShIT een alarmpje af dat er iets vreemds gebeurde op het netwerk. Zij waren slachtoffer van een ransomware-aanval. Zij hadden dat door dat dat gebeurde. En zij hebben op dat moment ervoor gekozen om hun systemen volledig af te sluiten, om te voorkomen dat die aanval verder zou gaan. En ook natuurlijk om uit te zoeken, wat is er aan de hand, et cetera. Deze ICT-leverancier heeft een enorm aantal klanten, waaronder 72 Duitse gemeentes. En die hadden gewoon geen digitale dienstverlening meer, omdat alles wat via die leverancier ging was gewoon onbereikbaar. De impact daarvan was echt enorm. 1,7 miljoen burgers waren direct of indirect getroffen.

En twee maanden na de hack, en zelfs tot op de dag van vandaag, is de dienstverlening nog maar mondjesmaat opgestart. Het is echt bizar hoe lange nasleep deze hack heeft. Mensen moesten echt met de hand aan een balie papierwerk gaan invullen, omdat gewoon helemaal niks het meer deed. En dat dan maandenlang. Dat is best wel een beetje zuur. En zeker omdat jij eigenlijk helemaal niet zoveel daaraan kan doen, want het gebeurt gewoon. Jij krijgt gewoon op maandag een belletje van je leverancier, dit speelt en succes ermee. Dat is even om aan te geven dat die afhankelijkheid ook natuurlijk gewoon grote risico's met zich meebrengt. Heb ik nog een aantal andere krantenkoppen van de afgelopen periode ChatGPT met phishingmail. ChatGPT is een artificial intelligence oplossing. Daar gaat Sander straks nog heel veel over vertellen. Maar de invloed van dat soort tools op oplichting is heel groot, want zo'n tool kan gewoon een perfecte phishingmail schrijven. En er zijn inmiddels zelfs ook gevallen bekend van mensen die zijn opgelicht met door AI gegenereerde beelden van bijvoorbeeld hun baas die hun vertelt in een videocall dat ze geld moeten overmaken. Het is voor mensen gewoon ontzettend moeilijk om te zien dat iets door artificial intelligence is gecreëerd. Dat het niet authentiek is. In de informatiebeveiligingswereld wordt daar heel hard aan gewerkt van, hoe kan je daar mee omgaan om die authenticiteit te garanderen? Is gewoon best wel moeilijk. En onze burgers en onze bedrijven in de stad kunnen hier gewoon slachtoffer van worden en wijzelf ook. Fraudegevallen. Je merkt ook dat ze toch heel regelmatig nog vallen. Echt niet alleen maar oude mensen, ook veel jonge mensen, bedrijven, overheden, particulieren. En een factor van belang is tijdsdruk. Mensen worden gewoon heel erg onder druk gezet om gelijk iets te doen. En je moet iets. En het moet nu. En vaak wordt er ook ingespeeld op een bepaald verantwoordelijkheidsgevoel, want je wil die goede werknemers zijn en je wil die fijne vader, moeder, dochter, zoon zijn die iemand in nood helpt. En je merkt dat op het moment dat mensen gelijk gaan acteren, waar natuurlijk op wordt aangestuurd, dat die veel vaker slachtoffer zijn van fraudegevallen. En terugkomend op ransomware. Je ziet in het Nederlandse bedrijfsleven, één op de vijf betaalt gewoon, want die hebben zoiets, wat moet ik ermee? Ransomware is het versleutelen van je data door criminelen, waardoor je niet meer bij je data kan. En dan wordt er een berichtje gestuurd met, ik heb jouw data versleuteld. Daar ben je dan zelf al achter, want je kan niet meer op je laptop. En dan krijg je een berichtje, stuur mij X:-bedrag in Bitcoin en dan mag je er weer bij. En als je dat betaalt, dan kan je er inderdaad ook weer bij, want dan krijg je netjes de sleutel om je data weer het ontsleutelen. En dan kan je weer lekker verder werken. En dat is dan toch wel heel verleidelijk. Het is een hele lucratieve business eigenlijk, ransomware. En dat is gewoon best wel een groot probleem. Als jij geen goede back-ups hebt, misschien dat je inderdaad die portemonnee dan trekt. Aan de hand van deze voorbeelden denk ik dat we wel een beetje gevoel hebben gekregen van de grote maatschappelijke en economische impact die cybercrime heeft. En dit raakt ons ook. Wij als persoon, maar ook wij als gemeente. Nederlandse gemeente die daar een schoolvoorbeeld van is, is Hof van Twente. Wellicht dat jullie het voorbeeld kennen van twee jaar geleden. Slachtoffer geworden van een ransomware-aanval. Hadden de beveiliging niet op orde. Hebben dat uiteindelijk ook toegegeven dat ze dat niet op orde hadden. Maar die zijn gewoon het overgrote deel van hun data volledig kwijt. Ook niet meer terug te halen. Dat is natuurlijk voor een gemeente echt een ramp. Is ook een interview.

De heer Uysal: Ik was benieuwd hoe je als gemeente kan borgen dat die beveiliging op orde is. Want vaak hebben we die kennis niet in huis. Ben je afhankelijk van derde partijen. Hoe kan je als gemeente, vooral de ambtenaren dan, dat ze weten dat ze beveiligd zijn en dat is in controle is?

Mevrouw Van Gent: Ik kom daar straks op terug. Ik hoop dat ik dan jouw vraag of uw vraag beantwoord in de volgende sheets. En anders dan zal ik het verder proberen toe te lichten. Wat kan de raad doen aan het...

Mevrouw Kruger: Mag ik nog een vraag tussendoor? De heer Wringer heeft nog een vraag.

Mevrouw Van Gent: Sorry.

De heer Wringer: Dank. In 2021 hebben we natuurlijk het programma ICT verandert. Uitbesteding van het Dordtse datacenter naar een derde commerciële partij, inclusief de overschakeling naar alle software applicaties naar SaaS. Alles staat online bij een derde partij. Maar gemeente Dordrecht is nog wel verantwoordelijk en eigenaar van de data. En dat sluit wel een beetje aan op de vraag van de collega, hoe wordt daar controle op uitgeoefend?

Mevrouw Van Gent: Dat zijn hele goede vragen. In de sheet hierna ga ik dat wat meer invulling geven. Want het klopt, wij als gemeente zijn eigenaar van de data. Maar los daarvan zijn wij als gemeente ook altijd eindverantwoordelijk voor onze informatiebeveiliging. Zelfs al zouden wij onze beveiliging van A tot Z door een derde partij laten doen, en die derde partij faalt, dan zijn wij verantwoordelijk. En alleen wij zijn verantwoordelijk. Dat is zeker een ding. Ik ga daar zo gemeente specifiek op terugkomen. Even voor de raad. Over die democratische principes die onder druk kunnen komen door digitalisering. Wat kan de gemeenteraad daarmee doen? De VNG zegt eigenlijk daarover, heb het erover. Dat is eigenlijk punt één. Wees je ervan bewust dat dit soort dingen spelen. Heb het er met elkaar over. Neem een standpunt in. Volg ontwikkelingen. Dat is gewoon super zinvol. Maar ook bijvoorbeeld voor de achterban, wees je bewust van, hoe kan je je achterban bijvoorbeeld ondersteunen om weerbaarder te worden tegen cybercriminaliteit specifieke doelgroepen? Gebeurt ook dat jongeren of ouderen of ondernemers vanuit de gemeente daar hulp bij krijgen. Dat is natuurlijk gewoon een heel mooi en goed initiatief. Dat zijn allemaal dingen waar je over na zou kunnen denken om dat invulling te geven. Hoe het bij de gemeente Dordrecht precies werkt? In hoofdlijn wordt dat via de reguliere Planning & Controlcyclus verantwoord. En ook via de jaarlijkse ENSIA. Daar ga ik nu wat meer uitleg over geven. De ENSIA is een audit die vanuit het ministerie van Binnenlandse Zaken verplicht is voor alle gemeentes. Alle gemeentes vallen automatisch onder die plicht om deel te nemen aan deze audit, de ENSIA audit. Wat is die ENSIA? Dat is eigenlijk een manier om te verantwoorden aan, in dit geval ministerie van Binnenlandse Zaken, wij als gemeente doen het op het gebied van informatiebeveiliging zo, zo of zo goed. Daarvoor is er een enorme checklist beschikbaar. Dat is de BIO, de Baseline Informatiebeveiliging Overheid.

En daarin staat eigenlijk heel uitgebreid uitgeschreven, waaraan moet jij als gemeente of als overheid... Wat moet jij hebben op het gebied van informatiebeveiliging? Dat staat helemaal uitgeschreven in dat document.

De heer Wringer: Voorzitter, mag ik een vraag stellen? De BIO heeft natuurlijk verschillende beveiligingsniveaus. Ben ik wel benieuwd welk niveau Dordrecht hanteert? Want een van de vragen is natuurlijk, de two-factor authentication, die eigenlijk voor een overheid wel, denk ik, heel belangrijk is. Maar die gebruiken wij niet. Ik vraag me af welk niveau wij hier gebruiken op dat gebied.

Mevrouw Van Gent: Binnen gemeente Dordrecht doen wij alles op niveau 2. En wij kijken altijd of dat voldoende is of dat dat hoger moet. Er zijn 3 niveaus, 1,2 en 3. Even heel globaal gezegd. 1 gebruiken wij eigenlijk niet, want wij doen liever net een stapje meer dan dat we te weinig doen. Standaard gaan wij ervan uit dat het minimaal niveau 2 is. En dan kijken wij eigenlijk per applicatie of per proces of dat geschikt is. Even over MFA. Dat is niet alleen gemeente of ENSIA specifiek. Maar je ziet gewoon in de hele markt eigenlijk dat de ontwikkeling is dat wachtwoorden iets minder belangrijk worden en twee-factor authenticatie steeds belangrijker. Daarin gaan wij als gemeente uiteraard mee, want dat is een hele goede ontwikkeling. In principe wordt dat steeds meer een vereiste en een standaard. En dat is natuurlijk een proces. Maar dat is wel de ontwikkeling die wij volgen. Vanuit die BIO staan die eisen helemaal uitgeschreven. En die ENSIA audit wordt door een externe partij gedaan. Die komen gewoon bij ons in de keuken kijken. En die komen even controleren wat wij allemaal hebben. Wat we allemaal doen. Hoe we het doen. Of we het goed doen. We mogen ook zelf iets zeggen over wat we doen, maar daar wordt wel zeer kritisch naar gekeken of dat dan inderdaad ook klopt. En dat gaat allemaal in die audit. Daar komt een rapport eigenlijk uit, in de vorm ook van een collegeverklaring. Waarin wij als ambtelijke organisatie een mooi verslag sturen naar het college met, dit zijn de auditresultaten. Dat wordt door de auditor ook gecheckt en geaccordeerd. Het is niet dat ik mag zeggen, de auditor vond het niet zo goed, maar ik vond het wel heel goed. Hier tekenen maar. Dat mag niet. Dat wordt echt wel heel kritisch gecontroleerd. En dat gaat naar het college. En zij hebben dan op die manier zicht op waar wij staan. En daarna gaan die stukken ook naar de gemeenteraad. En daar mogen dan vragen over gesteld worden. Gebeurt ook. Toevallig afgelopen jaar twee vragen vanuit de gemeenteraad beantwoord over de ENSIA. De ENSIA loopt van juli tot eind april. De nieuwe resultaten komen dan ergens na april weer richting de gemeenteraad. Dat is eigenlijk hoe wij dat voor een groot deel checken, waar wij staan als gemeente. En uiteraard gebruiken we dat dan ook weer als input voor verbeteringen.

Mevrouw Kruger: Ik begrijp dat het... Je wilde dat nog even aanvullen?

Mevrouw Vermeulen: Kleine toevoeging. De ENSIA is langs de auditcommissie gegaan. Die heeft vragen gesteld.

Mevrouw Van Gent: Sorry.

Mevrouw Vermeulen: Geeft niet. Die is doorgestuurd aan de raad met het antwoord op de toelichtende vraag.

Mevrouw Van Gent: Klopt. U had ook een vraag?

Mevrouw Kruger: Nee, dat was hetzelfde.

Mevrouw Van Gent: Dat was dezelfde. Dat klopt. Nu ik het hoor, denk ik, ja, dat is helemaal hoe het zit. Dat is even over hoe wij als gemeente checken waar we staan. Hoe gaan wij om met die externe leveranciers? In feite kijken wij per leverancier waar wij een contract mee aangaan... Gaan wij eigenlijk, heel simpel gezegd, kijken, voldoen zij aan die BIO? En dat is onze plicht als gemeente om dat te checken voor alles wat we uitbesteden. Voldoen zij aan die Basis Informatiebeveiliging voor Overheden? Dat controleren wij, op basis bijvoorbeeld ook weer van auditrapporten. Of er zijn verschillende manieren om dat te doen. Maar dat is hoe wij dat invulling geven en die verantwoordelijkheid pakken om ook voor de hele keten van toeleveranciers daar zicht op te houden. Is dat zo een beantwoording voor u? Ja. Hoe kunt u zich weren als gemeenteraadslid? We hebben het al kort gehad natuurlijk over phishing. Herken phishing. Gemeenteraadsliden zijn daar ook gewoon kwetsbaar voor. Bijvoorbeeld journalisten die via Twitter proberen iemand iets te ontlokken, wat dan heel interessant kan lijken voor een gemeenteraadslid om daar iets mee te doen. Wees jullie ook gewoon bewust van actualiteiten omtrent phishing, want het is een beetje een modegevoelig ding. Ik denk dat we allemaal bijvoorbeeld wel de WhatsApp-fraude kennen. Dat mensen dan appen, mam, ik ben mijn telefoon kwijt en ik moet iets betalen bijvoorbeeld. Dat is dan op een gegeven moment een beetje een mode ding. Maar het is gewoon heel nuttig om te weten wat er speelt. Want op het moment dat je iets herkent, dan ben je alert. En dat is natuurlijk belangrijk. Herken misinformatie en doe aan feitencontrole. Zeker op social media op het moment dat er een nieuwsbericht voorbijkomt wat je raakt, wat je misschien boos maakt of waarvan je denkt, daar wil ik echt niets over zeggen, even nadenken, klopt het eigenlijk wel? Want dingen die heel erg op je gemoed spelen, daar is vaak iets mee. Dat is vaak niet zomaar dat dat voorbijkomt. Dat is heel goed om daar bewust van te zijn. En om even op die krantenkop terug te komen, neem ook gewoon vooral je tijd. Op het moment dat je het gevoel hebt dat je onder druk wordt gezet of dat je zelf voelt, het moet, eigenlijk moet je bijna nooit gelijk echt iets. Die tijd even nemen om na te denken, misschien om te vragen aan iemand anders van, ik heb dit gekregen, maar ik vind het een beetje gek. Wat vind jij ervan? Dat dat kan zo'n enorm verschil maken of je wel of niet slachtoffer wordt van iets of dat je wel of niet je energie steekt in iets wat totaal niet blijkt te kloppen bijvoorbeeld. En uiteraard gebruik mobiele en ICT-apparatuur veilig. Daar ga ik in deel drie nog het een en ander aan praktische tips over geven. Maar het is gewoon goed om veilig met je digitale spullen om te gaan, want dat voorkomt een hele hoop ellende. Maar daar ga ik in het derde deel nog even praktisch wat invulling aan geven.

De heer Uysal: Toch nog een vraag over ENSIA. Ik weet niet of dat helemaal met dat te maken heeft. Maar sommige gemeentes hebben een commissie die dan toeziet op die persoonsgegevens. Ik weet of wij dat als Dordrecht ook hebben. Maar hoe verhoudt zich dat, die commissie tot die ENSIA en tot die verantwoording van de gemeente? En raadt u dat ook aan dat iedere gemeente dat doet? Is dat waardevol?

Mevrouw Van Gent: ENSIA en persoonsgegevens zijn niet per se dezelfde dingen, want ENSIA gaat heel erg echt over het beveiligen van de hele digitale infrastructuur. Zijdelings zit privacy daar wel in. Maar specifiek toezicht op persoonsgegevens en hoe daarmee om te gaan, valt niet helemaal dan weer volledig onder ENSIA. Dat is zeker nuttig om dat op een andere manier ook vorm te geven. Wordt ook gedaan binnen de gemeentes. Heel veel aandacht, ook voor privacy. Hoe dat toezicht het beste vorm kan krijgen, dat vind ik heel moeilijk om te zeggen. Want ik weet niet zo goed wat er allemaal mogelijk is en wat best practices zijn. Dat vind ik heel moeilijk eigenlijk om dat te beantwoorden wat de beste manier is. Maar dat het waardevol is om specifiek op persoonsgegevens ook toezicht te houden, los van ENSIA, dat is zeker waardevol en ook heel belangrijk. Want alleen met ENSIA ga je dan wel te kort door de bocht, want er is geen privacy audit. Het is echt informatiebeveiliging.

De heer Wringer: Dank, voorzitter. Ik denk dat mijn collega het heeft over een ethische commissie die sommige steden hebben. Wat ook daar belangrijk is, is natuurlijk een algoritmeregister. Heeft Dordrecht dat? En waar kunnen we dat vinden eventueel?

Mevrouw Van Gent: Hier gaat Sander straks heel veel over vertellen. Deze ga ik even voor hem...

De heer Brabander: Hou hem vast.

Mevrouw Van Gent: Dan denk ik weer, dit weet ik. Dan ga ik iets roepen en dan word ik straks gecorrigeerd. Ik hou dat even bij Sander. Dan kunnen we door naar het tweede deel. Heel erg bedankt voor jullie aandacht voor het informatiebeveiligingsdeel. Ik kom straks nog even terug voor wat extra's over de iPad.

Mevrouw Kruger: Verder heeft niemand meer nu een korte vraag nog? Ja, dat dacht ik al. Mijnheer Groenewege.

De heer Groenewege: Nog even over informatiebeveiliging. Ik vroeg me af of data van de gemeente op servers staat die in handen is van buitenlandse bedrijven? En dan vooral Amerikaanse bedrijven of Chinese bedrijven. Of staat het op servers in handen van Europese bedrijven of in eigen beheer?

Mevrouw Van Gent: Is een hele goede vraag. De data van de gemeente Dordrecht mag niet buiten de Europese Unie opgeslagen, omdat dat vanuit de AVG verboden is. Daar wordt streng op toegezien, ook op het moment dat wij met de partijen samenwerken, is dat altijd een check die bij inkoop al gedaan wordt. En op het moment dat een leverancier dat niet kan garanderen, mogen wij daar geen zaken mee doen.

De heer Groenewege: Voorzitter, maar ook servers in Europa kunnen in handen zijn van Amerikaanse bedrijven. Is dat dan ook een tweede check van, zijn die servers wel in handen van Europese bedrijven?

Mevrouw Van Gent: Als het gaat om... Wij checken, staat de data fysiek in Europa? Dat wordt gecheckt. Of er dan een eigenaarschap weer van een externe of van een ander land... Dat weet ik niet helemaal in wat voor detailniveau dat wordt uitgevraagd. Misschien is het handig om deze vraag even via de griffie te stellen aan de ambtelijke organisatie. Want ik ben echt van informatiebeveiliging en cybersecurity in dat soort dingen. En privacy is echt ook wel een vak apart. Er zijn mensen die dat heel veel beter weten dan ik.

De voorzitter: Een goede tip. En het staat genoteerd, hoor ik. Verder nog iemand? Dan gaan we over naar deel twee. Gaat uw gang.

De heer Brabander: Dank u wel, voorzitter. Ik zal mezelf toch nog een keer heel kort voorstellen. Ik ben Sander Brabander, Chief Data Officer voor de Drechtsteden. En hou me eigenlijk dagdagelijks bezig met het verder brengen van de regio op het gebied van stad en regio op het gebied van data en datagedreven werken. Die knip in die twee ook een beetje. Zodat we ook als organisaties, als gemeenten, en voor een stukje ook onze uitvoeringsorganisaties, optimaal maar verantwoord data kunnen inzetten voor onze maatschappelijke opgaven en diverse opgaven waar we natuurlijk voorstaan en natuurlijk ook het goed functioneren van onze interne organisatie. Dat is in sommige gevallen misschien net zo belangrijk. En het afgelopen jaar stond natuurlijk voor veel overheden, bedrijven in het teken van de versnelde vaart op het gebied van AI. Zeker de komst van ChatGPT, zullen de meesten hier iets over gehoord hebben, al dan niet mee gespeeld. Ik zie al wat mensen knikken. En dat heeft ook binnen Dordrecht en in de regio de nodige aandacht gekregen. Rond de zomer heb ik dat stokje voor nu nog even opgepakt. Vandaar dat ik dat combineer. Ik begin even bij de basis. Waar hebben we het dan eigenlijk over, als we het over kunstmatige intelligentie hebben? Is toch wel een begrip. Het gaat ook al terug tot eind jaren 40. Het is absoluut geen nieuwe ontwikkeling. Eind jaren 40 start het onderzoek al op dit vlak. En er zijn veel formele definities. Maar om het simpel te houden, zeker in de digitale wereld, zie je toch vaak dat daarmee bedoelt wordt een stukje software om taken uit te voeren of problemen op te lossen, waarvan we verwachten dat er normaal spraken menselijke intelligentie, menselijke interactie nodig is. Dat is heel breed. Het is niet allemaal eng en geavanceerd. Een standaard als dit, dan dat constructie telt al. En je ziet daar, bijvoorbeeld als je zoekmachines gebruikt, Google of op een Bol.com of dat soort dingen, de resultaten die je krijgt, daar zitten gewoon algoritmes achter die... Of je Twitter of je X tegenwoordig, moet ik zeggen, of welk platform dan ook. De resultaten die je krijgt, de berichtjes die je ziet, daar zitten gewoon algoritmes achter. Die filteren. Of die kijken naar, waar heb jij behoefte aan? Dat is gelijk het linkje naar de tweede term, die we toch even introduceren, machine learning. Machine leren. Hoe je op de zelflerende algoritmes... Algoritmes zijn met de hand helemaal ingebouwd. Als dit, dan dat. En bij machine learning is er sprake van dat het algoritme wat bestaande instructies krijgt en vervolgens eigenlijk op de data leert. Het haalt zelf uit een dataset patronen. En kan op basis van patroonherkenning veel platgeslagen beslissingen ondersteunen, nemen. Dan gaan we al een heel gevaarlijk gebied in. Maar het kan op basis van dat getrainde voorspellingen doen. Daar komt het eigenlijk op neer.

Afgelopen jaar, wat ik zei, stond heel erg in het teken eigenlijk van een specifieke vorm van kunstmatige intelligentie, generatieve AI. Algoritmes en AI die teksten, afbeeldingen, noem maar op, kan maken. Is dat een vraag? Geef wat teksten. Een instructie noemen ze ook wel een prompt. En daar komt of een nieuwe tekst uit of... Ik zal zo straks nog wel wat voorbeelden geven. Maar tegenwoordig kan je ook afbeeldingen, video's... Laat ik straks ook nog wel iets van zien. Een diversiteit aan content creëren. Dat raakt ook weer die phishingmails, waar Andrea het net over had. En uiteindelijk gaan eigenlijk al die creatieve algoritmes, die machinealgoritmes allemaal uit als ze trainen, noemen we dat. Geef ze data en door meer, niet altijd waar... Maar vaak is de gedachte, de meer data je erin stopt, de beter het wordt. Maar dat is even de gedachte. Dan nog wat bekende voorbeelden. Iedereen die Facebook, Spotify, Google, Netflix... Je kijkt twee keer een actiefilm en krijgt alleen maar suggesties voor actiefilms. Maar dat volgt uit het algoritme. Je kan in dat soort situaties in ook wel... Dat doen ze toch een beetje. Een filterbubbel. Je zoekt een aantal keren op een bepaald iets en je blijft dat soort inhoud krijgen. Op YouTube hetzelfde. In allerlei apps ook. Is ook maatschappelijk best wel een probleem voor mensen die... Ook al onderzoek geweest naar bijvoorbeeld mensen in de tienerleeftijd. Die maken zich zorgen over hun gewicht en die gaan dingen zoeken. En die blijft uiteindelijk in een hele bubbel zitten met berichten over hoe vreselijk het wel niet is en wat je allemaal moet doen. En wat niet altijd de beste tips zijn met de influencers van tegenwoordig. Een ander voorbeeld zijn natuurlijk de virtuele assistenten. Iedereen die een iPhone of Androidtelefoon heeft of andere smaken, heeft er een virtuele assistent op zitten. Of dat Siri is, in het geval van Apple, of een Google Assistant op Android. En straks ook zelfs binnen Windows, als je thuis c.q. privé, krijg je gewoon een soort ChatGPT-achtige assistent binnen je Windows. Dat gaat best wel hard. Ik zie u al nee schudden.

De heer Bootsman: Heel eerlijk, want ik zie daar best ook nog wel een gevaar in. En het gaat zo snel op het moment. Ik bedoel, ik ben ict'er geweest. En ik weet veel van dit soort dingen, maar ik gebruik het liever nog even niet. Want ik zie zeker met die datahonger van bepaalde... Dat dat echt een probleem kan zijn.

De heer Brabander: Ik kom daar zo meteen nog verder op terug, maar absoluut. Een andere, we zijn steeds meer met slimme sensoren bezig. Volgens mij recent hebben we één of meerdere pratend prullenbakken hier ook in Dordrecht geïntroduceerd. Daar zitten natuurlijk slimme vulgraadsensoren in. Die geven een signaaltje terug. Je stopt er iets in. Dat is een mooie als dit, dan dat constructie. Stop er een zak in. Als er een zak ingaat, dan zegt hij, dank u wel. Ik moest gelijk aan de Efteling denken toen ik het nieuwsartikel zag. Maar hetzelfde geldt ook natuurlijk bij zelfrijdende auto's. Tesla's, een andere slimme auto's, daar zit een enorme hoeveelheid sensoren in, die constant de omgeving scannen. Of het dan een radar is of andere vormen van sensoren, camera's, dat soort dingen. En ook vanuit de gemeente of het bedrijfsleven hier kijkt steeds vaker ook naar, hoe kunnen bijvoorbeeld in de binnenstad drukte monitoren? Binnenstad consortium is ook met wat vraagstukken bezig, begreep ik. Dat zijn wel voorbeelden van waar het wordt ingezet. Ik heb een aantal voorbeelden. Deze is heel recent. Een aantal voorbeelden die ook wat risico's aangeven, maar gaan proberen een beetje balans met de gedachte erachter te brengen.

Hebben jullie misschien ook meegekregen, afgelopen week was dit, twee weken terug. Een automobilist die een boete kreeg, omdat op basis van die foto gedetecteerd werd dat hij met een telefoon aan zijn oor zat. Dan is al de vraag van, is daar wel een menselijke interactie bij geweest. Heeft iemand die foto beoordeeld? Is dit geautomatiseerde besluitvorming geweest? Wat eigenlijk helemaal niet mag. Maar het zijn voorbeelden van waar een algoritme getraind is. En als je puur naar de uitkomst kijkt, statistisch gezien kan ik me voorstellen dat dit lijkt, voor zo'n model, alsof je een telefoon vast hebt. Als er geen mens naar kijkt, is dit best lastig om te herkennen voor een algoritme. De gedachte erachter kan natuurlijk best zijn van, zo kunnen we meer de veiligheid vergroten, veiligheid op de weg, we kunnen mensen nog beter bewustmaken van, dit moet je niet doen. Maar vanuit de statistiek zou je dit als een soort false positive zien. Het lijkt een geval van iemand die belt, maar dat is helemaal niet het geval. Hele kleine telefoon misschien, dat zou ook nog kunnen. Deze ook recent. Dat is een supermarktondernemer. Volgens mij was het een Jumbo, zonder voorkeur voor supermarkt. Maar die dacht, de oplossing tegen winkeldiefstal. We installeren wat slimme camera's en met de algoritmes monitoren we dan alle paden. En als iemand verdacht gedrag vertoont of dingen in zijn zak steekt of wat dan ook, dan nemen we dat op. En dan kunnen we daar een medewerker op afsturen en die klant aanspreken of apart houden. Daar zitten best wel wat ethische vraagstukken aan vast, kunt u zich voorstellen. Vanuit veiligheid en inderdaad derving voorkomen zou je zeggen, vanuit het bedrijfsbelang is er iets voor te zeggen. Maar er zijn wel grote twijfels over de mate waarin privacy geborgd is en gewoon het bredere ethisch verantwoord handelen hiervan. Dit is van afgelopen voorjaar ook. Ook al veel onderzoeken naar geweest. Ook met eigenlijk de komst van ChatGPT. Zowel leerlingen, maar ook docenten en anderen zijn het gaan toepassen. Moeten we dit verbieden? Moet we het omarmen? Zijn onze docenten er klaar voor? Moeten we ons onderwijs aanpassen? Gaan we het blokkeren en zeggen, dat mag allemaal niet? Weet je wel. Is dat vol te houden? Is best wel een belangrijke vraag. Volgens mij is daar ook hier niet echt een antwoord op. Je ziet de onderwijsinstellingen daar op verschillende manieren mee omgaan. Maar het is absoluut iets om goed over na te denken. We maken ons vaak al zorgen over het taalniveau in Nederland en het taalniveau ook op scholen, taalonderwijs. Op het moment dat je ze nog meer geautomatiseerd teksten laat schrijven, kan je ze andere vaardigheden leren. Dat is absoluut waardevol. Maar als iemand nog minder gaat schrijven, gaat het niveau dan niet nog verder omlaag? Hetzelfde geldt voor medewerkers in een organisatie of binnen overheden, beleidsmakers. Op het moment dat die... Ga je een beleid niet hoeven schrijven, want je geeft een instructie in de rol van prachtig geschreven beleidsteksten op B1-niveau uit. Verlies je niet op een gegeven moment toch het gevoel van een goede tekst schrijven? Hoe snel gaat dat achteruit? Dat gaat nog breder dan onderwijs. En dat is wel een interessante vraag voor een organisatie, maar ook maatschappelijk gezien. En ook kijken van, welke invloed kan je erop hebben, met de ontwikkelingen die inderdaad zo snel gaan? Zeker. Er zitten ook absoluut... Wat ik zei, er zitten... Je kan mensen helpen. In dit geval ook een voorbeeld van een systeem wat dyslexie makkelijk kan opsporen. Je kan eerder erbij zijn en kinderen bepaalde begeleiding geven.

De voorzitter: Misschien dan even via het...

Mevrouw Lammens-Oostdijk: Ik dacht dat het zo ook wel verstaanbaar was. Je kan natuurlijk ook, als je die teksten ziet, zie je weer ander woordgebruik. En dat is wel handig dat je dan denkt, dat zijn woorden die ik ook kan gebruiken. Terwijl normaal gesproken zou je die woorden nooit gebruiken

De heer Brabander: Klopt.

Mevrouw Lammens-Oostdijk: En dat is natuurlijk wel een voordeel van AI.

De heer Brabander: En het kan helpen als voorbeeld hoe je zelf tekst kan... Maar het is dan hoe je het gebruikt.

Mevrouw Lammens-Oostdijk: Je moet het echt als hulp gebruiken.

De heer Brabander: Klopt. En het is inderdaad hoe je het gebruikt en hoe je het inzet. Gebruik je het ter inspiratie of om het werk over te nemen? En daar zit ook verschil.

Mevrouw Lammens-Oostdijk: Inspiratie is een goede...

De heer Brabander: Dat is helemaal goed.

Mevrouw Lammens-Oostdijk: Dank je wel.

De heer Brabander: Aan al deze ontwikkelingen, dat zal ik zo nog vaker benoemen, zit... Er is altijd een balans. En er zitten heel veel voordelen aan deze ontwikkelingen. Er zitten risico's, afwegingen, consequenties aan, in wat voor soort dan ook. Maar het is niet allemaal negatief. Absoluut niet. Deze is natuurlijk al jaren terug, maar blijft een vaak genoemd voorbeeld, de toeslagenaffaire. Dat heeft natuurlijk een enorm persoonlijk drama opgeleverd voor een enorme groep mensen. Dat willen we absoluut niet nog een keer. Daar hebben we hopelijk als overheid van geleerd. Het wordt niet voor niks geregeld als voorbeeld gehouden. Het blijft ons bij. Hier zie je het ook wel, vaak wordt naar het algoritme gewezen. Toch vanuit mijn rol ga er wat... Hier was ook de data zelf niet goed. Als je het hebt over trainen, de dataset waar een algoritme op traint, hier was naast het algoritme zelf de data zelf ook... Daar was ook van alles fout. Het is niet alleen algoritme geweest. Maar ook daar is het een belangenafweging. Nog los van hoe het nu heeft uitgepakt en de enorme negatieve consequenties als je zegt, we hebben al een doel, fraude beperken en ook in die zin minder geld verliezen. Ook als overheid zou je natuurlijk best kunnen zeggen, weet je, we gaan een soort toetsing aan de deur... Er zijn best redenen te bedenken om een algoritme wat aan de deur toetst te verantwoorden. Alleen belangenafweging is daarbij essentieel. En die is duidelijk. Daar is het nodige fout gegaan. Dat willen we maar zeggen. Een voorbeeld van iets van de inzet van AI en een algoritme die we in Dordrecht zal gebruiken en ook in de regio breed. De chatbot Gem. Ik weet niet of jullie allemaal... Jullie hebben allemaal natuurlijk weleens op onze website Gem gebruikt. Daar kan je mee chatten. Bepaalde antwoorden kunnen al gegeven worden. En het kan eventueel doorverwijzen naar medewerkers, als het nodig is. Maar kan je tegenwoordig ook inloggen en beveiligen. Is dat al geïmplementeerd? Nee? Werd nog getest.

Op het moment dat je bijvoorbeeld met DigiD kan inloggen en dat je nog andersoortige gesprekken kan gaan voeren. Maar dit is AI, algoritmes. Heel veel getraind. Of in ieder geval getraind? Voorgeprogrammeerd. Maar het is een voorbeeld van AI die wij inzetten. U heeft een vraag?

De heer Uysal: Ja. Dit is een heel simpel voorbeeld van hoe je AI kan gebruiken. Ik was ook wel benieuwd of onze gemeente gebruik maakt... We hadden het net over de risico's. Maar AI biedt natuurlijk ook kansen en mogelijkheden. Ik was benieuwd of onze gemeente ook gebruik maakt van inhoudelijke algoritme. Bijvoorbeeld bij een aanvraag van een bijstandsuitkering of dat soort dingen, waarbij je eigenlijk een heleboel dingen kan doen zonder menselijke interventie.

De heer Brabander: Als we kijken gewoon naar de definitie van algoritme, zie je dat op dit moment er bijna geen software is. En er bijna geen oplossingen zijn waar dat niet op een of andere manier inzit. Dan heb ik het niet over de zelflerende en enge algoritmes, maar gewoon inderdaad, als dit, dan dat constructies. Op het moment dat er nu iemand een aanvraag indient in het sociaal domein, is er van alle domeinen... Vaak zie je dat in die applicaties, waar dat dan landt, binnenkomt dat daar algoritmes inzitten die toetsen van... Exact inhoudelijk zit ik niet in wat hij precies toetst. Maar die een aantal variabelen toetst van, is die wel woonachtig hier of niet? En valt deze wel binnen de scoop van waar wij zorg aanbieden? Dat soort zaken. Dat zijn meer regel gebaseerde algoritmes, noem ik het maar even. En die zitten in allerlei vak applicaties. Dat is gewoon meer procesondersteuning die niet werk overnemen, maar het net wat simpeler maken voor de ambtenaar. Als het gaat om echt... Volgens mij hebben we dat vorig jaar in ieder geval dat... November. Maar ik weet niet of dat ook naar de raad gegaan is. Zijn er ook wel wat vragen op een gegeven moment beantwoord, naar aanleiding ook van een Woo-verzoek, rondom het gebruik van risicovolle algoritmes. En met het beeld wat we op dit moment hebben, is dat niet het geval. Geen hoog risico conform de nieuwe hoog risico definitie. Ook in de AI-act, kom ik ook zo op terug. En tegelijkertijd zijn we ook nog bezig dat breder in kaart te brengen. We weten dat in de meeste processen zit wel iets, alleen het echt goed te achterhalen, dat vraagt ook afstemming met al onze leveranciers en al die dingen. Echt achterhalen van wat voor soort algoritme is dit? Is dit risicovol? Dat is nog lopend. Sorry? En de kansen... En wat je ziet, is dat op dit moment, en dan doe ik een beetje een voorzetje voor iets van later, maar qua kansen waar we nu naar kijken, is dat inderdaad ChatGPT natuurlijk helemaal hot is. Er is wel wat gecontroleerd geëxperimenteerd, zullen we maar zeggen. En er wordt gewerkt, ambtelijk, aan wat spelregels voor de ambtelijke organisatie om te kijken, hoe kunnen we dit, ook in lijn met wat de Rijksoverheid recent gepubliceerd heeft, verantwoord inzetten? Want de geest is uit de fles, zeg ik altijd. Dit is niet terug. Dit kan je niet blokken. Dit is er. Als je het zakelijk blokkeert, dan kan iemand op zijn privételefoon er wel bij. We zijn wel echt aan kijken, hoe kunnen we zorgen dat we op een verantwoorde manier de kansen die dit soort technologie biedt benutten? Maar dat is nog lopende ook.

De heer Uysal: Dat is zeker een duidelijk antwoord. Een vervolgvraag. Dit zit natuurlijk heel erg in de uitvoering. En ik ben gewoon als raadslid heel erg benieuwd in hoeverre wij als raadslid, als raad dan grip kunnen houden op dit soort processen.

Want vaak hoor je alleen maar als het echt faliekant misgaat. Dan is inderdaad de geest uit de fles. Maar je zou natuurlijk als raad in je controlerende functie dat aan de voorkant willen beperken, voorkomen. Hoe kunnen wij daar als raad grip op houden?

De heer Brabander: Wat nu in voorbereiding is, is onder andere ook een beleidstraject op dit vlak. Want dat gaan we toch zien, hoewel er wettelijke kaders zijn en er nog meer komen, er zijn wel wat keuzes om te maken. En in dat beleidstraject willen we ook samen met... Dat doen we regionaal, maar we willen ook bestuurlijk en ook graag samen met jullie als raad opstellen. Samen kijken van, hoe kunnen jullie die rol invullen? Wat vinden jullie belangrijk? Dat raakt ook meer de publieke waardendiscussie. Dat is altijd de belangenafweging, zodat we dat een goed plekje kunnen geven. Ook die processen goed kunnen inrichten, zodat ieder zijn eigen rol goed kan invullen in dit speelveld. We zijn gewoon, dat zie je in heel veel gemeenten nu in Nederland, toch een beetje nog zoekende.

De heer Wringer: Dank, voorzitter. Ook even een bruggetje. AI werkt natuurlijk alleen maar goed als je het data voert. Hoe meer data, hoe beter AI wordt. Dit is ook een ergernis van mij, en ik denk ook bij meerdere raadsleden, op onze RIS staan heel veel pdf-documenten die zijn ingescand. Die zijn niet toegankelijk en niet machine readable. Wordt daaraan gewerkt? Want dat is een hele vervelende voor ons om te zoeken. Sowieso werkt het zoekstelsel op het RIS heel slecht, maar ook dat zou weer met AI verbeterd kunnen worden. En dan in een koppeling met het oude RIS, kan je mooi een tijdlijn van onderwerpen eruit grijpen.

De heer Brabander: Ik heb persoonlijk het antwoord niet op die vraag, maar misschien is dat ook nog goede om te noteren, als dat kan, om later even uit te zoeken en op terug te komen.

De voorzitter: Die nemen wij zeker mee. En ik heb zelf altijd de oplossing door gewoon op internet te zoeken. Dan vind je de stukken heel snel. Mijnheer Bootsman.

De heer Bootsman: Dank u. Google Search werkt inderdaad goed. Maar ik wilde nog even een kleine aanvulling geven op de vraag van de heer Wringer. Want het feit dat je met die ingescande documenten zit, zijn ook veelal openbare documenten. En het zorgt ervoor dat slechtzinnige mensen daar geen kennis van kunnen nemen. Het is ook een groot toegankelijkheidsissue. Want slechtzinnige mensen maken gebruik van voorleessoftware, over het algemeen. Die wilde ik nog even erbij gezegd hebben.

De heer Brabander: Goede aanvulling. Dank.

De voorzitter: En dan heb ik zelf even als voorzitter toch ook een vraag, als dat mag. Al die zaken die ingevoerd worden, wordt daar een ethische norm langs gelegd? Want ik hoor nu... De heer Uysal zegt, dat is leuk voor de Sociale Dienst. Dan kan je dingen misschien wat makkelijker doen. Terwijl juist van de week was het in het nieuws van dat menselijke contact, meer het maatwerk, je moet de mensen zien om te zien wat er ook speelt. Zo'n chatbot kan aan mij alleen maar van, ik snap uw vraag niet. Dat krijg ik altijd, ik snap uw vraag niet. Stel hem nog een keer.

De heer Brabander: Herkenbaar.

De voorzitter: Verschrikkelijk. Ik bedoel, toch voor bepaalde dingen vraag ik me af of het ethisch wel verantwoord is..

De heer Brabander: In de voorbeelden die we daarnet hadden over de proces ondersteunende regel gebaseerd... Op een gegeven moment, dat is ingebakken. Daar is het, zover mij bekend, niet gebeurd. In het kader van de beleidsregels, waar we net over hadden, gaan we ook kijken inderdaad rondom de, wat ik zeg, publieke waarde kant, maar ook ethische processen of processen rondom ethiekborging en de discussie daarom, dat nemen we ook daarin... Is het idee in ieder geval, om dat ook mee te nemen om dat goed te gaan inrichten binnen de organisatie en het liefst regiobreed. Er is op dit moment niet een vast proces. Dat wil niet zeggen dat er niet over nagedacht wordt. Want langs zeker de privacy lijn... En er zijn verschillende disciplines die wel daarin meedenken. Of het vanuit de privacyhoek of de verwijzingshoek of datahoek, daar wordt wel over nagedacht, maar nog wat in stukjes. Andrea?

Mevrouw Van Gent: Ik wilde inderdaad aanvullen dat ervan uit zowel data als privacy altijd heel scherp wordt gekeken naar het ethische aspect. Die voelen ook zelf die verantwoordelijkheid heel erg om dat te doen. Maar ik wilde ook even onder de aandacht brengen dat de VNG hier een heel mooi standpunt, vind ik, over heeft geschreven. En zij zeggen eigenlijk, luister, wij zijn verantwoordelijk voor het borgen van die democratische waarden. Menselijk contact, zicht op besluitvorming. En die moet jij als gemeente gaan pakken, boven alle technische kansen en mogelijkheden en noem maar op. Landelijk worden daar best wel veel handvatten vanuit de VNG ook gegeven aan gemeentes, om dat invulling te geven. Dat loopt. En wij volgen daarin ook vaak de initiatieven van de VNG, die dat, vind ik, heel goed doen.

De heer Brabander: Dank voor de aanvulling. Zeker. Absoluut. Dan een aantal hebben grote kansen. Kom ik zo nog wel op wat voorbeeldjes. En de nodige risico's. Je ziet eigenlijk vanuit diverse gremia op Europees en nationaal niveau, waar ook wel gewerkt wordt aan ofwel wettelijke kaders, verordeningen. De AI-verordening speelt al een lange tijd op Europees vlak. In het voorjaar, fingers crossed, wordt dat eindelijk definitief en gaat hij in. Rijksoverheid gaat kaders bieden ook of eisen stellen aan zowel de leveranciers als de gebruikers van AI, conform... Er zitten wat formele definities in en een risicoclassificatie. Dat gaat voor nu, gezien de tijd, even te ver. Maar daar staat duidelijk gedefinieerd, dit is een hoog risico of dit is verboden. Dat mag überhaupt niet. Het is een hoog risico, dat mag, mits. Een gemiddeld risico, dat mag. Dan hoeft je iets minder mitsen. En dit is een laag risico. De vulgraadsensor, bijvoorbeeld, in een ondergrondse container, mits dat los gebruikt wordt. Puur, hoe vol is hij? Als hij niet functioneert, zou dat impact kunnen hebben op burgers natuurlijk. Dat hij vol is en iemand probeert hem open te doen. Maar wordt niet als een hoog risico gezien. De Rijksoverheid heeft ook eind vorig jaar een standpunt ingenomen. In ieder geval een voorlopig standpunt als het gaat om generatieve AI, ChatGPT en vergelijkbare oplossingen. Een heel uitgebreid stuk. Maar de kern is, nu binnen de Rijksoverheid presteren is gewoon niet-gecontracteerde oplossingen. Als in, er is geen contract afgesloten met een partij waar je voorwaarden aan kan verbinden.

Gratis versies van ChatGPT en vergelijkbare tools zijn binnen de Rijksoverheid niet toegestaan. Is alleen toegestaan mits er echt een contract is. Als iemand zegt, wij doen een aanbesteding en daar komt, ik noem maar wat, ChatGPT Enterprise uit. En we hebben voorwaarden daaraan en dat is getoetst en enzovoort. Zou dat mogen? Binnen de overheid wordt veel met de Microsoft-omgeving gewerkt. Daar zitten vergelijkbare oplossingen in, met Enterprise voorwaarden. Grootzakelijk gebruik voorwaarden. Dan zie je wel dat dat alsnog getoetst... Maar dat dat geaccepteerd wordt, mits dat er aan de voorwaarden voldaan wordt. Er staan nog meer dingen in. Maar voor wie interesse heeft, zeker een interessant stuk om te lezen. En ChatGPT is een voorbeeld van, noemen we, een taalmodel. Het is echt getraind. Een algoritme getraind op heel veel tekst, taal. Maar de bulk van die teksten, komen eigenlijk uit Amerikaanse bronnen of Duitse bronnen. En wat uit andere landen. Eigenlijk maar twee procent, heel weinig, uit Nederland. Op het moment dat je... Afhankelijk van de vraag die je stelt... Het kan mooie teksten schrijven als het op inhoud gaat. Stel je vraagt, ik wil een beschrijving van een bruiloft, krijg je al snel een beschrijving van een Amerikaanse bruiloft, want daar is het op getraind. Afhankelijk van hoe je het wil gebruiken, is het niet altijd even handig. En zitten er de nodige ethische bezwaren aan van, weet je, het is getraind op weliswaar data die op internet stond, maar auteursrechten, privacygevoelige dingen. Het stond open, maar dat zegt niet dat je het mag gebruiken. Daar zitten wat zorgen bij. Vanuit de Nederlandse overheid en het bedrijfsleven, TNO en dergelijke, is gezegd, we moeten eigenlijk een soort GPT NL. Nederlands taalmodel getraind op Nederlandse teksten, conform de Nederlandse ethische normen, zullen we maar zeggen. Westerse normen. Met toestemming van dataeigenaar et cetera. Om in ieder geval voor de Nederlandse overheid en Nederlandse bedrijven een taalmodel te hebben, waar we zelf regie over hebben en weten hoe het werkt. Om een aantal van de ethische vraagstukken te tackelen. Dat gaat relatief gezien niet bijzonder veel... Het gaat om tien miljoen, volgens mij. Tien miljoen euro. In de schaal van waar een OpenAI, de ontwikkelaar van ChatGPT, in investeert, is dat niet heel veel geld. Ontwikkelingen gaan sneller. Gaan we even kijken of het filmpje gedrukt kan worden. Ik weet niet of het... Kan ik daar klikken gewoon? Ik denk, daar wordt hij bediend. Ik denk, het is zo... Perfect.

[Er wordt een filmpje afgespeeld]

De heer Brabander: Hier is geen cameraman bij te pas gekomen. Dat hangt een beetje ervan af, maar je moet wel vrij concreet zijn inderdaad wat je ziet. Maar je ziet dat het beeld... Dit is eigenlijk het zusje van ChatGPT. Sora is ook van OpenAI. Is vorige week of anderhalve week, twee weken terug uitgekomen. Je ziet eigenlijk, er zitten nog wat dingetjes in die niet helemaal kloppen. Maar je ziet hoe hard dat het eigenlijk het afgelopen jaar gegaan is. Vorig jaar waren er schrijversstakingen in Amerika, ook voor films en filmscripts en dat soort zaken. Hier gaan de cameramensen waarschijnlijk... Dat is wel een ding. Er wordt wel over gesproken.

Ik heb ook wel in media de stukken gelezen. Die mensen staan daar soms ook wel positief in. Je hebt in de film, los van dat je de hoofdpersoon ziet en dat soort dingen, op de achtergrond vaak allemaal elementen die nu toch ook wel met de computer gemaakt worden.

In The Lord of the Rings, misschien bekend, die massa's orcs die dan rondwandelen. Die zijn echt niet met de hand... Zijn echt geen acteurs die daar staan. Dat is allemaal met de hand erin gezet. Daar zou je dan nu van kunnen zeggen, geef hem een veld vol met orcs. Dat kost aanzienlijk minder werk, terwijl het eigenlijk een beetje de bij dingen... De randdingen, daar wordt ook wel weer kansen in gezien. Het werk verandert, zullen we maar zeggen. Even kijken of dit het doet. Het gaat heel snel. En is constant de vraag, hoe raakt dit uiteindelijk bedrijven, mensen, ook de economie? Wat gaat dit betekenen qua banen? Werk verandert. Maar gaat er werk af? Komt er werk bij? Hoe gaat het verschuiven? En omdat het zo hard gaat, heb je ook niet eindeloos tijd om dat te onderzoeken. We staan erbij, terwijl het gebeurt. Die gaat één keer te hard, denk ik. Wat voorbeelden ook van kansen even, die eventueel voor de organisatie van het bestuur en de raad misschien wel relevant kunnen zijn. Vaak worden natuurlijk hele prachtige beleidsstukken geschreven door de organisatie, rapportages, ENSIA-rapportages, noem het op. Van alles wordt opgeschreven. Soms lang, soms kort. Samenvatten. Een nieuwe inhoud genereren is soms een dingetje. Samenvatten kan het bijvoorbeeld heel goed. Komen we zo nog wel met een voorbeeldje. Het vertalen. Vaak is het getraind op meerdere talen. Je ziet ook dat de vertalingen best wel aardig zijn. Als je zegt, we hebben nu... Ik heb de Sociale Dienst gesprekken gehad. Die zijn ook aan kijken, hoe kunnen we dit soort dingen eventueel in de toekomst gaan inzetten voor onze doelgroepen? En we hebben diverse talen. We moeten met diverse doelgroepen van verschillende talen communiceren. Hoe kunnen we dit soort dingen... Video's of tekst. Hoe kunnen we het makkelijk maken? Daar zou het een hulp kunnen bieden. Teksten inkorten, herschrijven. Stel je hebt een prachtig stuk of een beschrijving van de regelingen en juridisch is het helemaal juist, maar je wil dat toch wat laagdrempelige presenteren. Dat je zegt, herschrijf dit naar B1- of B2-niveau. Wat je wil, dat zal hij doen. Tekstueel komt er best wat moois uit. Controleren op spelfouten, dat soort zaken. Teksten laten maken en genereren. En daarbij is het wel, dit zijn dingen die breed toepasbaar zijn. Die kunt u ook gebruiken, in principe. Het zijn dingen die kunnen, die voor een brede doelgroep aan mensen bruikbaar zijn. Belangrijk is daar wel om te beseffen dat zo'n model geen besef heeft van wat een woord is of een letter is. Als je vraagt, geef een woord van vijf letters, dat kan hij niet.

De voorzitter: En is het ook niet een beetje hetzelfde als dat je met je telefoon weleens hebt of typemachine dat je dingen aan het intypen bent en je stuurt het weg en je denkt, ik geloof niet dat dat de bedoeling was dat ik dat zou sturen?

De heer Brabander: De autocorrect.

De voorzitter: Ja, die automatische spelling. Ik bedoel, is toch een beetje lullig als het verkeerd vertaald wordt.

De heer Brabander: Is ook een algoritme. Dat is ook wel een mooi voorbeeld. Niet helemaal hetzelfde, maar maakt niet uit. Geen probleem. Spellingscontrole. Maar het zijn dingen, zeker om op te letten. Je wil niet blind op dit soort dingen vertrouwen. Ik zeg ook altijd, weet je, als je dit soort dingen gebruikt, gebruik het ook alleen voor die dingen waar je zelf in staat bent om het te beoordelen.

Ik kan nu een prachtige tekst laten schrijven over natuurkundige dingen, maar ik kan dat niet op inhoud toetsen, in de meeste gevallen. Is het niet verstandig om zomaar wat te schrijven ermee. Even kijken. Dit is even een voorbeeld. Een collega van ons, '...', volgens mij, heeft een raadsinformatiebrief van het RIS gehaald. En de tekst, in dit geval in ChatGPT gezegd, maak hier eens een mooie samenvatting van. Dit is een fragment, een paar... Dit document was hoeveel pagina's? Tien pagina's. Die maakt er een prachtige samenvatting van, zo netjes deze bullets, in seconden werk. Is het altijd wel belangrijk dat je dan nog even het controleert of de samenvatting daadwerkelijk klopt natuurlijk. Je moet ook weer niet blind op vertrouwen, maar de technologie om te ondersteunen bij dit soort dingen, als je snel de kern uit iets wil halen of zegt van, ik heb hier een website of een notitie of iets complex of iets uitgebreid of langdradig stuk dat je denkt, kwam hier een einde aan, dan zou dit soort technologie kunnen helpen. Nog los van of ChatGPT, zeker de gratis versie daarvoor, is even een notabene, hiervoor de meest geschikte tool is. Behalve als het niet klopt. Maar voor samenvatten of dingen... Het gebeurt veel op scholen. Wat zei je? En de controle op. Er zijn oplossingen om te controleren of iets gegenereerd is met AI. Scholen en onderwijs, zeker universiteiten en hogescholen, die gebruiken dat ook om te toetsen of iemand daadwerkelijk wel plagiaat gepleegd heeft of überhaupt het werk gedaan heeft. Want hier doet hij geen uur over om dit te doen. Even kijken. Wat risico's. Een aantal. Die volgen een beetje ook uit wat Andrea al gezegd heeft. Maar als je het op schaal zou gebruiken en je gaat hier echt op bouwen, je gaat hier je processen op dit soort oplossingen bouwen, zeker weer van die generatieve kant, je creëert een afhankelijkheid. En niet alleen afhankelijkheid op dit moment van de grote tekstspelers, waar Andrea ook al naar verwees, in de wereld, want toch vaak de Amerikaanse techreuzen van deze wereld, maar ook op gebied van de kwaliteit van de uitkomst, de juistheid. Je kan niet altijd garanderen dat het klopt. Je bent er alsnog tijd mee kwijt. Je kan het niet zo... Je moet er absoluut niet blind op vertrouwen. Wat dat betreft val ik in herhaling. En iets wat we eigenlijk al meegeven, zeker bij de gratis dingen, maar eigenlijk hetzelfde geldt ook wel voor de betaalde varianten, heel voorzichtig zijn. Eigenlijk die gewoon niet doen, personeegegevens, vertrouwelijke gegevens en dat soort zaken in dit soort oplossingen gebruiken, tenzij je daar specifiek afspraken over gemaakt hebt, zou het heel goed kunnen dat wat jij ingeeft, gebruikt wordt om het model te trainen. Indirect zou het ergens anders kunnen landen, waar je het niet wilde laten landen. In het geval van persoonsgegevens ben je gewoon niet in lijn met wet- en regelgeving. Is absoluut. Dat is echt wel iets om rekening mee te houden. Dat over risico's. Uiteindelijk gaat het om dat heel veel risico's en wat er fout kan gaan, maar uiteindelijk zitten er heel veel kansen ook natuurlijk. De vraag is eigenlijk, hoe ga je hier verantwoord mee om als organisatie en als raad? Het is nieuw, het is flitsend, het is leuk, zeker afgelopen jaar. De hype curve zie ik wel wat afzwakken. Maar zeker begin afgelopen jaar en in het midden, iedereen wilde hiermee aan slag. Dingen gaan snel. Er zijn al partijen die het bieden, maar we kunnen niet altijd erop vertrouwen dat ze ook op het gebied van privacy borging, beveiliging en dingen echt op orde zijn. Vandaar dat er ook, weet je, weinig vertrouwde partijen... Want het is nog niet aantoonbaar. En het is ook moeilijk om te toetsen. Iedereen zal zeggen, ja hoor, wij voldoen. Maar dat is niet altijd een gegeven.

Sommige oplossingen zeggen, daar staat de data wel degelijk in Europa of het model draait in Europa. Hartstikke mooi, maar bij andere oplossingen is het ook absoluut niet het geval en draait het gewoon in de VS. Je moet er altijd goed bij nadenken, bewust gebruiken of bewust niet gebruiken, is ook niet altijd verkeerd. Ook kijkend naar eigenlijk de belangenafweging. Niet alleen de toegevoegde waarde staat hier ook van, gebruik het... Is het van toegevoegde waarde? Maar ook de bredere belangenafweging. Als we zeggen, weet je, het kan qua efficiëntie. Samen valt de tekst te schrijven. Die kan enorm veel helpen. Het kan u ook helpen. Tegelijkertijd, uit veel onderzoeken blijkt ook de ecologische impact van die taalmodellen. De hoeveelheid stroom en CO2-uitstoot die het genereert om überhaupt dat te trainen, laat staan om het te gebruiken. We hebben hele mooie doelstellingen, ook qua klimaat, op het gebied van klimaat. Stel je zou dit op schaal nu gaan toepassen, als gemeente, op schaal, en je gaat het eens doorrekenen. In hoeverre is dat nog haalbaar? Is ook gewoon een vraag, belangenafweging. Het kan enorm veel efficiëntie opleveren, maar er zitten andere belangen aan. Het is niet dat ik gelijk slapende honden wil wakker maken, maar er zijn wel belangenafwegingen die we uiteindelijk met elkaar... Waar u als raad vanuit uw rol ook zeker van toegevoegde waarde kan zijn.

De voorzitter: Kunt u even uw vraag herhalen, want ik heb hem ook niet gehoord.

De heer Wringer: Het was meer een opmerking, waarom we in Dordrecht niet gewoon een groot datacentrum met een hoop energievretende... In te zetten.

De heer Brabander: Ik ga daar niks over zeggen. Hebben we net natuurlijk ook, als je zegt, als het gaat om verantwoord gebruik. Denk goed na. Het moet echt op individueel niveau, maar juist ook denk ik op breder niveau. Niet op organisatie, maar ook als gemeente, als overheden met elkaar samen die belangenafweging maken. Toestaan die publieke waarden. Ethische discussie voeren met elkaar. Kijken, hoe kunnen we dit nu verantwoord doen? Blijft inderdaad dat punt, pas op met persoonsgegevens of andere vertrouwelijke dingen. Ik ben bijna door mijn tijd. Bij Samsung waren ze al vrij vlot met het gebruiken van ChatGPT, toen het uitkwam. En ook allemaal gewoon hun interne code. Weet je wel, allemaal vertrouwelijke code-achtige applicaties gewoon erin gestopt. En dat kwam toen later toch wel weer terug. Dat leverde diverse datalekken op. Dat risico willen wij, maar willen jullie misschien ook niet lopen.

De voorzitter: Kijk eens, hij wacht keurig op zijn beurt.

De heer Groenewege: Zeker.

De voorzitter: Mijnheer Groenewege.

De heer Groenewege: Je zei eerder over dat er wel aan dingen wordt gedacht, of je bepaalde algoritmes wil toepassen of niet. En dat er meerdere afdelingen bij betrokken worden. Maar is er ook een bepaald afwegingskader wat dan gehanteerd wordt? Of is het iedere keer een soort ad hoc bedenken, welke factoren spelen hier en hoe valt de beslissing?

De heer Brabander: Op dit moment wordt er veelal getoetst aan eigenlijk de dingen die Andrea daarstraks ook al zei. Vanuit de privacyhoek, beveiligingshoek, een beetje breder wel. Er wordt wel breder naar ethiek gekeken, maar er is nog niet een apart vastgesteld kader van, als er een vraagstuk is, dan los van de privacytoets en de PIA's en de.. We hebben er verschillen processen daaromheen. We dachten, als we ethiek breed pakken, dan is dit het raamwerk. Er wel door de Rijksoverheid ook wat dingen ontwikkeld en vanuit de Universiteit Utrecht. Maar dat moet nog landen in de processen. Daar gaan we wel aan werken. Ik weet niet of jij daar nog iets over wil aanvullen?

Mevrouw Van Gent: Discussie binnen de organisatie zijn we aan het voeren of er een aparte ethische commissie moeten komen voor implementaties AI, vooral in combinatie met persoonsgegevens. Er zijn nog niet heel veel nuttige handvatten. Mijn verwachting is dat de Autoriteit Persoonsgegevens hier bijvoorbeeld echt een voortouw in gaat nemen. Maar het moet worden meegenomen en het rust op dit moment nog echt op de verantwoordelijkheid van de ambtenaren die die verantwoordelijkheid voelen en pakken. En dat moet gewoon geprofessionaliseerd worden. Daar zijn we ons van bewust. Maar zover is de organisatie op het moment nog niet. Maar dat loopt wel. En de kaders die we gebruiken zijn op dit moment voornamelijk de kaders vanuit de VNG.

De heer Brabander: Dank voor de aanvulling.

De voorzitter: Ik zie nog twee vragen. De heer Wringer.

De heer Wringer: Dank, voorzitter. Ik zie dat dit de laatste sheet is van uw presentatie. En ik moet er om half zes vandoor, vanwege de Agendacommissie. Ik had een vraag gesteld. Is er een algoritmeregister in Dordrecht?

De heer Brabander: Op dit moment niet. We zijn wel in gesprek met... Er is een landelijk algoritmeregister, wat in gebruik is. Daar hebben we wel gesprekken mee om te kijken, hoe gaat dat in zijn werk? Hoe makkelijk is dat te incorporeren? Ook vanwege de gewoon de verplichting die eraan komt om het te gaan inzetten. Op dit moment is die verplichting er nog niet. Met alle gekke ICT beweegt prioriteiten, dingen en de capaciteit die daarop zit, heeft het op dit moment nog niet hoogste, maar het is zeker iets waar we aandacht voor hebben, omdat die AI-verordening, waar we het over hadden, daar volgt gewoon een verplichting uit om algoritmes te gaan publiceren.

De heer Uysal: Aanvullend daarop, transparantie en verantwoording is natuurlijk heel erg belangrijk in dit soort processen. Het is heel belangrijk om te laten zien hoe je tot een besluit bent gekomen. Heeft u nog andere voorbeelden van de wijze van openbaar maken of transparant maken, buiten het feit dat zo'n algoritmeregister of sensorenregister kan hebben?

De heer Brabander: Bedoelt u dan ook wat andere gemeenten bijvoorbeeld al gedaan hebben of überhaupt wat je zou kunnen doen?

De heer Uysal: Nee, in algemene zin wat je zou kunnen doen om bij te dragen aan de transparantie.

De heer Brabander: Verschillende manieren. Je ziet dat vaak een sensorenregister, maar ook het landelijk algoritmeregister heeft een bepaalde insteek een bepaalde gedachte van, leg bepaalde dingen vast. Er zit een gedachte achter. Je kan daar altijd verder in gaan. Dat is ook eigenlijk een interessant gespreksonderwerp denk ik, hoever wil je gaan in je transparantie? Wat je ziet, bijvoorbeeld nu ook in het algoritmeregister, er wordt van alles en nog wat gevraagd wat je kan invullen, maar het is aan de organisatie zelf om in het toelichtingsveld al dan niet te zeggen, gewoon heel kort en bondig in een zinnetje, dit doet het. Of echt de code, bij wijze van, er neer te zetten en echt vol transparant te zijn in hoe het algoritme werk, ook voor de meer technische doelgroep. Dat is nu volledig optioneel en aan de organisaties zelf. Vaak ook aan de medewerkers. Andrea.

Mevrouw Van Gent: Ik weet toevallig dat in de Europese AI-verordening staat een verplichting om aan te geven dat je AI gebruikt. Op het moment dat jij AI gaat inzetten om iets wat de burgers zou raken, dan ben jij als gemeente strak verplicht om dat aan te geven van tevoren.

De heer Brabander: Aan de voorkant.

De voorzitter: Dat is echt wel een interessante. Ik bedoel, onze woordvoeringen, als we die door AI laten doen, moeten we dan denk ik toch wel duidelijk maken dat we dat niet helemaal zelf verzonnen hebben?

De heer Bootsman: Wie zou überhaupt een woordvoering via ChatGPT willen doen? Het is toch ook iets wat uit jezelf komt. Tenminste, dat vind ik dan. Een persoonlijke mening.

De voorzitter: Ik vind het wel een leuke van, heeft iemand het al eens geprobeerd of gedaan? Als je het durft te zeggen.

De heer Brabander: Als hulpmiddel.

De heer Wringer: Als hulpmiddel. Kijken wat eruit komt en dan je eigen mening en ideeën natuurlijk...

De heer Brabander: Ter inspiratie.

De voorzitter: Leuk.

De heer Brabander: Wat Andrea zegt klopt. En een belangrijk punt wat ze aanhaalt, het aan de voorkant. Daar zit het. Vaak is het nu bijna van, we hebben een algoritme en dan zetten we dat achteraf in het register, bij wijze van. Als we al een register hebben. Of we gaan achteraf verantwoorden. Straks moet het aan de voorkant. We verwachten dat er een proces is om vooraf te toetsen en aan te geven, we gaan dit doen. Dat wordt in die zin een mooie vooruitgang.

De heer Uysal: Even gewoon puur technisch. Kost dat veel werk om dat in beeld te brengen? Alle sensoren die je in de stad hebt, om dat op een kaart neer te zetten? Ook algoritmes die je maakt, om dat gewoon heel helder in beeld te brengen?

De heer Brabander: We hebben wel het onderscheid, het sensorenregister is één en het algoritmeregister voor het ander. In het geval van sensoren vraagt dat echt samenwerking. Want als gemeente kunnen wij sensoren plaatsen, maar andere partijen, bedrijven plaatsen ook een veelheid aan sensoren. En daar hebben wij geen... Je ziet gemeenten die al in hun APV bijvoorbeeld eisen stellen van, als je een sensor plaatst, dan ben je verplicht dat te melden bijvoorbeeld. Dan wordt het gevraagd dat je dat in je APV opneemt. En dan afhankelijk van wat je aan eisen stelt en wat ze moeten aanleveren, is het vullen... En hoe ze het moet aanleveren. Hoeft dat niet heel veel tijd te kosten. Maar het hangt er totaal vanaf hoe je het doet en of je echt een volledig beeld krijgt. Of men het netjes meldt. En als het gaat om algoritmes, vraagt inderdaad aan de voorkant, op het moment... Het is belangrijk het zodanig in te richten, ook de processen intern dat op het moment dat er gewerkt gaat worden aan of met algoritmes, dat je eigenlijk aan de voorkant al een proces hebt van... Dat wordt dan vastgelegd. Of dat bij een aanbesteding een leverancier al dingen aanlevert. Zodat je op een manier die je makkelijk kan invoeren of je makkelijk kan inlezen, om het te vergemakkelijken. Op dit moment is de situatie dat dat natuurlijk... Er zijn al dingetjes. Misschien heel laag risico dingetjes. Maar er zijn dingen in gebruik. Dan moet je achteraf gaan ophalen. En als je nu zou starten, vergt het initieel best wat tijd om dat in beeld te krijgen. Als je het eenmaal de processen hebt, is het bijhouden, als het goed is, minder zwaar. Maar dat gaan we zien. Dat is een aanname.

De voorzitter: Dank u wel. Er lopen al mensen weg, omdat er een nieuwe commissie begint. Ik wilde vragen, heeft u nog wat?

De heer Brabander: Ik zit even te kijken.

De voorzitter: Dan gaan we gewoon verder.

De heer Brabander: Wat mij betreft was dit mijn deel. Ik blijf zo nog wel even, want we moeten inderdaad de tijd... Mochten er zo nog vragen zijn, wees vrij om na afloop mij aan te schieten. Dank u wel.

Mevrouw Van Gent: We zijn hier in principe tot zes uur, maar als jullie hele interessante dingen hebben misschien nog langer. Toelichting nieuwe richtlijnen apparaat gebruik. Ik heb samen met de griffie gezeten om te kijken naar wat voor apparatuur jullie gebruiken, wat daar op dit moment allemaal is over afgesproken. Jullie hebben natuurlijk een beetje een bijzondere positie, dat jullie een iPad hebben gekregen waar verder niet superveel beheer op wordt gevoerd. Wat betekent dat jullie als raadsleden niet automatisch alles meekrijgen wat wij als ambtenaren meekrijgen qua beveiliging op de apparaten. Wat betekent dat jullie zelf iets meer moeten doen. We hebben geprobeerd om dat voor jullie even een beetje up-to-date te maken. Dat hebben we gedaan enerzijds door het addendum een beetje aan te passen, zodat hij iets meer up-to-date is. Dat gaat echt over, wat spreken jullie af over het gebruik van de iPad?

Ik ga even kort door de belangrijkste securitydingen van die iPad heen. Ik denk dat de meeste dingen wel bekend zijn of bekend klinken. Sommige dingen misschien niet. Als jullie daar vragen over hebben, dan kan dat natuurlijk. Het gaat eigenlijk even over best practices om om te gaan met zo'n apparaat. In hoofdlijnen komt het er eigenlijk op neer, probeer zakelijk en privé zoveel mogelijk te scheiden, ook op je apparaten. Nou heeft niet iedereen die mogelijkheid. En dat begrijp ik. Dat is op zich ook niet per se erg. Maar waar mogelijk probeer die scheiding aan te houden, ook voor jezelf. Als er gebruik wordt gemaakt van sociale media apps op de iPad, dan is het wel verstandig om die extra te beveiligen met een tweefactorauthenticatie. Ik heb daar een handleiding voor gemaakt. Die gaan jullie via de griffie ontvangen met het addendum. Daar heb ik per app eigenlijk in uitgewerkt hoe je dat aan moet zetten, voor LinkedIn, voor Instagram, voor Facebook, voor de hele mikmak. Ik heb mijn best gedaan om hem heel gebruiksvriendelijk te maken, maar als het niet gelukt is, dan excuus. Ik heb hem gemaakt. Niet bij de griffie klagen. Dat is een advies wat ik gewoon meegeef, gebruik je sociale media, even die extra beveiliging erop zetten. Op het moment dat je eigen e-mailprogramma's gebruikt... Ik had begrepen dat er verschil ook zit weer tussen fracties. Maar op het moment dat je niet een zakelijk e-mailadres gebruikt, maar met een eigen e-mailadres moet mailen, dan adviseer ik vanuit de informatiebeveiliging om dat te doen via een Gmailadres of een Protonmailadres.

De heer Bootsman: Ik ben toevallig zelf bezig met de transitie naar Gmail, want ik had nog Yahooemail en dat wordt steeds vervelender. Want die gooien gewoon hun servers leeg en dan ben je je oude mail kwijt. Ik zie dat ik dat goed heb gedaan om dan voor Gmail te kiezen, ook voor mijn zakelijk account. Dat is fijn. En als mensen er niet uitkomen met tweefactorauthenticatie. Ik ben fan van tweefactorauthenticatie. Ik gebruik het al jaren. Jullie kunnen het ook aan mij vragen, als dat makkelijker is.

Mevrouw Van Gent: Top. Helemaal goed. Gmail en Proton is allebei prima. Proton is het beste beveiligd. Nog net iets beter dan Gmail. Maar Gmail is echt prima een heel gebruiksvriendelijk. Voor heel veel mensen ook bekend. Dat is echt gewoon een goede keuze ook. Maar blijf liever weg van Hotmail, Outlook, Yahoo, dat soort dingen. Spamfilters werken ook heel slecht. Je doet jezelf ook een plezier om daarvan weg te blijven. Voor mail? Daar heb ik persoonlijk niet zoveel ervaring mee, maar het zal niet slecht zijn of zo per se. Maar dit zijn gewoon de twee die het beste werken qua beveiliging.

De heer Bootsman: iCloudmail staat op drie. En als je die privacy securitytests kijkt, dan heb je Proton, Gmail, iCloud. iCloud is beter dan Hotmail en Yahoo. Ik heb het helemaal uitgezocht, omdat ik bij Yahoo weg wilde, want daar was ik niet blij meer mee. En Gmail was mijn naam vrijgekomen. Daar kreeg ik netjes een berichtje van, die is er nu. Ik denk, nu gaan we overstappen.

Mevrouw Van Gent: Inderdaad. Dan heb ik er alle vertrouwen in. Maar in principe is dat allemaal prima hoor. Het is ook gewoon een aanbeveling. Op het moment dat iemand zoekende is van, wat kan ik het beste kiezen, dan... Dan in het addendum ook opgenomen het gebruik van Chinese en Russische apps. Dat is voor de Rijksoverheid verboden, een tijdje geleden. Wij hebben dat als gemeente ook overgenomen.

Voor de apparaten die wij in beheer hebben, wordt dat ook afgedwongen. Voor jullie iPads kan dat niet. Vandaar dat we in het addendum ook een bijlage hebben gedaan met om welke... Jij wil daar iets over zeggen, denk ik.

Mevrouw Vermeulen: Nee, ik had daar gewoon een extra vraag over, want Temu staat er niet tussen, nu in deze presentatie. En daar las ik vandaag over dat dat de meest gedownloade app is in Nederland, op dit moment. En het is de ergste van allemaal.

Mevrouw Van Gent: Ik weet het. Ik heb Temu serieus op twintig keer gemeld bij Google. Ik ga altijd die advertenties dan markeren, maar ik ben echt supervervelend. Ik weet dat Google superveel geld verdient aan Temu. Die gaan hem echt niet weghalen. Maar ik blijf gewoon doorgaan. Het klopt. Die app is sterk af te raden, omdat die zowel qua privacy als qua informatiebeveiliging eigenlijk niet voldoen. Maar op dit moment wordt die door Google nog aangeboden in de Play Store. Wat betekent dat, het is een beetje... Er is nog discussie over. Wil je het goed doen, doe het dan niet. Maar hij staat officieel nog niet op de zwarte lijst. Dat klopt.

Mevrouw Lammens-Oostdijk: Kleine vraag. Wat voor app is dat, Temu?

Mevrouw Van Gent: Het is een winkelapp. Eigenlijk een beetje als AliExpress. Het is ook een Chinese app. En nu de grootste concurrent van AliExpress. Je kan daar echt alles kopen. T, E, M, U heet de app. Op dit moment wordt er heel veel reclame voor gemaakt vanuit Google en vanuit de Play Store voor die app, waardoor hij ook heel veel wordt gedownload. Persoonlijk zou ik hem afraden, maar hij staat op dit moment niet op de zwarte lijst. AliExpress staat wel op zo'n lijst. Waar moet je aan denken? WeChat, AliExpress, TikTok. Er is een hele lijst. De meeste van die apps zullen niet heel veel worden gebruikt. Ik denk voornamelijk AliExpress en TikTok de meest bekende die erbij staan. WeChat misschien. Doe die gewoon niet op je zakelijke device. En liever ook niet op je privéapparaat, maar daarin is eenieder vrij, want we leven een vrij land natuurlijk. Veilig werken met de iPad deel twee. Advies is natuurlijk altijd, staat ook in het addendum opgenomen, werk je apparaat gewoon bij op het moment dat er een update van het besturingssysteem komt. Doe dat gewoon. Plan dat in. Doe dat lekker 's nachts laten installeren. Wacht daar niet te lang mee. Hetzelfde geldt voor apps. Als je apps moet updaten. Je kan het ook automatisch laten doen.

De heer Bootsman: Toch nog een kleine vraag. Ik zie staan automatisch downloaden van de laatste iOS update. Ik doe het liever handmatig.

Mevrouw Van Gent: Mag ook.

De heer Bootsman: Want anders gaat hij het inderdaad 's nachts doen. En dan wil ik hem niet in het stroom hebben. En ik weet toevallig veel van die dingen. Ze kunnen crashen als ze uitvallen terwijl ze aan het updaten zijn. Ik weet dat hij uitkomt. Ik krijg een mail van Apple, er is iets uitgekomen. Dan zet ik hem gelijk aan. Dat is dan toch ook goed?

Mevrouw Van Gent: Het is uiteraard helemaal prima. Het advies om het automatisch te doen, is omdat de meeste mensen niet heel actief met dit soort onderwerpen bezig zijn. Dan stel je het één keer in en ben je ervan af. Dat is gewoon een beetje gemakzucht om dat op die manier te doen. Maar als je het liever zelf wil inplannen, ik doe dat zelf ook, is ook goed. Als die updates er maar binnen afzienbare tijd op komen.

De voorzitter: Als je die update negeert? Want ik klik ze altijd gewoon weg.

Mevrouw Van Gent: Het ding is, op het moment... Een update bevat vaak securityverbeteringen of het dichten van lekken of dingen die stuk zijn, niet goed werken of mogelijk een beveiligingsincident kunnen veroorzaken. Op het moment dat je lang je apparaat niet update, is hij gewoon niet meer goed beveiligd. Loop je risico dat je daar last van gaat krijgen of dat je apparaat gehackt wordt of dat je allerlei troep erop krijgt, dat hij uiteindelijk minder goed zou werken. In dat geval zou ik zeggen, zet hem op automatisch, want dan doet het apparaat het gewoon 's nachts, waardoor je er zelf niet zoveel last van hebt. Maar je moet het wel echt bijwerken. Het is wel belangrijk.

De heer Bootsman: Dat moet inderdaad echt. Ik lees ook al dat releasenota's die Apple uitbrengt. En het zijn een echt serieuze beveiligingsproblemen die dan weer aangekaart en opgelost worden. Dat is gewoon belangrijk om het zo snel mogelijk te doen. En als je een hele nieuwe versie hebt, daar wacht ik altijd even mee. Bijvoorbeeld iPadOS 18 komt uit, in het najaar. Wacht ik altijd even mee. Bugs eruit et cetera. Maar echt gewoon zo'n versie update, bijvoorbeeld 17.3.1, die je nu hebt, die kwam een dag later alweer uit, omdat er dan weer een beveiliging is gehackt. Heb je twee dagen achter elkaar iets. Dat gebeurt. En daarom moet je dat bijhouden.

Mevrouw Van Gent: Het is wel belangrijk om dat te doen. En op het moment dat het niet je interesse heeft of je vindt het onhandig, dan zou ik gewoon zeggen, zet dat automatisch aan, want dan heb je er zo min mogelijk last van als gebruiker. Beveilig het apparaat ook met een wachtwoord of met Face ID of Touch ID. Het zijn drie opties die iedere iPad heeft. Ofwel een wachtwoord of dat je gezichtsherkenning hebt of dat je met je vingerafdruk het apparaat moet ontgrendelen, voordat hij gebruikt kan worden. Zet dat aan. Automatisch vergrendelen, ook belangrijk. Dat is een instelling waarmee je voorkomt dat je apparaat open blijft staan. Op het moment dat je je iPad weglegt en je pakt hem na een half uur weer op, dat je hem weer even opnieuw moet ontgrendelen. Dat is een beveiligingsmaatregel. Mocht je je apparaat bijvoorbeeld verliezen en iemand krijgt hem in handen, dat iemand niet bij jouw data op dat apparaat kan komen. Zet hem gewoon op vijftien minuten of een half uurtje. Je bent er in principe vrij in om dat zelf in te schatten wat voor jou logisch is. Ik had hem ooit op vijf minuten gezet, maar dat vond ik zelf een beetje krap. Kwartaartje is vaak goed. Kwartier, half uurtje. Find My iPad aanzetten, is gewoon handig. Mocht je hem kwijt zijn, dan kan je hem terugvinden. De rechten van de applicaties beheren. Dat houdt eigenlijk in, op het moment dat jij een app downloadt op je apparaat, dan vraagt hij vaak om bepaalde permissies. Bijvoorbeeld locatietoegang of toegang tot je galerij voor je foto's, toestemming om audio op te nemen. Dat soort dingen mag je best wel kritisch op zijn. Wat heeft een app allemaal nodig? Wil een app alles van je, dan is dat vaak een teken dat je die app beter links kan laten liggen.

Je apparaat zal ook eens in de zoveel tijd aan jou vragen om dit te checken van, deze app heb je heel lang niet gebruikt. Heeft deze permissies. Wil je dat aanpassen? Doe dat gewoon en volg ook het Apple advies op wat je apparaat jou vanzelf geeft. Verstandig gebruikmaken van wifi is denk ik de meest belangrijke als het aankomt op gedrag. Gebruik met je iPad het liefst geen openbare wifinetwerken. En zeker geen openbare wifinetwerken die niet beveiligd zijn met een wachtwoord. Want het is niet gegarandeerd dat die veilig zijn. En op het moment dat die niet veilig zijn, loop je het risico dat al jouw data toegankelijk is voor wie dat wil. Doe dat liever niet. Gebruik je een hotspot, alleen je eigen hotspot van je telefoon of wat dan ook. Niet een hotspot die je niet kent of niet vertrouwt. Volgens mij had mijnheer Bootsman zelf deze training kunnen geven.

De heer Bootsman: Het is voor mij eigenlijk heel logisch. En eigenlijk ook toen ik het addendum las, vielen mijn ogen uit mijn kassen, dat ik dacht, moet dit nog uitgelegd worden? Maar dat kan misschien komen, omdat het mijn werk is geweest.

De voorzitter: Want aan mij moet dat echt allemaal uitgelegd.

De heer Bootsman: Ik bedoel, openbare wifi, echt niet. Ik maak wel een hotspotje met mijn telefoon. Ik heb expres onbeperkte data genomen, zodat het ook gewoon overal kan.

Mevrouw Van Gent: Verstandig, maar het heeft niet iedereen interesse natuurlijk. Sommige mensen willen gewoon heel veel gebruikersgemakken. Zijn daar niet zo mee bezig. En dat is ook prima. We proberen wel gewoon echt breed te kijken, zodat we iedereen toch zo goed mogelijk kunnen ontzorgen op dit gebied. Gebruik de Safari browser. Ga je internetten, gebruik gewoon de browser van Safari. Niet los allemaal browserdingetjes nog gaan installeren via een app. Is nergens voor nodig. Dat mag.

De heer Bootsman: Ja, zeker. Jullie raden aan om Safari te gebruiken, wat ik deels begrijp. Maar wat is erop tegen om bijvoorbeeld... Google Chrome snap ik. Die is een beetje datahongerig. Maar bijvoorbeeld een Firefox? Want het punt is, als je Safari gebruikt, er zitje een foutje in iPadOS 17, waardoor dat je iPad leeg slurpt. Want dan blijft continu het rondje draaien bovenin.

Mevrouw Van Gent: De reden waarom ik de Safari browser adviseer, is puur omdat dit een breed advies is voor iedereen die op de iPad werkt. En ik wil hiermee voorkomen dat mensen zelf allerlei browsers gaan installeren. Niet iedereen heeft de skill om te beoordelen welke browsers dan wel of niet goed zijn. Maar uiteraard, op het moment dat u gewoon verstand van zaken heeft en Firefox... Ik gebruik zelf ook weleens Firefox. Dan is dat natuurlijk prima. Het zijn aanbevelingen. Dit zijn geen vaste regels of zo. Back-ups aanzetten via iCloud is een advies om data veilig te stellen. Op het moment dat er iets zou gebeuren met het apparaat, is het heel fijn als er een back-up is. In principe zal de iPad zelf ook dat aangeven. Maar mocht dat nooit zijn ingesteld, dan is het wel handig om nog even te doen. Op het moment dat er dan een apparaat verloren wordt, kunnen jullie gewoon alles terughalen. Dat is wel fijn. Dit waren even in het kort de belangrijkste best practices eigenlijk om veilig te werken met de iPad. Het addendum is ook een beetje bijgewerkt, om het net iets meer up-to-date te maken.

Daar zullen geen verrassingen in zitten, nadat jullie dit hebben gehoord. Maar dat hele proces loopt verder via de griffie. En dat was het voor ons. Heel erg bedankt dat jullie er waren en dat jullie echt enthousiast hebben meegedaan. Dat vind ik heel fijn. En ook leuk om te horen wat er allemaal zo terugkomt vanuit jullie. Als er nog vragen zijn, dan mag het nu of na afloop. En mochten jullie op een andere dag nog ineens denken, dit wil ik nog weten, dan kan dat ook via de griffie.

De voorzitter: Hartelijk dank voor zeker het... Alles was heel interessant. Maar dat laatste dan krijg ik weer zo, bleh. Ik ga toch maar eens even mijn apparaten laten nakijken of ze niet per ongeluk ergens geüpdatet moeten worden. Heeft er iemand hier nog vragen nu direct waarvan we zeggen, dat is plenair wel handig?

De heer Bootsman: De social media worden natuurlijk aangeraden tweefactorauthenticatie, waar ik het helemaal mee eens ben. Komt dat binnenkort ook op het RIS? Dat is iets waar ik me echt aan erger, al sinds ik commissielid ben.

Mevrouw Vermeulen: Daar heb je helemaal gelijk in. Daar zijn we wel mee bezig, vanuit de griffie. Dat is een van de dingen. En dat komt ook omdat een raadslid het opmerkte. Maar dat kost veel tijd kennelijk.

De heer Bootsman: Veel dingen. Ik kan ook mijn mailadres niet wijzigen op het RIS, bijvoorbeeld. Ik kan alleen mijn huidige mailadres, mijn oude mailadres, mijn Yahoo-mail, verbergen. En dan dat het nieuwe er staat. Maar de inlog blijft altijd mijn oude mailadres. Dat ligt volgens mij ook gewoon een beetje aan hoe irritant het RIS is.

Mevrouw Vermeulen: En vandaag is een van de dingen die we doen in het kader van privacy en data-advies dat we hebben gedaan. Maar we doen op de griffie natuurlijk heel veel gewoon operationele dingen, om up-to-date te zijn voor jullie.

De voorzitter: Dan wilde ik het hierbij afsluiten. Mochten jullie nog vragen hebben, er wordt nog aan de tafel gezeten. Schroom niet. En anders voor zo meteen eet smakelijk.

2. Vragenhalfuur

Voorzitter: De heer Schalken-den Hartog
Raadsgriffier: Mevrouw Wepster
Verslag: NotuBiz

Aanwezig:
Dhr. Gorter (Op Ons Eiland)
Dhr. De Heer (CU/SGP)
Dhr. Katif (Beter Voor Dordt)
Dhr. Van der Meer (GroenLinks)
Dhr. Van der Net (VVD)
Dhr. Stolk (VSP)
Dhr. De Vries (VSP)

Portefeuillehouders: burgemeester Kolff, wethouder M. Burggraaf, wethouder R. van der Linden

De voorzitter: Beste mensen, goedenavond allemaal bij het vragenhalfuurtje van dinsdag 5 maart. Er liggen zes vragen en we hebben vijf onderwerpen. En gezien de beperkte tijd wil ik snel naar de eerste vraag. En die is van de VSP. En die gaat over stank in de Colijnstraat. En de heer De Vries kan de vraag toelichten. Gaat uw gang, mijnheer De Vries.

De heer De Vries: Dank u wel, voorzitter. Afgelopen week was en is er een penetrante stank, die niet is te definiëren, in de Colijnstraat. Politie en brandweer zijn ter plaatse geweest. De brandweer is zelfs anderhalf uur bezig geweest met metingen op het gedeelte tussen Talmaweg en de W.H. Vliegenstraat was en is de stank waarneembaar. Door de rioleringswerkzaamheden in Crabbehof-Noord is dit gedeelte nu in gebruik voor heel veel opslag van grond en ingepakte rioleringsbuizen, die waarschijnlijk asbest bevatten in open containers en gedeeltelijk afgedekt zijn met plastic. De VSP heeft de volgende vragen. Is het college op de hoogte van deze situatie? Zo ja, bent u het met ons eens dat het een onwenselijke situatie is? En zo nee, waarom niet? Was het risico op stankoverlast door deze werkzaamheden vooraf bekend bij de gemeente? Hoe heeft de gemeente deze overlast gewogen? En is erover gecommuniceerd met de buurt? Hoe houdt de gemeente toezicht op de werkzaamheden aan de riolering? Vier, deelt het college met de VSP de mening dat er met de buurt gecommuniceerd moet worden over gezondheidsaspecten nu er zorgen leven naar aanleiding van de politie- en brandweerbezoeken en -metingen? En als afsluiting. Wat kan het college doen om de zorgen en stankoverlast zo snel mogelijk weg te nemen?

De voorzitter: Dank u wel voor de toelichting. En wie van het college mag ik het woord geven? De heer Van der Linden, gaat uw gang.

De heer Van der Linden: Dank. Dank voor de vragen. De vragen gaan eigenlijk over stankoverlast, waarbij een relatie wordt verondersteld tussen de rioolwerkzaamheden en de stank. En het klopt dat de uitvoerder van de aannemer bekend is met het onderzoek van de brandweer. Het betreft een geur van pvc en/of piepschuim, die bij de verbranding vrijkomt. Daar zijn door de brandweer metingen op gedaan. En die zijn overgedragen aan de Omgevingsdienst, de resultaten daarvan. En er lijkt geen relatie te zijn met de werkzaamheden aan het riool. Waar het dan wel vandaan komt, weet ik niet op dit moment. Maar dat is voor nu de stand van zaken. Toch even kort de andere vragen. Vraag twee gaat over het risico op stankoverlast. En natuurlijk kan het altijd bij rioolwerkzaamheden. Meestal gaat het dan om methaanachtige geuren. Daar hebben we nu geen meldingen over gehad. Toezicht, vraag drie, houden we door een directievoerder en een toezichthouder. De toezichthouder bezoekt het werk bijna dagelijks. Punt vier, communicatie met de buurt. In dit geval zijn er door de brandweer metingen gedaan. Die resultaten daarvan zijn gemeld aan de Omgevingsdienst. De brandweer heeft niks kunnen meten dat op een afwijkende stof lijkt of gevaarlijke stoffen bevat. Voor het rioolwerk zelf zijn meerdere communicatiekanalen beschikbaar, zoals telefoon, e-mail, bouwapp en de mensen op het werk.

En punt vijf vloeit voort uit de eerdere beantwoording. We zien geen relatie tussen de rioolwerkzaamheden en de geconstateerde stankoverlast.

De heer De Vries: Ik heb toch nog even een aanvullende vraag, voorzitter.

De voorzitter: Een korte aanvullende vraag. Gaat uw gang, mijnheer De Vries.

De heer De Vries: Dat die relatie er niet is, dat lijkt me heel erg vreemd. Want er ligt daar denk ik voor een paar duizend kubieke meter aan grond gestort. Het zijn gewoon heuvels. Het zijn bergen. Als je in de omgeving fietst en je gaat erlangs, er is regenval, als je nu op de straat kijkt, er komt alleen maar bruin drabwater uit. Die relatie, dat u zegt dat er geen relatie is met de rioleringswerkzaamheden, lijkt me heel vreemd, want het is allemaal grond wat afgegraven is vanwege de rioleringswerkzaamheden.

De voorzitter: Nog een korte reactie?

De heer Van der Linden: Ja, intrigerend. Ik hou het even bij wat ik terug heb gekregen uit de uitvraag. De brandweer heeft meldingen gehad. Die zijn ook gecheckt. Er is onderzoek op gedaan. En die geur heeft meer te maken met pvc en piepschuim. En dat is natuurlijk een heel ander luchtje dan wat je normaal verondersteld bij een riool. Mocht hier nog wat meer uit voortvloeien, dan laat ik dat weten. Want dit is natuurlijk intrigerend.

De voorzitter: Dank u wel. Gaan we naar de volgende vraag. En die is van Beter voor Dordt. En die gaat over de ontsluiting van Wilgenwende. Mijnheer Katif, kunt u hem kort toelichten?

De heer Katif: Zal ik doen, mijnheer de voorzitter. Dank u wel. Vorige week ervoeren bewoners van de Dordtse wijk Wilgenwende angst en stress, toen de enige toegangsweg werd afgesloten na een incident met een trein. Dit benadrukte de lang bestaande zorg over de beperkte bereikbaarheid van de wijk, wat problemen veroorzaakt bij noodgevallen en verkeersopstoppingen. Bewoners pleiten al geruime tijd voor een calamiteiteweg als oplossing voor dit probleem. Voorzitter, ik heb naar aanleiding hiervan een viertal vragen. Hoe beoordeelt het college de veiligheid van bewoners in de wijk Wilgenwende, gezien het recente treinincident en het afsluiten van de enige ontsluitingsweg? In hoeverre voelt het college de urgentie om de zorgen en angsten van de bewoners van Wilgenwende serieus te nemen met betrekking tot de beperkte bereikbaarheid van hun wijk tijdens noodsituaties. De derde vraag, voorzitter, welke inspanningen heeft het college geleverd en gaat het college op korte termijn nog leveren, en ik zeg op korte termijn, om het vertrouwen van de bewoners in de veiligheid van hun wijk te herstellen na het recent incident met de afgesloten ontsluitingsweg? En last, op welke manier neemt het college de feedback en zorgen van de bewoners van de Wilgenwende mee bij het ontwikkelen van lange termijn oplossingen voor de bereikbaarheidsproblemen in de wijk? En dit is volgens mij, voorzitter, ook een aanvulling op de artikel 40-vragen die gesteld zijn door collega's van de VVD, ChristenUnie/SGP.

De voorzitter: Dank u wel voor de toelichting. Ik denk de heer Van der Linden.

De heer Van der Linden: Ja, dat klopt. Dank. Dank voor de vragen. U legt zelf ook al de relatie met de artikel 40-vragen. Dit zijn natuurlijk een paar hele concrete vragen, die wel een langer antwoord vereisen. Ik denk dat we op deze aspecten ook wel terug gaan komen in de artikel 40-vragen beantwoording. Ik heb in de korte tijd tussen het incident en het stellen van de vragen ook alweer alles langs horen komen, wat natuurlijk over het feit dat er één ontsluitingsweg is op deze wijk gezegd kan worden. Namelijk, daar hebben we vijftien jaar geleden inmiddels bewust een keus voor gemaakt. Alle bewoners weten dat. Waarom is er geen tweede ontsluiting? Al die vragen zijn natuurlijk eerder langs geweest. Daar gaan we ook even op terugkomen in die artikel 40-vragen beantwoording. Toch even op de gestelde vragen. Er is een incident geweest. En dan doet zich het feit voor dat je inderdaad wat minder bereikbaar bent gedurende het incident. We weten natuurlijk wel dat er diverse ontsluitingsmogelijkheden zijn via de calamiteitenroutes. Die urgentie voelen we natuurlijk altijd. We weten ook dat we daar wel altijd in en uit kunnen, ook bij relatief beperkte momenten, zoals vorige week. Ik denk wel dat het goed is om nog eens te kijken hoe goed ze bekend zijn, die calamiteitenroutes. En weet iedereen dat ze er zijn en hoe je erbij kan komen en gebruik van kan maken? En natuurlijk herkennen we alle vragen, dat heb ik net al gezegd, die er gesteld kunnen worden naar aanleiding van zo'n incident als vorige week. Tot zover even.

De voorzitter: Dank u wel.

De heer Katif: Voorzitter, dank u wel. Ik snap het antwoord wel hoor. Maar mijn probleem of ons probleem eigenlijk als Beter voor Dordt is dat het gevoel dat er is, namelijk veiligheid is niet alleen keihard een trein wel of niet denderend langs de Wilgenwende, maar het gaat om een gevoel wat mensen hebben in die wijk. En een van de vragen waar u eigenlijk geen antwoord op geeft is, in hoeverre is de gemeente, vanaf het moment dat het incident gebeurd is tot nu toe... Wat heeft de gemeente eigenlijk gedaan om dat gevoel van mensen enigszins te, hoe zeg je dat... Een geruststelling, bedaring, hoe je het ook noemen wil. En daar ben ik eigenlijk op zoek naar. Plus, voorzitter, er is ook nog een Fixi-melding van het geheel geweest. En in die Fixi-melding is een antwoord gekomen. En in dat antwoord is ook verwezen naar dat wij als gemeenteraadsleden al op de hoogte zijn dan van datgene... Of tenminste dat het college in gesprek is met de gemeenteraad over dit probleem. Ik weet er niks van.

De voorzitter: Kort nog een reactie van de wethouder.

De heer Van der Linden: Ik weet daar ook niks van. Maar die Fixi-melding ken ik niet. Die ga ik wel even navragen, want dat lijkt me wel van belang. Misschien dat hij is afgehandeld op het moment dat bekend was dat er vragen zouden worden gesteld. Dat zou kunnen. Weet ik niet. Dat ga ik even na. Het is natuurlijk, als er een ongeval plaatsvindt of als er een melding is van een overlastgevende situatie of als er, zoals vorige week op deze locatie, een brand is, dan gaan we natuurlijk altijd even na, is er onrust, is er reden tot extra nazorg? Dat hebben we in dit geval niet zien gebeuren. Ik heb zelf ook een aantal mensen gesproken die in de wijk wonen.

Eén zei, wat is er gebeurd dan? En een ander had het wel gemerkt. Ik bedoel, ik heb geen indicaties gekregen, we hebben geen indicaties gekregen dat hier nu extra nazorg op nodig is. En ik denk dat we verder gaan terugkomen op dit punt, wat natuurlijk altijd een lastig punt is, ontsluitingswegen. Dat snappen we allemaal. Hebben we herhaaldelijk besproken in de afgelopen jaren. Dat gaan we doen bij de artikel 40-vragen beantwoording.

De voorzitter: Dank u wel. Ik ga het hierbij laten. Inderdaad wat u zegt, de vragen kunnen ook weer nader terugkomen bij die beantwoording van de artikel 40-vragen. De derde vraag is een vraag van de VSP. En die gaat over de verkeerssituatie op de Krispijnseweg. En de heer Stolk gaat hem kort toelichten.

De heer Stolk: Voorzitter, dank u wel. De Krispijnseweg in Dordrecht heeft vorig jaar een flinke opknappbeurt ondergaan. Er is een nieuwe rotonde gekomen en brede fietspaden, maar de belijning ontbreekt nog altijd. De fietspaden langs de Krispijnseweg zijn breder en de rijbanen zijn wat smaller. De bussen moeten stoppen op de rijbaan, met het uitgangspunt om de snelheid eruit te halen. Maar veiliger is het er niet op geworden. De VSP maakt zich zorgen over deze weg. Het afgelopen weekend zijn er weer twee ongevallen gebeurd. Een wagen die uit de bocht is geschoten tegen een lantaarnpaal en bij de Jumbo op het zebrapad. Ook in de bocht bij Weizigt zijn al diverse ongelukken gebeurd. En een ongeluk zonder gewonden is ook een ongeluk. Verderop hebben we een rotonde bij de Brouwersdijk. Is functioneel, maar de fiets is daar zeer kwetsbaar. Soms ook door eigen schuld, vanwege dwars oversteken. De uit- en inrit van de Jumbo is niet overzichtelijk, in verband met een glascontainer die op de stoep staat. En de inrit en uitrit is relatief smal. De VSP heeft dan ook de volgende vragen. Deelt het college onze zorgen over de veiligheid van de Krispijnseweg? Is het college bereid te onderzoeken waarom er relatief veel ongelukken gebeuren in de bocht bij de Weizigt? Wat gaat het college doen om de veiligheid op korte termijn te verbeteren?

De voorzitter: Dank u wel voor de toelichting. Ik ga wederom naar de heer Van der Linden.

De heer Van der Linden: Dat klopt. Dank voor de vragen over de Krispijnseweg. Daar is inderdaad het afgelopen jaar hard aan gewerkt. Het meeste werk is ook afgerond, maar niet alles. Dat heeft deels met het weer te maken, dat de afgelopen maanden vrij slecht was. Natuurlijk die zorgen die u uit over de veiligheid op de Krispijnseweg, die delen wij. Alle ongevallen en ook kleinere incidenten waarvan we weten dat ze plaatsvinden, vinden wel op verschillende momenten en op verschillende plekken plaats. Niet elke oorzaak is dezelfde. Het project zelf is nog niet afgerond. We merken wel dat het contrast tussen het fietsgedeelte en het autogedeelte is niet zo sterk. Daar zijn we naar aan het kijken. En we gaan niet meteen denken, we gaan belijning aanbrengen, maar we vinden wel dat er meer contrast moet zijn tussen waar je fietst en waar je met de auto bent. Daar gaan we binnenkort, als het wat beter weer is, maatregelen op nemen. U noemt ook de locaties. Locatie Van Baerleplantsoen. Dat is een bekende bocht, waar natuurlijk af en toe wel wat gebeurt. We hebben een parkeerplek sowieso vlak bij de zebra, voorbij de voetgangersoversteekplaats, buiten gebruik gesteld. En we zijn aan het kijken of dat nog wat beter kan. Bushalte zijn we nog naar aan het kijken.

En de glascontainers waar u naar refereert bij de supermarkt, die staan inderdaad, want ik heb daar eerder foto's over gezien, wel vanuit een bepaalde aanrijroute wel in de weg. We zijn aan het kijken of we die op een andere plek onder kunnen brengen. Tot zover even.

De heer Gorter: Voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel voor het antwoord. Ik ga eerst even naar de vraagdiener en dan kan ik bij u altijd nog kort terugkomen.

De heer Stolk: Nog een korte vervolgvraag. Deze tekst is natuurlijk al diverse keren uitgesproken. Alleen ik ben heel erg bezorgd, de VSP is heel erg bezorgd dat we vandaag of morgen daar mensen kunnen opraken. En ik vraag, ik verzoek eigenlijk toch of er niet op dit moment al tijdelijk iets kan gebeuren, bijvoorbeeld door die paaltjes neer te zetten en vooral in de bocht, want daar scheuren ze enorm hard. En ik denk toch dat er remmende maatregelen moeten komen.

De voorzitter: Dank u wel. Voordat ik naar de heer Van der Linden ga, ook nog kort de heer Gorter. En dan kan het wellicht in een keer beantwoord worden.

De heer Gorter: Dank u wel, voorzitter. Wij hebben een soortgelijke vraag al eerder gesteld. En toen heeft de wethouder de toezegging gedaan dat eind februari de belijning aangebracht zou worden. Ik denk niet dat de temperatuur een probleem is, want de plantjes zijn inmiddels ook wel netjes geplant. En verf opbrengen beneden de vijf graden is een risico. Dat is het al een tijdje niet meer. Misschien een paar keer in de nacht. Maar ik zou er toch echt sterk op aandringen bij die aannemer dat hij niet het idee wekt dat het daaraan ligt, want daar ligt het niet aan. Die belijning moet aangebracht worden.

De voorzitter: Uw punt is inderdaad duidelijk. Wethouder Van der Linden.

De heer Van der Linden: Dank. We hebben het er eerder over gehad. En is het zowel koud als bijzonder nat geweest. En hier gaat het ook niet om de temperatuur meer, maar wel om het vocht. Maar het punt is me duidelijk. Ik vind zelf ook dat dit snel afgerond moet worden. En als je zo'n groot project hebt, waar ook anderhalf jaar over gesproken is met zowel ondernemers als omwonenden, enzovoorts en je voert het uit, dan het meeste is goed gelukt. Maar ik merk inderdaad dat in de bocht bij het Van Baerleplantsoen vooral, dat daar nog best wat harder wordt gereden dan we hadden verwacht. Daar moeten we toch even naar kijken hoe we dat beter kunnen krijgen. En de andere punten worden ook opgepakt. Laat ik gewoon de toezegging doen dat we snel uitzoeken wanneer dit afgerond kan worden, zowel op de heer Gorter als de heer Stolk.

De voorzitter: Dank u wel voor de toezegging. De urgentie is denk ik duidelijk bij iedereen. De volgende twee vragen gaan over bedelaars in onze stad. Ik geef graag eerst de indieners allebei kort het woord. Pardon. En dan daarna kan de portefeuillehouder antwoorden, in één keer. En in eerste instantie is dat mijnheer De Heer van de ChristenUnie/SGP.

De heer De Heer: Voorzitter, dank u wel. Zowel bezoekers van de binnenstad als lezers van het AD is het opgevallen, er is mogelijk een toename van mensen die bedelen in onze binnenstad. Kees Thies verwijst in zijn column naar een bedelverbod dat van kracht zou zijn. Maar in onze APV staat slechts vermeld dat het college de mogelijkheid heeft om gebieden aan te wijzen. In een ander AD-artikel wordt geschreven dat de gemeente een bedelverbod onderzoekt voor bepaalde gebieden. Er is onduidelijkheid over, over het wel of niet van kracht zijn van een bedelverbod en waar. Onze vragen. Klopt het dat er een groei is van het aantal bedelaars in onze stad? Is er momenteel een bedelverbod van kracht in Dordrecht überhaupt? En zo ja, waar? Hoe is de gemeente momenteel een bedelverbod aan het onderzoeken? En wat weegt het college dan mee in zo'n besluit? En tot slot, is het college het met ons eens dat we in tijden van grote bestaansonzekerheid ook terughoudend moeten zijn met het verbieden van mensen om te bedelen en dat zichtbare armoede nog altijd schrijnender is dan dat, zoals het AD schrijft, het niet bijdraagt aan de sfeer? Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Dan ga ik naar de heer Van der Net.

De heer Van der Net: Dat klopt. Eigenlijk op hetzelfde bericht. Alleen wij weten dat er in ieder geval geen gebied is aangewezen. En wat wij in dit geval stellen, is dat dit gewoon bendes zijn, Roemeense bendes en dat er sprake is van uitbuiting. En wij willen gewoon eigenlijk niet dat er gebedeld wordt in Dordrecht. In de APV staat inderdaad het verbod. Wij vragen, waarom zijn er geen gebieden aangewezen? Want dat is op dit moment niet het geval. Is het college het met ons eens dat het niet gewenst is dat er in Dordt wordt gebedeld? En of het college nog van plan is om het centrum aan te wijzen als gebied waar niet mag worden gebedeld, zodat handhaving hiertegen kan optreden? Voorzitter, dat was hem.

De voorzitter: Dank u wel. Ik ga naar portefeuillehouder Kolff.

De heer Kolff: Dank. Allebei een vraag over bedelverbod. Wel met een wat andere afdrank, zal ik maar zeggen. Dat mag natuurlijk. Maar uiteindelijk is het het college dat moet kijken of er wel of niet een bedelverbod wordt ingevoerd. Er is een bedelverbod opgenomen in de APV. Dat heeft u ook wel gezien. Artikel 2:65, bedelarij is verboden op de college aangewezen gebieden of aan de weg of in een voor het publiek toegankelijk gebouw te bedelen om geld of andere zaken. En het college heeft momenteel geen enkel gebied in Dordrecht daartoe aangewezen. Het is een mogelijkheid die er is. Die is ooit in een APV opgenomen. Overigens zeg ik daarbij, mede op verzoek van zowel de VVD als de ChristenUnie/SGP. Dan, waarom is er geen gebied aangewezen? Omdat het over het algemeen niet een enorm groot probleem is in Dordrecht. En wij niet gewend zijn om algehele verboden in te voeren voor een situatie die slechts af en toe eens tot een incident leidt. En er wordt ook terecht gezegd, er zijn ook mensen die op een nette manier bedelen, zal ik maar zeggen. Ondanks dat ik het met de heer Van der Net dan weer eens ben dat het het beste zou zijn als het niet nodig zou zijn. Maar het is voor sommige mensen kennelijk wel nodig. En als dat op een nette manier gaat, zonder overlast te veroorzaken, dan is dat op zichzelf prima en ook geen reden om meteen tot een algeheel verbod te komen voor een bepaald gebied. Als ik kijk naar de cijfers van de politie, dan is er geen toename te zien van bedelarij. In 2022 waren er 78 registraties.

En in 2023 waren dat er ongeveer evenveel, 82. Dat verspreidt zich. Een aantal bij het station, Crabbehof, Admiraalsplein, centrum, Sterrenburg, Stadspolders en Korte Parallelweg. En een aantal van die meldingen zijn ook gerelateerd aan overlast. Bijvoorbeeld urineren of zich hinderlijk ophouden of wat dan ook. En op zichzelf zijn die twee laatst genoemde feiten al voldoende reden voor de politie om op te treden. Daar heb je geen bedelverbod voor nodig. Handhaving heeft eigenlijk pas sinds kort een registratie van het bedelen. En dan blijkt dat er 42 eigen waarnemingen zijn van de handhavers, de afgelopen 2 maanden zeg ik dan. Sinds 1 januari. En in diezelfde periode zijn er 16 klachten bij de gemeente binnengekomen, dat is via Fixi, van overlast van bedelaars. En dat op zichzelf is wel reden om dit wat beter in de gaten te houden, want 16 in 2 maanden is wel weer wat anders dan 80 in een heel jaar. Daar gaan we wel even serieus naar kijken. En ook de signalen die we hebben gekregen over dat er groepen actief zouden zijn die wat meer aangestuurd worden, dat duidt er ook op dat er misschien wel inderdaad vormen van uitbuiting of mensenhandel achter zitten. Daar heb ik op zichzelf niet meteen een bedelverbod voor nodig, maar het is wel iets om in de gaten te houden en te kijken of dat ook echt zo is en of er sprake is van ondermijning. De mogelijkheid is er. En als het echt niet anders kan, dan zullen we die ook inzetten. Maar ik wil er ook terughoudend mee zijn om meteen een algeheel verbod in te stellen voor een heel gebied en mensen die te goeder trouw zijn daarmee ook te treffen. Dat eigenlijk even in reactie op de beide vragen van beide partijen.

De voorzitter: Dank u wel. Ik zie dat jullie allebei nog willen reageren. Eerst mijnheer De Heer en dan daarna nog kort de heer Van der Net ook.

De heer De Heer: Voorzitter, dank u wel. En dank ook aan de portefeuillehouder voor de antwoorden. En precies wat hij op het eind zei, terughoudendheid is wat wij ook bepleiten in dit geval. Niet in alle gevallen tegen, maar terughoudendheid, zeker in deze tijd. Ook omdat in de krant stond dat de gemeente een bedelverbod onderzoekt, zou ik in ieder geval de portefeuillehouder willen vragen om ons als raad actief te informeren, mocht die uiteindelijk van kracht worden.

De voorzitter: De heer Van der Net misschien, voordat ik nog een keer de heer Kolff het woord geef.

De heer Van der Net: Met die terughoudendheid ben ik het niet eens. Maar ik wil wel eventjes dan ook richting de burgemeester vragen, wanneer w het college dan eventueel wel van plan is om een dergelijke gebied aan te wijzen? Want ik hoor nu cijfers en ik hoor ook dat dat meer wordt. En dan is de vraag, wanneer overweegt het college dan wel om gebieden aan te gaan wijzen?

De voorzitter: De portefeuillehouder nog kort.

De heer Kolff: Dank. Als er geen andere middelen meer zijn dan we nu al hebben, want overlast, daar ben ik het met iedereen... Iedereen zal dat daarmee eens zijn. Overlast moeten we bestrijden. En als daar een bedelverbod voor nodig is, dan zullen we dat ook niet nalaten. Maar ik heb ook de nodige nuance net aangebracht in waarom we daar niet meteen mee beginnen.

Overlast kan altijd al worden aangepakt op grond van de APV of anderszins. Dat moeten we ook gewoon niet nalaten. En als het gaat om uitbuiting of mensenhandel, daar zal ook iedereen het mee eens zijn, dan moeten we dat te allen tijde bestrijden. Maar nogmaals, als een bedelverbod echt een bijdrage levert aan het tegengaan van wat we hier signaleren, dan voeren we die gewoon in. Maar dat is vooralsnog niet aan de orde. En daarom staat er ook dat we hem onderzoeken. In die zin, als het zich voordoet en we hebben hem nodig, dan zullen we hem ook inzetten. En voor de rest moet u niet altijd alles letterlijk geloven wat er in de krant staat.

De voorzitter: Ga ik naar het laatste onderwerp. Dank u wel. De laatste vraag is van GroenLinks. En die gaat over de groenstrook bij de bij Oudland langs de Noordendijk. De heer Van der Meer kan hem kort toelichten.

De heer Van der Meer: Dank u wel, voorzitter. Op 22 februari 2022 is het herziene bestemmingsplan voor de locatie Oudland vastgesteld. Als een van de uitgangspunten is daarin vermeld, de bestaande groenzone langs de Noordendijk en die langs de Recklinghausenweg moeten in stand worden gehouden of versterkt. De huidige situatie is pijnlijk anders, zoals u op de foto kunt zien. We hebben hierover de volgende vragen. Waarom is in tegenspraak met het bestemmingsplan en met toezeggingen aan de raad besloten tot de kap van bomen en struiken in deze groenstrook? Hoe zijn de bewoners, met name die aan de Noordendijk, hierbij betrokken? Drie, waarom is het advies van de Bomenridders van december 2022 op veel punten terzijde gelegd, zonder daar met hen over in gesprek te treden? Vier, waarom zijn bijna alle bomen en struiken van het planterrein zelf verwijderd? Vijf, welk compensatie is zowel in de groenstrook als op het planterrein voorzien en wanneer? En zes, kan het college garanderen dat de bomen langs de Recklinghausenweg blijven staan? Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel voor de toelichting. En dit is een vraag voor de heer Burggraaf, begrijp ik.

De heer Burggraaf: Correct, voorzitter, aangezien het het project Oudland raakt. Dank u, voorzitter. En dank voor de gelegenheid om wat verheldering te scheppen in het groen wat ons allen aangaat in de stad, want groen moet je ook onderhouden. En dat is wat er gebeurt. Er zijn reguliere snoeiwerkzaamheden uitgevoerd. Er zijn geen bomen of struiken verwijderd of gekapt. Alleen bestaande struiken zijn gesnoeid. Dat is ook eerder gebeurd. Vrijgekomen takken zijn versnipperd. En die struiken zullen in het voorjaar weer mooi uit gaan lopen. De bewoners zijn daar in december ook over geïnformeerd, over die werkzaamheden. En zullen in maart ook nog weer een keer voor een informatiebijeenkomst worden uitgenodigd, omdat er natuurlijk ook woningbouw in het gebied gaat plaatsvinden om daar over de stand van zaken in te lichten. Voorzitter, het advies van de Bomenridders van december 2022 is ook niet terzijde gelegd. De afspraak met hen was dat er geen bomen zouden worden gekapt. Dat is ook niet gebeurd. De Bomenridders hadden het advies gegeven om hazelaarstruiken te verplaatsen naar de nieuwe speelvoorziening aan de Noordendijk, Halmaheiraplein. Dat is begin 2023 gebeurd. Er zijn geen bomen gekapt of verwijderd op het planterrein, omdat die daar ook niet aanwezig waren. Die konden we ook niet kappen of verwijderen. En er hoeft ook geen compensatie plaats te vinden.

Uiteraard zal de ontwikkeling wel weer een mooie, groene invulling ook gaan krijgen op het planterrein. En dan de laatste vraag. Voor wat betreft de bomen langs de Recklinghausenweg. Die bestaande bomen zullen blijven gehandhaafd en zijn ingepast in het stedenbouwkundig plan.

De voorzitter: Dank u wel voor de beantwoording. Ik zie dat de heer Van der Meer er nog een vervolgvraag op heeft.

De heer Van der Meer: Ik zou de wethouder graag willen uitnodigen om even naar de foto te kijken. En ook naar het filmpje wat Theo Oostenrijk en ik vier jaar geleden in opdracht van de commissie fysiek hebben gemaakt om te zien hoe het er toen uitzag en hoe het er nu uitzag. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Ik denk dat de wethouder uw bericht gehoord heeft. En u kunt er altijd natuurlijk op een ander moment nog op terugkomen, maar dan wil ik het hierbij laten. Dank ik u allen voor uw aandacht en een prettige vergaderavond.

3. Beantwoorden artikel 40v vragen RvO fractie GroenLinks over Gokverslaving (rondetafelgesprek)

Voorzitter: Mevrouw Van Vugt-Roose

Raadsgriffier: De heer Boogaard

Verslag: NotuBiz

Aanwezig:

Dhr. Ayverdi (DENK)

Dhr. Van den Berg (CDA)

Dhr. Burakçin (GroenLinks)

Dhr. Damen (PvdA)

Dhr. Gorter (Op Ons Eiland)

Dhr. Groenewege (Partij voor de Dieren)

Mevr. De Groot (Beter voor Dordt)

Dhr. De Heer (CU/SGP)

Mevr. Kamphuis (SP)

Mevr. Kruger (GroenLinks)

Dhr. Van Leeuwen (Fractie van Leeuwen)

Dhr. Van der Net (VVD)

Dhr. Van der Spoel (Fractie van der Spoel)

Dhr. De Vries (VSP)

Dhr. Wringer (Beter Voor Dordt)

Portefeuillehouders: wethouder R. van der Linden

Overige aanwezigen: mevr. Van Willigen, dhr. Erlings, dhr. Sliedrecht, mevr. Vermeulen, dhr. Cornelius, mevr. De Koning

De voorzitter: Goedenavond iedereen Ik wil iedereen vragen om gewoon rustig zijn plek in te nemen of te vertrekken, als er hier verder niks voor die persoon te doen is. Ik wil iedereen van harte welkom heten bij deze vergadering. En het gaat over beantwoorden van het college op de artikel 40-vragen die door GroenLinks zijn gesteld over gokverslaving. En daar gaan we het vanavond over hebben. We hebben heel veel gasten die hier ook allemaal het woord straks krijgen. En ik kan ze natuurlijk nu allemaal een-voor-een gaan voorstellen, maar ik kan ook gewoon vragen of iedereen zich rustig even voorstelt. Goed duidelijk de naam zegt en ook namens welke instantie u hier zit. En dan gaan we straks met de rest verder. Ik wil iedereen vragen zich kort even voor te stellen, met naam en toenaam. Begin ik hier rechts van me.

De voorzitter: André Boogaard, commissiegriffier.

Mevrouw Van Willigen: Ik ben Monique van Willigen, schuldhulpverlening aan de overkant bij de Sociale Dienst.

De heer Erlings: Robert Erlings, jongerenwerk R-Newt.

De heer Sliedrecht: Ik ben Wilco Sliedrecht. Werkzaam als verslavingsarts KNMG, dat is de volledige titel. Dat die ik bij De Hoop ggz. Ik ben daarnaast ook voorzitter van de Vereniging Verslavingsgeneeskunde Nederland.

De heer Burakçin: Necdet Burakçin, GroenLinks.

Mevrouw Kruger: Kitty Kruger, GroenLinks Dordrecht.

De heer Van der Spoel: Wouter van der Spoel, Fractie van der Spoel.

De heer Groenewege: Pieter Groenewege, Partij voor de Dieren.

De heer Gorter: Wouter Gorter, Op Ons Eiland.

De heer Van der Net: John van der Net, Dordtse VVD.

De heer De Heer: Robert de Heer, ChristenUnie/SGP.

De heer Ayverdi: Emin Ayverdi, DENK Dordrecht.

De heer Damen: Leo Damen, Partij van de Arbeid.

Mevrouw De Groot: Megan de Groot, Beter voor Dordt.

De heer Wringer: Jan-Willem Wringer, Beter voor Dordt.

Mevrouw Kamphuis: Meta Kamphuis, SP Dordrecht.

De heer De Vries: André de Vries, VSP.

De heer Van Leeuwen: Van Leeuwen, Fractie van Leeuwen.

Mevrouw Vermeulen: Simone Vermeulen, werkzaam als Adviseur Publieke Gezondheid bij de GGD Zuid-Holland Zuid.

De heer Cornelius: Gino Cornelius. Ik ben coördinerend preventiedeskundige bij Youz Verslavingszorg, onderdeel van Antes. En voorzitter van de Programmatische Preventie bij VKN, Verslavingskunde Nederland.

De heer Van der Linden: Rik van der Linden, wethouder.

Mevrouw De Koning: Eline de Koning, ambtenaar op het gebied van publieke gezondheid.

De voorzitter: En ik ben Franciske van Vugt, vanavond uw voorzitter. Ook het Trimbos-instituut en de Kansspelautoriteit zijn uitgenodigd, maar die waren niet in de gelegenheid om aan te sluiten. De Kansspelautoriteit heeft wel een document met achtergrondinformatie aangeleverd, zoals u dat ook in de stukken kon vinden. Waarom zitten we hier? Dit rondetafelgesprek is ingepland naar aanleiding van artikel 40-vragen en de beantwoording daarvan. De vragen waren van GroenLinks over gokverslaving. De commissie wil aan de hand van dit gesprek een goed beeld krijgen bij de aard, de omvang en de aanpak van deze verslaving en wat de rolverdeling is tussen de landelijke en de lokale overheid. Achterliggende vraag is of er nog mogelijkheden worden gezien voor verbetering van de aanpak. Ik wil eenieder van de gasten straks vragen om het woord te nemen. En ook wel met de insteek om dat een beetje beperkt te houden qua tijd. Dat u wel zich echt richt op wat we van u graag willen weten. En dat zijn de volgende dingen. Welke rol vertegenwoordigt u bij de organisatie waar u werkt? Welk beeld heeft u bij de aard en omvang van de problematiek? En welke mogelijkheden ziet u voor verbetering in de aanpak? En daarnaast is het mogelijk dat u gewoon nog iets wil opmerken. En dat mag u uiteraard ook dan kwijt in dat verhaal. Vervolgens wil ik het gesprek leiden tussen u en de commissie. En dan zullen we uiteindelijk naar een afsluiting toegaan. Maar is er iemand die heel graag de aftrap wil nemen? En anders geef ik gewoon beurten. Dat kan ook. Niemand wil als eerste per se. Zullen we dan beginnen met... Er is toch een liefhebber. Mijnheer Cornelius van Youz, u krijgt het woord.

De heer Cornelius: Ik ben een coördinerend preventiedeskundige. Wat ik doe? Ik coördineer alle preventieactiviteiten in heel regio Zuid-Holland Zuid, met betrekking tot verslavingspreventie. Daar valt gokken ook onder. Wij voeren de preventieactiviteiten uit onder de verschillende subsidies in de regio. Bijvoorbeeld voor Dordrecht, maar ook voor Rotterdam. En onder de aanbesteding van de GGD. Daarnaast worden wij ook regelmatig gevraagd om advies en ondersteuning te bieden bij organisaties die bijvoorbeeld tegen dit soort problemen aanlopen met jongeren die ze in begeleiding hebben, maar ook volwassenen.

Vanuit mijn rol als VKN vertegenwoordig ik mede landelijk te kijken van, wat voor beleid willen we eigenlijk voeren? Zijn we het eens of oneens met de dingen die in de politiek besloten worden, zoals bijvoorbeeld de Wet op de kansspelen. Toen het legaal werd om online te gokken, hebben wij ook een brief gestuurd naar VWS, namens VKN, dat het ons niet zo'n heel goed idee lijkt om dat te doen. Maar toen werd het toch legaal. Daar adviseren wij ook in. Wij adviseren onder andere gemeenten. Maken bepaalde statements over thema's, als het gaat om verslavingspreventie. En mochten er vragen of zorgen zijn, dan kun je altijd bij mij terecht. En kan ik het ook landelijk checken hoe het in de rest van Nederland staat en of het daar ook op eenzelfde thema onder de aandacht komt.

De voorzitter: Dank u wel voor de duiding. En dat we ook met landelijke vragen bij u terecht kunnen. Welke kansen ziet u voor verbetering van de huidige aanpak?

De heer Cornelius: Het is, als het gaat om gokproblematiek, best wel moeilijk om te vroeg signaleren, omdat gokken net als gamen iets is wat veel mensen makkelijker thuis doen, maar ook op hun mobieltje. Zeker dat online gokken nu. Mensen komen pas laat echt naar de hulpverlening. Ik denk dat ze dan bijvoorbeeld bij het jongerenwerk sneller zichtbaar zijn dan dat ze bij ons bij een preventieafdeling zichtbaar zijn, omdat ze bij ons al eerder komen met gerichte vragen van, ik gok toch wel veel. Ik wil er wat meer over weten. En dat soort zaken. Vroegsignalering, bespreekbaar maken, kennis van ook de partners die met jongeren en volwassenen werken, denk ik dat die ook wel vergroot kan worden. Ook omdat dit thema best wel razendsnel populair geworden is. Net als vaak andere thema's binnen de verslavingszorg.

De voorzitter: Hartelijk dank voor deze toelichting. Zullen we dan nu het bruggetje maken naar de jongerenwerker? Ja?

De heer Erlings: Die voelde ik al aankomen. Dat geeft niet. Hartstikke goed. Dat zeg je dan inderdaad, maar het is de realiteit toch net iets anders. Want wij merken er helemaal niet veel van bij onze jongeren. Is toch inderdaad een verborgen probleem. Wel merken we dat er heel veel TOTO gespeeld wordt, heel veel pokeren. En ze komen wel bij ons in beeld, maar dan is het ook vaak dat ze al een schuldprobleem hebben. Dat eigenlijk. Dat zijn de signalen die wij dan oppikken. Maar niet zo grootschalig als men misschien zou denken, omdat wij heel veel met jongeren te maken hebben. Dan komt dit onderwerp niet zo heel veel aan bod helaas. Ik moet nog even vertellen wat mijn functie en alles inhoudt? Ja. Ik ben IPTA-coach, onder andere. Ik heb veel taken, maar dat is er één. Daarom begeleid ik jongeren met complexe casuïstiek. Dat houdt in dat als jongeren echt aan de grond zitten, dat ze dan bij mij terechtkomen. En dan begeleid ik ze op allerlei leefgebieden. Vaak heeft het dan ook wel wat te maken met schulden, Komen ze bij de Sociale Dienst terecht ook. En dan kan het zijn dat er ook gokverslaving aan te pas gekomen is, waardoor ze in deze situatie terechtgekomen zijn.

De heer De Heer: Voorzitter.

De voorzitter: De heer De Heer.

De heer De Heer: Mag ik tussendoor een vraag stellen? Is dat oké?

De voorzitter: Als het een vraag ter verduidelijking is, is dat toegestaan.

De heer De Heer: Dank u wel. Het is in ieder geval een vraag en aanvulling op wat de heer van het jongerenwerk in ieder geval noemt. Ik begrijp dat het niet heel erg veel wordt besproken en dat het toch ook wel een beetje een onzichtbare problematiek is bij jongeren. Is dat iets wat in jullie programma's wel ook aandacht heeft? Of dat jullie plannen hebben om daar meer aandacht aan te geven, omdat meer boven water te krijgen? Hoe gaan jullie daarmee om?

De heer Erlings: Ja, absoluut. Toevallig hoorde ik van mijn collega dat ze voorlichting gaan geven op ISK-scholen. Dat zijn opleidingen waarbij jongeren van 12 tot 18 jaar nog maar net in Nederland zitten. Maxima twee jaar. En dan krijgen ze bij ons voorlichting. Uiteraard hebben we heel veel een-op-een gesprekken, waarbij wij coachen. Op wat voor manier dan ook gesprekken aangaan, waarbij wij alle leefgebieden van jongeren afaan. Daar komen dan ook schulden of uitgaven aan te pas. En als we dan merken dat er een aandachtsprobleem in zit, dan gaan we dat zeker wel bespreken. Maar onze kracht ligt wel echt op het een-op-een gesprek met de jongeren. En voorlichting op scholen.

De voorzitter: Dank u wel. Dan hoor ik weer een bruggetje, want u plaatst het ook in het kader van de schuldenproblematiek. Dan gaan we naar de STD, naar mevrouw Van Willigen.

Mevrouw Van Willigen: Ik ben sinds 25 jaar schuldhelpverlener. Is al een hele tijd. Sorry. Beter. Normaal praat ik niet in een microfoon. Dat is duidelijk. Sinds 5 jaar werk ik hier bij de Sociale Dienst. En ik heb voornamelijk de cliënten van Dordrecht centrum, Staart, Reeland. Door de jaren heen vaker mensen met gokproblemen gezien. Maar eigenlijk sinds de coronatijd echt een enorme vlucht naar online gokken. Niet alleen bij jongeren. Eigenlijk wel bij alle leeftijdsklassen. Bij een hoop mensen hoor ik van, het is vanuit verveling begonnen. We mochten niks. We gingen spelletjes doen via internet en van daaruit was het eigenlijk heel snel doorgroeid naar online gokken. En dan win je eens wat. En dat smaakt naar meer. Totdat op een gegeven moment dan maar een keer de huur wordt overgeslagen en andere rekeningen worden overgeslagen. Roodstanden worden gecreëerd. Leningen worden aangegaan. Om toch maar die drive te blijven doen. Op het moment dat ze bij ons aan tafel zitten, dan is het kalf aan het verzuipen of is al verzopen. En komen ze met een crisis of met andere flinke financiële misère. En dan is het inderdaad op dat moment financiële nood gaan oplossen, maar ook gaan zorgen dat ze iets met die verslavingsdrang gaan doen. Dan is het ook heel erg samenwerken met ketenpartners. En vaak beginnen maar met inschrijving op het Cruksregister. Dat ze in ieder geval niet meer zo makkelijk bij de online goksites kunnen komen. En van daaruit weer langzaam het leven een beetje op de rails gaan krijgen. Maar het kan een behoorlijk verwoestende ervaring zijn voor mensen. Wat eigenlijk heel simpel was begonnen met een online spelletje.

De voorzitter: Dank u wel voor deze bijdrage. Dan gaan we naar mevrouw Vermeulen, Adviseur Publieke Gezondheid, Dienst Gezondheid en Jeugd.

Mevrouw Vermeulen: Dank u wel. Vanuit de GGD ben ik Adviseur Publieke Gezondheid voor gezondheidsbevordering. We hebben ook onderzoekers. Die proberen om het gokprobleem wel in kaart te gaan brengen. Op dit moment zijn er nog geen cijfers, maar er worden wel een aantal vragen opgenomen in de jongvolwassenenmonitor. Dan moet je denken aan leeftijd van 16 tot met 25 jaar. En in het eerste kwartaal van 2025 zullen in ieder geval de resultaten daarvan gepubliceerd worden. Dat is wel interessant, denk ik. En sowieso op regionaal niveau zijn er dan cijfers, maar ze proberen ook wel op lokaal niveau, op niveau van Dordrecht bijvoorbeeld cijfers inzichtelijk te hebben. Maar het hangt natuurlijk ook af van de hoeveelheid mensen die de vragenlijst invult en of dat mogelijk is. Dat is sowieso iets wat ik wil meegeven. En vanuit gezondheidsbevordering zijn we sowieso preventief bezig om überhaupt te voorkomen dat mensen bijvoorbeeld niet goed in hun vel zitten, wat ook mede samenhangt met verslavingen. Je ziet ook vanuit onderzoek dat je bijvoorbeeld kan denken aan depressie of eenzaamheidsgevoelens. Eigenlijk niet echt een doel hebben in het leven waardoor je ook eerder over kan gaan tot verslaving. Bijvoorbeeld een gokverslaving. Vanuit de gezonde school aanpak zijn wij ook heel erg actief bezig om zowel in te zetten op mentaal welbevinden bijvoorbeeld. Maar ook, zit je eigenlijk wel in balans als het gaat om digitale media en gaming? Wat kunnen kinderen daar zelf aan doen om in balans te blijven? Maar ook, wat kunnen ouders bijvoorbeeld doen? Dat is even een korte samenvatting.

De voorzitter: Ook bedankt. Dan gaan we weer naar rechts. Naar de heer Sliedrecht van ggz De Hoop.

De heer Sliedrecht: Dank u wel. Wat moet je allemaal vertellen? Je kan hier een hele verhandeling gaan houden, maar dat is denk ik niet de bedoeling. Gokstoornis is een stoornis, zoals het al genoemd wordt. Staat in ons handboek, de DSM-5, waar allerlei stoornissen, zoals depressie, maar ook allerlei verslavingsproblematiek staat. Er zijn een aantal criteria voor. Maar het is goed om te beseffen dat gokstoornis is pas het eindpunt. Er zijn veel meer mensen die al veel eerder in de problemen zijn. En dan heb je nog niet per se gelijk en gokstoornis. En ook niet iedereen met een gokstoornis komt in de hulpverlening terecht. Het is ook goed om dat te realiseren. Het zijn landelijk een kleine 2.000 mensen. Dat kunt u vinden in de LADIS cijfers. En dat kan je zeggen natuurlijk van, dat is een redelijk klein aantal van het geheel. Maar het wil niet zeggen dat daar niet veel meer ellende en problematiek onder zit voor de mensen. Het grootste gedeelte wat niet in de ggz terecht komt. Dat wil ik wel gezegd hebben. Wat denk ik ook belangrijk is, ik heb een van de dataspecialisten van De Hoop gevraagd van, kun je eens kijken, hoe was het vorig jaar bij ons? En die heeft zowaar wat cijfers naar boven gekregen. En dat is me nooit gelukt. Dit is een primeur. Ik ga niet het totale cijfer van het aantal aanmeldingen in 2023 noemen. Ik weet niet hoe dat zit met concurrentie en zo. Maar dat ga ik maar even niet doen. Ik weet niet of ik dat mag doen. Maar je kunt een onderscheid maken tussen primaire diagnose gokstoornis, waarvoor mensen zich aanmelden. Dat is een kleine twee procent van de aanmeldingen bij De Hoop.

En als je het dan hebt als secundaire stoornis, het komt erbij, bij middelenproblematiek of bij een depressie, dan komt er nog eens zes procent bovenop. En dan moet ik gelijk zeggen, en dan kijk ik ook naar mezelf, vraag ik er eigenlijk wel voldoende naar bij mensen? Ik denk dat er ook heel veel ja, dat noemen we dan in hulpverleningstaal, onderdiagnosticeren. Dat klinkt een beetje vervelend. Maar je ziet het gewoon niet of je vraagt er gewoon niet naar. En de problematiek is gewoon echt fors voor de mensen die het betreft. Ook wij als, even in mijn rol als Vereniging Verslavingsgeneeskunde Nederland, hebben toen de online gokmarkt werd opengezet, legaal werd, onze zorg uitgesproken. En je zag ook een enorme stijging van het aantal accounts wat aangemaakt is in die tijd. En dan zeggen ze nu, de nieuwste cijfers, we zien geen toename in de verslavingszorg. We moeten niet te vroeg juichen, want dat soort cijfers blijft altijd achter. Degenen die zeggen, we krijgen heel veel extra verslavingsproblematiek, die kunnen nu nog niet hun gelijk aantonen daarmee. Maar degenen die zeggen, zie je, het is helemaal niet zo'n probleem, die kunnen dat ook nog niet zeggen. Want het heeft te maken met stigma, schaamte. Voordat mensen echt bij ons terechtkomen, dan gaan er vaak jaren overheen. Ik denk misschien dat even als korte inleiding.

De voorzitter: Ook hartelijk dank. U wilde nog iets toevoegen?

De heer Sliedrecht: Misschien iets over hoe we die behandeling bieden. Dat is middels eigenlijk eenzelfde soort behandeling als we voor middelenproblematiek geven. Dat is vaak cognitieve gedragstherapie, wat je dan in een aangepaste vorm geeft. En meestal, dat zult u ook begrijpen, zal dat ambulante, poliklinisch zijn.

De voorzitter: Bedankt. Gaan we naar mevrouw De Koning, beleidsadviseur.

Mevrouw De Koning: Dank u wel. Er was aan mij van tevoren gevraagd om ook nog even de rolverdeling tussen het Rijk en de gemeente te schetsen. Dat zal ik doen. Dat heb ik uitgelopen. En je ziet dat we voor de monitoring, maar ook de handhaving en toezicht, echt wel leunen op de Kansspelautoriteit, die ook de wettelijk de taak heeft om dat te doen. Dat is voor het Rijk ook echt de partner waarmee ze samenwerken. U heeft wellicht in het nieuws gelezen dat ze net een boete van 20 miljoen aan Gammix hebben uitgedeeld in Malta. Grote illegale online gokaanbieder. Dat zijn echt de grote bedragen die er op die manier uit worden gespeeld. En we zien ook dat het natuurlijk in de landelijke politiek veel aandacht heeft. Het gaat over speellimieten in de Tweede Kamer. Ook daar worden de gesprekken gevoerd. En heeft minister Weerwind daarover wel wat uit te leggen. Er werden daarnet even de accounts genoemd. Ik heb even gekeken in de rapportage van de Kansspelautoriteit. En dan gaat het over ongeveer 563.000 accounts in 2022. En dat loopt dan op naar 859.000 accounts in 2023. Dan zie je dat dat ongeveer met 53 procent gestegen is. En daar moet ik wel bij zeggen dat die wet natuurlijk meerdere doelen dient. Het is ook een deel van de inwoners die wellicht voorheen op illegale goksites zat, die dan nu naar het legale circuit zijn getrokken. Maar alsnog een forse stijging. Als we dan meer kijken naar onze gemeentelijke rol, dan gaat het bijvoorbeeld over aanwezigheidsvergunningen voor speelautomaten. Dan zit je veel meer aan het landgebonden aanbod, noemen ze dat dan, van gokautomaten. En dat moet ook hoogdrempelig zijn.

Het is niet meer zo dat je bijvoorbeeld in een snackbar zomaar achter een gokmachine zou kunnen staan. Wij houden daar ook toezicht op. En we geven vergunningen af voor loterijen, met prijzen voor lager dan 4.500 euro. Dat is klein kansspel. Dat kan een bingo zijn of een kleine loterij. Dat moeten ook inwoners bij ons aankondigen als gemeente, als ze zoiets willen organiseren. En ik vond het wel mooi dat collega Simone ook even het bruggetje maakte naar, we kunnen natuurlijk wel breder naar zo'n probleem kijken, bijvoorbeeld vanuit de mentale gezondheid, waar we vanuit de gezondheidsbevordering wel weer een rol zouden kunnen vervullen, samen met onze partners die er hier zitten. Dat was op hoofdlijnen wat ik wilde meegeven. En ik heb nog een nabrander, bedenk ik. Want ik heb ook even gekeken naar cijfers vanuit het Cruks. Dat zijn echt de mensen die zichzelf registreren van, ik heb problemen met gokken. Maar dat kan ook familie zijn, wat ik zelf wel mooi vind, want dan is het niet alleen afhankelijk van de persoon dat hij zelf zegt, ik voel dat het fout gaat. En dat zijn landelijk 60.000 mensen. Dat is toch wel... Het zijn allemaal landelijke cijfers. En je hoort ook de zoektocht, denk ik, terug dat het moeilijk is om dat echt te duiden in Dordrecht. Dat is de uitdaging. Zeker wat mijnheer ook schetst, die cijfers lopen vaak achter. Misschien dat we over drie jaar dan... Dat is geen bevredigend antwoord, dat besef ik me terwijl ik het zeg.

De voorzitter: Maar we begrijpen dat het lastig is om die getallen nu al te kunnen produceren, omdat ze nog onder de radar blijven.

De heer Gorter: Voorzitter.

De voorzitter: Ik wilde iedereen alvast eerst nog even bedanken voor alle to the point bijdrages. En dan gaan we nu sowieso naar de vragenronde. Voor de notulen is het denk ik goed of voor het verslag om te weten dat ook de heer Van den Berg is aangeschoven. Welkom. En dan gaan we nu naar mijnheer Gorter, met de eerste vraag.

De heer Gorter: Even, dat volgt op dat verhaal de ambtelijke ondersteuning. Het afgeven van vergunnen voor een casino, zit dat bij de gemeente of zit dat bij het Rijk?

Mevrouw De Koning: Ik denk bij het Rijk, als ik dat zo zie. Ik heb wel gevonden dat we er vier hebben in Dordrecht. Dat is misschien nog... Pardon, ik word gecorrigeerd. We geven ze zelf af. Voor mij is wel handhaving net even verder van mijn bed. Dank u wel, André.

De voorzitter: De vergunning voor casino's geven we zelf af. Zijn er meer vragen? De heer Wringer.

De heer Wringer: Dank, voorzitter. Ik heb begrepen dat natuurlijk na de legalisering van online gokken is de verslaving enorm toegenomen. Daarvoor kon je natuurlijk ook al online gokken, maar illegale website hield misschien een aantal mensen nog tegen. Maar ik vroeg me af, mensen die online gokken, zijn dat ook mensen die een fysieke goklocatie bezoeken? Of zijn dat echt twee verschillende groepen? Maar ik weet niet aan wie ik die vraag moet stellen eigenlijk.

De voorzitter: Aan wie kunnen we de vraag doorspelen? Zijn het de thuis gokkers of zijn het locatiegokkers? U wil het? Ja.

De heer Cornelius: Dat verschilt heel erg. We zien ook of iemand zelf open is over zijn of haar gokgedrag. We zien wel dat thuis gokken veel makkelijker is, omdat je niet fysiek naar een locatie hoeft te gaan. Het is niet altijd zo dat mensen die fysiek gokken ook online gokken of vice versa. Daar is gewoon nog niet heel veel over duidelijk, omdat er ook nog wel een beetje een taboe ligt op gokken. En zeker als je niet echt veel aan het winnen bent of helemaal niet aan het winnen bent, dan houden mensen het toch eerder bij zich, omdat ze ook niet willen laten zien, ik probeer mijn geld terug te winnen. En zullen daarom eerder geneigd zijn om het toch online en thuis te doen, in een omgeving waarbij ze niet snel betrappt worden of misschien niemand überhaupt ziet dat ze aan het gokken zijn. Dat is niet heel duidelijk of dat per se een-op-een gaat, maar we zien wel dat het aantal accounts online wat aangemaakt is echt wel enorm is toegenomen.

De voorzitter: De heer Groenewege.

De heer Groenewege: Een vraag aan mevrouw Van Willigen. Want u zei dat mensen met gokverslaving vaak eigenlijk te laat in beeld komen. Eigenlijk pas als ze een schuldprobleem ontwikkelen. Ziet u kansen, want daar bent u eigenlijk niet op ingegaan, daar was ik wel benieuwd naar, om mensen met een gokverslaving eerder in beeld te krijgen als gemeente, nog voordat ze een schuldprobleem hebben?

Mevrouw Van Willigen: Ja, alleen heb ik net als jullie de vraag, waar dan? Op het moment dat mensen bij ons aan tafel komen, sorry mensen, zijn er gewoon al enorme financiële problemen. We proberen wel steeds meer naar buiten toe te gaan. Meer op de vroegsignalering te werken. Ook gewoon puur qua financiële problemen. Een maand huurachterstand, dat er al sneller contact is. Energie achterstand. Dat we misschien op die manier ook wat sneller achter de voordeur kunnen kijken van, wat is de oorzaak? En voor de rest denk ik inderdaad gewoon heel veel voorlichting. Maar de exacte stappen daarvoor, dat durf niet goed te zeggen. Dan zou ik inderdaad eerder naar collega rechts kijken van, wat zien jullie als mogelijkheden?

De voorzitter: De collega rechts mag daarop ingaan.

De heer Sliedrecht: Ik weet niet of het één of twee rechts is, maar

De voorzitter: Het blijft rechts.

De heer Sliedrecht: Precies. Dat is inderdaad wel denk ik een lastige. Maar je hebt een algemeen principe aanbod, zorg dat er meer mensen in de problemen komen. Als je het aanbod laat stijgen, dan zullen er uiteindelijk, ook al is dat de minderheid, meer mensen in de problemen komen en vervolgens in de verslavingszorg. Dat is gewoon een wet die ze allemaal bij de preventie kennen. Vandaar ook dat we een aantal jaar geleden al riepen, als je het hier legaliseert, dat gaat niet goed. Dat hadden we kunnen weten. En dat hebben we inderdaad ook zo voorspeld. Je kunt natuurlijk ook kijken als je zegt, ik wil het wel laten bestaan, kun je spelen met spellimieten. Dat soort dingen.

Wat mag je al of niet? Voor hoeveel geld mag je spelen? En dat Cruks is natuurlijk ook een mooi ding, maar dat is... Ik weet niet of jullie dat ook gevolgd hebben. Er is een programma Pointer geweest, waarbij iemand met gokproblemen in beeld is gekomen. En dan liet het eigenlijk zien dat het helemaal niet zo goed werkte. Dat je enorm veel geld toch kan vergokken. Het is eigenlijk een beetje, ik hoop niet dat hier slaggers zitten, maar de slager die zijn eigen vlees keurt.

De voorzitter: En we konden ook in de stukken lezen over Cruks en hoe dat wel en niet werkt. We gaan naar de heer Gorter, die had nog wat.

De heer Sliedrecht: Excuses. Ik zie dat dat over de slager... Partij voor de Dieren is misschien een ongelukkige opmerking.

De voorzitter: We denken dat de heer Groenewege dit kan hebben en kan handelen. We gaan naar de heer Gorter.

De heer Gorter: Altijd weer die Pieter. Ik denk bij mevrouw Van Willigen die vraag. Toevallig heb ik twee weken geleden een soortgelijke presentatie gehad bij de Rabobank. Die signaleren wel vroeg. Die zien geld van instanties over de rekening staan. Veel geld. Die kunnen er niks mee. Die mogen er niks mee. Maar die kunnen het wel signaleren. Die signaleren momenteel wel op het moment dat er gebruik gemaakt wordt van een creditcard. Dan wordt het aan het einde van de maand afgeschreven. En daar wordt wel op gereageerd. Die kunnen alleen maar reageren om aan te wijzen dat als er een probleem zou zijn, om de instanties aan te wijzen. Wat zit daar dwars? De AVG. Mijn vraag aan jullie is, zit in jullie werk ook die AVG dit soort mogelijke oplossingen dwars?

Mevrouw Van Willigen: De AVG wordt natuurlijk voor alles gebruikt en misbruikt. Ik weet inderdaad dat de banken heel snel inzage hebben. Ik heb toevallig nu ook een client die via de Rabobank echt enorme bedragen heeft vergokt, waarbij de Rabobank, nu mijnheer bij mijn tafel is, inderdaad zegt, als de wiedeweerga door gaan werken naar een schuldregeling. Waarbij ik ook heb besproken, je weet wat hij met zijn rekening heeft gedaan. Dat weten we. En ik heb ook letterlijk gevraagd, wat kunnen jullie hierin doen? Wij zien het pas op het moment dat ze aan tafel zitten. En dan ga ik van drie maanden bankafschriften bekijken. En dan schrik ik me een ongeluk. Maar jullie hebben dit al gezien. Waarom kun je niet een gesprek aangaan met mensen? En inderdaad, de AVG. En ik denk, op het moment dat je contact aangaat met mensen en gewoon bespreekt, gaat het wel goed, ik heb zorg voor jou, dan kun je in overleg en met toestemming van iemand echt wel heel veel. Dan zou de bank ook veel meer kunnen. Ik zou het geweldig vinden als banken veel meer inderdaad die contacten zouden gaan zoeken en tegen iemand zegt, dit gaat niet goed met jou. Vind je het goed dat ik je aanmeld? En dan kun je sneller en eerder hulp bieden. Deden de banken dat maar. En die AVG, weet je, dan kun je overal wel een muur tussen gooien. Daar zijn echt wel mogelijkheden in, maar je moet ze wel willen gebruiken. Graag banken.

De voorzitter: De heer Cornelius heeft op deze vraag ook nog een aanvulling of het antwoord.

De heer Cornelius: Niet het antwoord, maar wel een aanvulling. Wat we sowieso merken, is dat doordat gokken best wel snel is opgekomen en in een coronaperiode, waarin ook heel veel sociaal professionals of juridische professionals niet altijd veel een-op-een contact hadden met mensen, omdat het toen gewoon niet kon, zien we dat de kennis vaak wat achterblijft bij de algemene bevolking. Wat heel erg belangrijk is, is dat er een norm wordt gezet, landelijk, overal waar jongeren of volwassenen komen die mogelijk met gokken in aanraking komen, dat het normaal is om erover te praten. Als jij het gevoel hebt dat je misschien te veel gokt of een keer te lang door bent gegaan en dat soort zaken. Het is alleen wel heel lastig, want die professionals zijn bijvoorbeeld inderdaad schuldhelpverleners. Maar ze hebben ook meer te doen dan alleen op zich puur op gokken te focussen natuurlijk. Jongerenwerkers. Maar die zien ook veel meer problemen dan alleen gokken. Maar ook bijvoorbeeld het onderwijs. En dan krijg je heel vaak, we moeten ook onderwijs geven, maar we moeten ook op gezonde voeding letten, maar we moeten ook op pesten letten en op... Noem het eigenlijk maar op. Het is ook wel lastig. Maar het is wel belangrijk om die norm zoveel mogelijk in de maatschappij te zetten, zodat jongeren en ook volwassenen steeds vaker en makkelijker horen, het is oké om erover te praten. En als je misschien nu al komt als je een keer vijftig euro te veel hebt vergokt en je praat er met iemand over, is dat ook oké. Alleen dat duurt wel even. Net als met roken natuurlijk, dat dat nu gelukkig steeds verder afgenomen is en dat het ook steeds minder normaal is om op verschillende plekken te roken. Heeft ook best wel een tijd geduurd. En dat is helaas, dat dat gewoon tijd kost.

De voorzitter: U pleit voor de norm van bespreekbaarheid. Dat is het eigenlijk. We gaan naar mevrouw Kamphuis. U had de volgende vraag.

Mevrouw Kamphuis: Dank u wel. Ik had een vraag voor mevrouw. Als er iemand bij u aanklopt met een schuld en het is een gokverslavingsschuld, gaat u die persoon dan ook helpen om van die verslaving af te komen of sturen jullie die persoon door, vrijwillig of zijn ze verplicht?

Mevrouw Van Willigen: We kunnen het niet zelf doen. Die kennis hebben we gewoon niet. Ik denk dat het een heel specialistische vorm van hulp is om mensen van zo'n verslaving af te helpen. We stellen het wel als voorwaarde. Want je kunt niet dweilen met een kraan open. Op het moment dat iemand continu die prikkel blijft houden en daar zijn geld aan opmaakt, dan wordt het lastig om die schulden op te gaan lossen. In eerste instantie zullen we dan de stutten gaan plaatsen, of budgetbeheer. Dat we tijdelijk inkomsten en uitgaven over gaan nemen. Soms moeten we een stapje verder. Dat mensen echt onder bewind gesteld moeten worden. Dat die zo in de waan van hun verslavingsdrang zitten, dat we echt moeten zeggen, we nemen het tijdelijk gewoon volledig van je over. Maar daarnaast is het echt zoeken naar specialistische hulpverlening. Inderdaad verwijzing naar De Hoop. We hebben veel contacten, ook met Antes. De zaak moet gewoon opgepakt worden. En wat dat betreft sluit ik me ook wel aan bij, het zou eerder bespreekbaar moeten worden. En ook, hoe kom je zo, dat je zo in die gokverslaving terecht bent gekomen? Vanuit stress doen mensen natuurlijk allerlei dingen en zoeken allerlei manieren om een beetje hun stress te verlichten. En gokken kan daar een punt van zijn.

En ik denk, op het moment dat schaamte wordt weggenomen, weggenomen kan worden, dat er veel sneller over gesproken kan worden. En dat wij mensen ook veel eerder aan tafel gaan krijgen bij alle partijen, in plaats van dat het tot daar zit. Maar op de vraag inderdaad, er moet extra hulp ingezet worden, want alleen de schulden oplossen, is niet de oplossing.

De voorzitter: Dank u wel. Gaan we naar de heer Burakçin.

De heer Burakçin: Dank u wel, voorzitter. Ik hoor hier heel veel partijen eigenlijk zeggen, als je lang genoeg wacht dat het gezondheidsissue is of uiteindelijk wel wordt. Maar ik vraag me wel af of dit ook vanuit de gemeente bij de juiste partijen terecht komt. Neem bijvoorbeeld de huisartsen. Of dit bijvoorbeeld daar voldoende bespreekbaar wordt gemaakt, ook in het kader van doorverwijzing naar de juiste instanties. Ik weet niet welke partij hier ik nu deze vraag moet stellen, maar misschien ook de gemeente, misschien de GGD, of die juiste schakel ook wordt toegepast?

De voorzitter: Mevrouw De Koning gaat beginnen.

Mevrouw De Koning: Ik ga een poging doen. Maar ik hoop eigenlijk dat de heer verslavingsarts daar een beeld van heeft, hoe de huisartsen doorverwijzen naar de zorg. Want ik heb er zelf geen beeld bij in hoeverre ze daar echt actief op inzetten.

De voorzitter: Gaan we naar de heer Sliedrecht.

De heer Sliedrecht: Eigenlijk geldt dat voor alle verslavingsproblematiek. De herkenning is vaak het probleem. Het begint eigenlijk bij de erkenning, ik heb een probleem. Voordat je dan hulp gaat vragen, echt heel veel tijd zit daartussen. En ik denk, als een huisarts daar niet actief naar vraagt, die ziet het niet. Het gaat natuurlijk relatief gezien ook om een kleine groep van de verslavingsproblematiek. Ik kan me zo voorstellen dat dat niet echt voorop in het vragenlijstje van de huisartsen zit. Maar de huisarts kan inderdaad doorverwijzen als er een gokstoornis is. En dan naar de verslavingszorginstelling hier in de regio. Belang is inderdaad wel dat mensen zelf die motivatie hebben om de problemen te gaan aanpakken. Maar soms heb je het echt nodig dat je wat dieper in de problemen komt, voordat je beseft, ik heb hulp nodig. Dat is wel een uitdaging.

De voorzitter: Aanvullende vraag eerst van mevrouw Kruger.

Mevrouw Kruger: Dank u wel. Ik hoor nu steeds over de volwassenen ook van, hoe kan je het signaleren? We hebben hem net gehad op scholen. Ik kan me zo voorstellen dat als je kinderen, zelfs op de basisschool al, zeker in de wat oudere groep 7, 8, dat je kenmerken kan hebben waardoor je het kan zien dat kinderen problemen hebben, waar ook een gokprobleem in kan zitten. Krijgen de scholen ook voorlichting, de docenten, leerkrachten, om daar eens wat mee te doen? Om dat uit te vragen? Want dat hoorde ik net de verslavingsarts ook zeggen, er wordt eigenlijk te weinig uitgevraagd.

De voorzitter: Wie kan er iets vertellen over het uitvragen? Wordt er voldoende uitgevraagd? Mijnheer Cornelius.

De heer Cornelius: Wat ik weet, is dat wij het bijvoorbeeld in onze trainingen signaleren en begeleiden. Voor docenten wordt het sowieso meegenomen, het onderwerp gokken, net als alle andere thema's eigenlijk. Maar ook in onze ouderbijeenkomst kan er aandacht aan geschonken worden. Als bijvoorbeeld een school meldt, wij willen graag een ouderbijeenkomst en we vinden het wel belangrijk dat het thema gokken ook onder de aandacht komt, dan kunnen wij dat gewoon meenemen. Dat soort dingen kunnen allemaal op maat gemaakt worden. En om de collega van De Hoop ook nog even verder te ondersteunen in het feit met de huisartsen, dat is ook weer een van de partners in het veld die ook training moet hebben, die ook erkenning moet hebben. Net als de POH-GGZ. Als iemand met stress bij de huisarts komt en een huisarts is niet gewend om ook te vragen, kan die stress komen door bijvoorbeeld schuldenproblematiek of gokproblematiek, dan zal degene daar nooit of niet altijd zelf over gaan praten. Die signaleringsfunctie van de sociaal professionals, medische professionals moet gewoon op peil blijven. Maar we weten ook, huisartsen hebben tegenwoordig steeds minder tijd. Mijn huisarts verwees me zelf ook al naar Thuisarts.nl bijvoorbeeld voor iets Van, bel over twee weken maar terug als je nog steeds last hebt. Dat had ik. Maar ik heb wel zelf eerst op Thuisarts.nl moeten kijken, komt er genoeg overeen met waar ik last van heb en kan ik dan terugbellen dat ik er echt last van heb? Ook de tijd die huisartsen hebben, is soms maar beperkt helaas. En dat zien we natuurlijk overal bij de professionals. Het begin, het feit dat ze getraind kunnen worden, dat ze meer kennis kunnen krijgen en meer vaardigheden of dat er bijvoorbeeld een poster hangt in de praktijk, theoretisch gezien zou dat allemaal geregeld kunnen worden natuurlijk. En dat er bijvoorbeeld een poster van De Hoop hangt en misschien van Antes, dat zou gewoon geregeld kunnen worden. Maar die vroegsignalering gaat het echt om. Iemand vroeg iets over ouders. Dat vroeg u. Ook zij moeten meer kennis en vaardigheden hebben. Hoe kan ik signaleren dat mijn kind/jongvolwassen kind te veel gokt of misschien zijn geld aan onverantwoorde dingen uitgeeft? Dat soort zaken.

De voorzitter: Mevrouw Van Willigen had nog een aanvulling.

Mevrouw Van Willigen: Eigenlijk wel hetzelfde, precies wat jij zegt. Huisartsen zijn inderdaad zwaar overwerkt. Bijna al mijn cliënten lopen wel om het een of ander bij een huisarts. Maar ze zullen nooit rechtstreeks zeggen, ik heb schulden, ik heb gokproblemen, ik heb andere problemen. Ze gaan altijd voor blijvende hoofdpijn, slapeloosheid. Het gevoel van schaamte is echt enorm. En over jongeren, in die zin, ik maak me er wel heel veel zorgen om. Ik heb zelf een zoon van 16 thuis, die op allerlei social media en zo zit. En van daaruit kun je ook heel makkelijk doorklikken. En ik denk inderdaad dat we voor de jongeren ook echt wel serieus goed met elkaar moeten gaan nadenken, hoe bereiken we ze? Want van het één stroom je heel makkelijk door naar het andere. En ik vind dat zeker een zorgenpost.

De voorzitter: De heer Gorter, u had nog een vraag.

De heer Gorter: Dank u wel, voorzitter. Aan de heer Sliedrecht. Ik heb het verslag van het Trimbos-instituut gelezen. Die zegt één op de vijf jongeren hebben een gokschuld. Dat is twintig procent. Noemt het een zeer zorgwekkende ontwikkeling. Wat is de relatie tussen de gokschuld en de gokverslaving? Ik hoor u net zeggen, tussen de twee en de zes procent. Mag ik ze dan optellen? Is dat dan acht, die bij, ik zal maar zeggen, u aan het bureau zitten? Maar dan missen we nog steeds een hele grote groep. Wat is die relatie tussen gokschuld en gokverslaving?

De heer Sliedrecht: Dat klopt niet. Die acht procent is van het totale aantal aanmeldingen in 2023, bij De Hoop ggz?

De heer Gorter: Ja, bij De Hoop.

De heer Sliedrecht: En landelijk is dat dan een kleine 2.000 wat in de verslavingszorg terecht komt. Niet iedereen met een gokschuld heeft een gokverslaving. Alleen het feit dat je een gokschuld hebt, word je misschien getriggerd om te zeggen, ik wil die schuld weer vereffenen. En dan loop je wel het risico om in verslavingsproblematiek terecht te komen. Het is een wisselwerking. Je kan niet zeggen, het is een een-op-een relatie, maar er speelt van alles mee. Het is een bepaalde vorm van leegte, werd al genoemd. Een bepaalde vorm van impulsiviteit. Bijvoorbeeld, dat is een beetje misschien een lastig verhaal, op breinniveau zie je enorm veel overeenkomsten met gewoon verslavingsproblematiek aan middelen. Dat zijn allemaal hetzelfde soort processen. Dat zit dan in je voorhersenen, de controle. Je ziet ook bij jongeren, bij wie dat nog niet goed gerijpt is, dat ze daar gevoeliger voor zijn. Of zo'n dingetje als ADHD bijvoorbeeld, ook gevoeliger voor dit soort dingen, verslavingsproblematiek. Van die kwetsbaarheid wordt gebruik gemaakt. Maar schulden kan een aanleiding zijn om te zeggen, ik ga door, want ik wil die schuld oplossen. Is dat een beetje een antwoord op uw vraag?

De voorzitter: Dan gaan we naar de volgende vraag. Die is van de heer Van den Berg.

De heer Van den Berg: Een vraag voor de heer Sliedrecht. Ik las dat de behandeling van de gokverslaafden, dat dat een... Ik was benieuwd naar de effectiviteit ervan. Omdat je toch veel ziet dat die mensen weer terugvallen in hun oude verslaving. Weer in de behandeling terecht komen. En daarnaast eigenlijk, wat zijn de indicatoren voor die terugval?

De heer Sliedrecht: Daar moet ik u eerlijk gezegd het antwoord op schuldig blijven. Wat we overall in de verslavingszorg wel zien, is dat er een groot percentage is wat, laat ik het maar... Hoe moet ik dat zeggen? Dat ze meerdere behandelingen nodig hebben voordat ze op het punt komen waar ze willen zijn. En dat vinden wij ook... Ik bedoel, je moet niet iemand zeggen, één behandeling, het is klaar, we serveren je af. Maar overall is dat toch wel een terugvalpercentage van tientallen procenten. Maar wat wij als professionals willen doen, is juist ondersteunend aanwezig blijven, poliklinisch. En we komen er met elkaar. Want waar je niks aan hebt, is mensen neersabelen en zeggen, je hebt één behandeling gehad en nou red je het nog niet. Het staat of valt bij motivatie, maar ook maatregelen durven nemen. Schrijf je in, in dat register. Laat iemand meekijken met je financiën. Misschien zelfs voor een periode durf je pasje in te leveren.

Dat soort dingen speelt zeker mee. Dat klinkt misschien heel kinderachtig, maar juist omdat het zoveel overeenkomsten heeft met andere verslavingen zijn soms rigoureuze maatregelen nodig.

De heer Van den Berg: Want is er dan ook echt bepaalde nazorg?

De voorzitter: U mocht even iets zeggen. Gaat uw gang.

De heer Sliedrecht: Zeker. Zolang als dat nodig is. Maar dat zal dan poliklinisch. En dat zal steeds minder frequent plaatsvinden. En een beetje de ellende is dat als je gevoelig bent voor het ene verslavingsprobleem, dat je ook makkelijker in een andere kan vallen. Je moet zo op je hoede zijn. Maar nazorg is er zeker. Het is niet zo van even twee gesprekken en dan tot ziens.

De voorzitter: Bedankt. Ik heb nog drie vragen op rij. En bedenk allemaal heel goed of je nog iets belangrijks wil vragen zo. We gaan eerst naar de heer De Heer.

De heer De Heer: Voorzitter, dank u wel. Misschien zit een antwoord al verweven in verschillende antwoorden die zijn gegeven, maar ik wilde hem toch concreet nog even stellen. In de beantwoording van de artikel 40-vragen wordt door de gemeente beantwoord, lokaal en in de regio willen we mogelijke interventies bespreken, ook met het onderwijs, om de destructieve gevolgen van gokken onder jongeren te voorkomen. Ik wilde toch vragen, is daar iets meer over te zeggen wat er concreet op de plank ligt om daarmee aan de slag te gaan?

Mevrouw De Koning: Ik denk dat het nog te vroeg is om daar echt concrete uitspraken over te doen. Ik denk wel dat het kansrijk kan zijn om het aan een ander thema te koppelen. Bijvoorbeeld een stukje financiële educatie. Dat is een richting waar we over na zouden kunnen denken, ook omdat we het onderwijs natuurlijk op heel veel verschillende vlakken bevragen.

De voorzitter: Aanvullend.

De heer De Heer: Voorzitter, dank u wel. Financiële educatie, is dat dan gericht op het basisonderwijs of het voortgezet onderwijs? Spelen er al bepaalde programma's waar dit bij zou aansluiten of is dit echt nog theoretisch?

Mevrouw De Koning: Dan hebben we het over het voortgezet onderwijs. En ik laat me ook graag adviseren door de mensen met inhoudelijk meer kennis dan ik aan tafel van, hoe groot moet je zo'n onderwerp maken? Want volgens mij in de verslavingszorg, als ik even drugs als voorbeeld, neem eens even een uitstapje. Maar soms wil je kinderen ook niet in die zin slimmer maken of confronteren met dat soort dingen waar ze misschien helemaal niet mee bezig zijn. Daarin hou ik me ook aanbevolen van externe adviezen.

Mevrouw Vermeulen: Mag ik nog iets aanvullen?

De voorzitter: Natuurlijk.

Mevrouw Vermeulen: Want even los van financiële educatie of voorlichting of lesprogramma's daarover bijvoorbeeld, zou je ook kunnen denken aan, waar ik eerder al het over had, de mentale gezondheid, welbevinden. Dat gaat ook over, hoe beheers ik mijn impulsen? Daar moet je ook aan denken. Het is niet alleen, ik kan mijn gevoelens uit, ik kan met anderen praten. Maar ook, kan ik mijn eigen grenzen herkennen? En dat soort zaken. Het is veel breder dan dat. Zo zou je het ook kunnen zien.

De heer Cornelius: Daarnaast krijgen wij ook al financiering vanuit de gemeente Dordrecht. Als er jongeren of ouders of ouderen met problemen zijn of vragen rondom middelengebruik, maar ook gamen en gokken, dan kunnen ze al bij ons terecht voor vragen. En we hebben nauwe contacten, zoals bijvoorbeeld met het Albert Schweitzer ziekenhuis. Als daar een intoxicatie terechtkomt, dan melden ze automatisch bij ons aan voor een gesprek. Ook als Pietje een keer te veel heeft gedronken en daardoor een intoxicatie krijgt, dan wordt hij meteen bij ons aangemeld. Hebben wij een gesprek. Ook al is het soms misschien maar één keer. Maar datzelfde kan natuurlijk ook voor gokken. Merkt een moeder, mijn zoon heeft veel vragen, dan kunnen ze al bij ons aanmelden. Daarnaast worden we ook gefinancierd vanuit de GGD. En als daar bijvoorbeeld programma's zijn of een training is open en alert en er is een vraag over gokken, beantwoorden wij die ook voor de deelnemers, om daar meer kennis over te krijgen. Er wordt zeker vanuit verschillende partijen al wel financiën geboden om hier echt wat mee te doen.

De voorzitter: Bedankt. Dan gaan we naar de heer Groenewege. Die had de volgende vraag.

De heer Groenewege: Ik vind het toch ook wel interessant om een beetje te zoeken naar wat we nu kunnen als gemeente. En mevrouw De Koning heeft eigenlijk al een overzicht gegeven van de bevoegdheden van de gemeente. En die staan ook op de website van de Kansspelautoriteit. Dat zijn er volgens mij samenvattend drie. Vergunningen verlenen en toezicht houden op gokautomaten, vergunningen verlenen voor loterijen met prijzengeld van minder dan 4.500 euro en meldingen ontvangen bij bijvoorbeeld bingo's die worden georganiseerd binnen de gemeente. En ik vroeg me af of in één van die drie gebieden, en dan zijn gokautomaten misschien het meest waarschijnlijke gebied, echt problemen zijn met de bevordering van gokverslaving? En of we daar als gemeente scherper op zouden kunnen zijn, op die toezichthoudende taak en die vergunningverlenende taak?

De voorzitter: Ik denk dat u bedoelt, problemen zijn met de preventie van gokverslaving?

De heer Groenewege: Juist.

De voorzitter: Juist. Wie mag ik het woord geven? Mevrouw De Koning.

Mevrouw De Koning: Ik denk dat wat we zien dat vooral die online kansspelenmarkt zo'n aanzuigende werking heeft gehad. Dat het daarom ook zoeken is naar, wat is dan onze cirkel van invloed daarin als lokale overheid?

En dat daarom ook die lobby's interessant zijn om te volgen, die er bijvoorbeeld ook vanuit de Vereniging van Nederlandse Gemeenten al loopt. Want dan ben je op een wat groter schaalbord natuurlijk bezig met, zitten er niet elementen in die wet die we zouden moeten aanpassen? Als ik naar die toezichthoudende taken kijk, dan is dat denk ik, dat klinkt weer een beetje oneerbiedig, maar meer klein bier van de gemeente, omdat de meeste mensen die zijn nu juist online aan het gokken. Dat is denk ik de grootste opgave waar we nu voorstaan.

De voorzitter: Kortom, lastig. We gaan naar de heer Van der Spoel.

De heer Van der Spoel: Dank u wel, voorzitter. Ik zie dat hier nog een extra...

De voorzitter: De heer Sliedrecht wil nog wat aanvullen.

De heer Sliedrecht: Ik denk op lokaal niveau wat wel van belang kan zijn, maar ik weet niet hoe dat juridisch allemaal zit, je kunt wel kijken, wat zijn de tijden van de beschikbaarheid? Beschikbaarheid is echt een knop waar je aan kunt draaien. En ik denk ook de financiën. Hoeveel mag er in een lokale speelhal uitgegeven worden? Dat zou interessant zijn om te kijken wat je op lokaal niveau daarmee kan doen.

De voorzitter: Er wordt druk genoteerd, zie ik. Dat komt goed. De heer Van der Spoel.

De heer Van der Spoel: Dank u wel, voorzitter. Mijn vraag gaat eigenlijk over het volgende. Want wij hebben het vanavond vooral over de momenten dat er eigenlijk al problemen zijn. En zolang die grote gokbedrijven al die campagnes maar keihard gaan draaien, dan is het eigenlijk een beetje dweilen met de kraan open. Mijn vraag is eigenlijk aan jullie allemaal, wie weet heeft iemand van jullie het antwoord, is er ergens in het land bij een gemeente of een andere organisatie of misschien elders in de wereld iets bekend van een goede tegencampagne die wordt gedraaid, om eigenlijk een beetje tegen die gokbedrijven in te gaan waar wij eventueel van kunnen leren?

De voorzitter: Mijnheer Cornelius.

De heer Cornelius: Er zijn nog niet zo heel veel bekende campagnes, maar het is ook niet altijd functioneel om campagne te voeren. Omdat, volgens mij zei Eline of Simone dat net, zeker mensen die er nog niet mee bekend zijn, op het moment dat je daar een uitvoerige landelijke campagne aan geeft, kun je ook interesse wekken. En spreek je niet ook altijd de goede doelgroep aan. Wat wel is, ik weet bijvoorbeeld dat de gemeente Rotterdam is ook bezig om te kijken van, kunnen wij richting Den Haag. Want wij zien ook steeds meer problemen in onze gemeente en we willen hier gewoon wat tegen doen. Nu is er al natuurlijk voor gekozen om deze bedrijven geen actieve reclame meer te laten voeren, op een gegeven moment. Dat gebeurt helaas. Dan doen ze iets. Dan denken ze, dit is misschien toch niet zo slim. En dan gaan ze allemaal wetten erbij voegen, waardoor bepaalde dingen niet meer kunnen. Maar dan is er al heel veel gebeurd. En dat maakt het wel lastig. Maar een publiekscampagne of een grote gemeentelijke campagne zou ik ook niet zomaar voorstellen. Als je een artikel opzoekt over van Martha de Jonge van het Trimbos-instituut.

Zij omschrijft ook heel goed waarom je bepaalde publiekscampagnes niet zou moeten doen. Ik zal die wel naar Eline doorsturen. Ik denk dat hij dan ook bij jullie het beste terecht kan komen. Daarnaast kun je altijd via Trimbos Martha de Jonge over publiekscampagnes bevragen.

De voorzitter: Helder. Niet zozeer tegen campagne, maar wel het ontmoedigen van de huidige campagnes of tenminste het bestaan dan.

De heer Cornelius: Dan zou ik liever de norm proberen te zetten bij de verschillende partijen in je gemeente, om te zorgen dat de normalisatie normaal wordt om daarover te praten en het niet normaal wordt om het te doen.

De voorzitter: We gaan naar de heer Gorter.

De heer Gorter: Ik heb toch nog een vraag die mij binnenschiet. Gokspelletjes, dat is mij wel duidelijk. Maar tegenwoordig heb je ook de hype rond de Bitcoin. Jongeren kunnen tegenwoordig heel laagdrempelig Bitcoins kopen. Hebben jullie daar ervaring mee? Is dat ook een bepaalde vorm van verslaving, die in hetzelfde rijtje valt? Ik weet niet bij wie ik het neer moet leggen. Hij schoot ineens te binnen.

Mevrouw Vermeulen: Ik kan er wel iets over zeggen. In die zin dat we in ieder geval vanuit de GGD, waar ik het aan het begin over had met die vragenlijsten die we uitzetten, dat er ook een vraag in opgenomen is over die Bitcoins. Dat is in ieder geval iets waar we wel inzicht in kunnen gaan krijgen. Maar op de rest van de vraag, dit is het eventjes hoor, wat mij betreft, qua antwoord.

De voorzitter: U wilde er ook iets over zeggen.

De heer Erlings: Dank u wel. Zoals ik al zei, we hebben niet heel veel inzicht over hoe jongeren zich bezighouden met gokken. Dingen zoals crypto, dat het wel echt heel laag zit bij jongeren. Maar het is zeker wel een vorm van gokken en wat kan leiden tot verslaving. Absoluut. Zeker. En het is ook heel makkelijk toegankelijk.

De voorzitter: U mag er nog een korte reactie op geven.

Mevrouw Van Willigen: Ik zie het wel heel veel, omdat mensen hopen daarmee het snelle geld te verdienen. Snel hun schulden oplossen. En het enge is dat er ook een heleboel piramideconstructies komen. Stort 400 euro en dan binnen no time krijg je een miljoen. En het gros van met name jonge heren in mijn bestand zijn daar supergevoelig voor. En die zijn dan niet zozeer met gokken bezig, maar wel enorm met die Bitcoins.

De voorzitter: Mevrouw Kruger.

Mevrouw Kruger: Dank u wel. Ik hoor net verschillende keren zeggen, je moet jongeren of ook oudere volwassenen niet wijzer maken dan dat ze al zijn. Je moet er niet te veel aandacht aan besteden, op wat voor manier. Aan de andere kant zit je toch ook... Je wil het ook bespreekbaar maken. Dat is wel die spagaat waar we in zitten.

En ik ben er nooit zo'n fan van als je het maar niet over hebt, dan is het er ook niet, bij wijze van spreken. Ik denk dat je het juist bespreekbaar moet maken, misschien zelfs al op een basisschool. Alleen het niveau van hoe je dingen bespreekbaar maakt, daar zit natuurlijk een verschil in. Maar gewoon eens kijken van, wat leeft er en hoe krijg je dat naar boven? Of het dan altijd een gokverslaving genoemd moet worden of gewoon... Mijn vader en moeder maken altijd ruzie in huis, omdat er kennelijk wat speelt. Of kinderen die ergens last van hebben. Om te zeggen, we hebben het er maar niet over, vind ik wel een lastige. Alhoewel die publiekscampagnes snap ik. Maar dat andere ben ik nooit zo'n fan van. Misschien dat jullie toch nog wel op een of andere manier het wel bespreekbaar kunnen maken.

De voorzitter: Ik geef mijnheer Cornelius het woord, want ik denk dat hij hier graag iets op wil zeggen.

De heer Cornelius: Het gaat niet zozeer om het niet bespreekbaar maken. De publiekscampagnes is gelijk aan iedereen kenbaar maken. We willen zeker wel dat het bespreekbaar wordt gemaakt. En zeker op de leeftijd waarbij het passend is. Zo zien we bijvoorbeeld dat kinderen op de basisschool zullen waarschijnlijk nog niet gokken. Richting de middelbare school zul je dat misschien eerder zien. Net als bijvoorbeeld, kinderen hebben er misschien weleens van gehoord, maar niet actief mee bezig zijn. Zo zagen we ook een hele tijd geleden bijvoorbeeld dat op de basisschool heel veel alcohol besproken moest worden met basisschoolkinderen van, wat doet alcohol met je? Hoe slecht is het? Maar heel veel van die kinderen, de grote meerderheid, heeft nog nooit gedronken. Heeft misschien weleens alcohol gezien, maar nog nooit gedronken. Maar op het moment dat ze naar de middelbare school gaan, krijgen ze mogelijk oudere vriendjes, leren ze examenfeestjes en dat soort dingen. En dan komen ze ermee in aanraking. En het Trimbos-instituut heeft specifieke voorlichtingslessen voor die klassen, waarin je dan het thema wel bespreekbaar maakt. Het ligt een beetje afhankelijk van de leeftijdsgroep, wanneer begin je met iets bespreekbaar maken, waardoor het dan ook effectiever wordt?

Mevrouw Kruger: Dat laatste ben ik het zeker mee eens. Alhoewel ik verschillende basisscholen ken en heb gekend waar ook al gedronken, drugs gebruikt werd, enzovoort. Ik denk dat we niet een illusie moeten hebben dat je pas op een bepaalde leeftijd ermee begint, maar gewoon, we moeten alert zijn, ook bij jonge leeftijden al. Want het ligt er maar aan, waar kom je vandaan? Wat gebeurt er in je eigen gezin? Wat gebeurt er in je omgeving? Dat vind ik wel een beetje lastig hoor, als u dat zo stellig zegt.

De heer Cornelius: Het klopt ook wel dat het misschien voorkomt in een klas. Maar op het moment dat je dan een klassenvoorlichting gaat geven, dan kan het zijn dat misschien 2 jongeren er inderdaad in aanraking mee zijn geweest. Maar ik weet nog van mijn basisschooltijd. Ik zat met zijn 30'en in een klas. En 28 hebben er dan niet mee te maken. Dan is het veel verstandiger om bijvoorbeeld met die ouders en met die kinderen zelf het gesprek aan te gaan, dan dat je een universele voorlichting geeft. Het ligt heel erg aan, wat voor soort preventie zet ik in op welke leeftijd?

Dan kun je denken aan selectieve preventie, maar ook aan geïndiceerde preventie en universele preventie. En als het bijvoorbeeld ouders en professionals betreft, dan kun je heel goed inzetten op universele preventie of op scholen bijvoorbeeld. Het beleid van een school is universele preventie. Een ouderbijeenkomst zou heel erg kunnen. Maar zo'n zelfde voorlichting wil je niet in groep 8 bijvoorbeeld geven. Maar je kan wel ouders wijs maken, hoe ga je je kind leren omgaan met geld? Of hoe kun je controleren op jouw kind zijn telefoon, wat betekenen bepaalde apps? Wat betekent TOTO? Wat is dat? Want sommige ouders weten dat ook gewoon oprecht niet. En dat stukje kennis is heel goed om bij ouders bijvoorbeeld over te brengen. En als ze merken, mijn kind heeft hier wel mee te maken of mijn kind heeft in groep 8 TOTO op zijn telefoon. Waarom zou hij dat doen? Dan kan je veel beter een-op-een in gesprek gaan met dat kind en met de ouders en eventueel school of wie er dan ook bij betrokken is, dan dat je dat universeel aanpakt. Er zit een klein verschil in niet bespreekbaar maken op bepaalde momenten, maar ook hoe maak je het bespreekbaar?

De voorzitter: U wil nog wat aanvullen. De heer Erlings.

De heer Erlings: Dank u. U zegt net, je kan beter die twee jongeren uit de klas apart nemen. Hoe kom je erachter welke twee van de klas dat zijn?

De heer Cornelius: Vaak als er signalen zijn, dan weet bijvoorbeeld een docent dat dan wel. We hebben ook signalen gehad in Rotterdam dat heel de 5 havo zou blowen, want dat zagen ze overal. Uiteindelijk zijn we in die klassen geweest en bleek het te gaan om tien van alle 5 HAVO klassen verdeeld. Dat is een beetje ook met de norm, die vaak in de media komt of die vaak van professionals komt, iedereen gokt of iedereen gebruikt xtc bijvoorbeeld. We zien ook in de cijfers van het Trimbos-instituut dat de meerderheid van de jongeren die uitgaat gebruikt geen drugs. Maar omdat in bepaalde settings komt of in de krantenkoppen, steeds meer jongeren gebruiken drugs. Iedereen gebruikt. Iedereen die naar een festival gaat, gebruikt drugs. Bij mijn vriendengroep, wij gaan ook naar festivals, wij gebruiken allemaal geen drugs. Dan bij ons zou iedereen denken, niemand gebruikt drugs die daarin uitgaat. Maar misschien bij een ander weer wel. Het is soms heel gevaarlijk om al te generaliseren, omdat je hoort dat het veel voorkomt, maar dat uit cijfers het daadwerkelijk niet helemaal zo is. En als je het niet zeker weet, misschien is dan ook nog niet verstandig om daar iets op in te zetten.

De heer Erlings: Duidelijk. Ik denk wel dat er wel een hele nuance zit tussen gokverslaving en drugsgebruik. Het één is misschien wat makkelijker te signaleren dan het ander. We hebben het ook over schaamte gehad en dergelijke. Ik denk dat het met gokverslaving wel heel moeilijk is om erachter te komen wie er wel mee te kampen heeft en wie niet. Zoals je net ook al zei, ouders spelen een zeer belangrijke rol. Heb ik net iets te weinig gehoord hier, vind ik. Ouders hebben bijna geen idee wat hun kinderen doen. En vooral niet op hun telefoon of internetgebruik. Ik ben zelf ook ouder. En als ik kijk naar de andere ouders van de vrienden van mijn kinderen, dan bemoeien ze zich er totaal niet mee wat hun kind op internet doet of de telefoon. En daar gebeurt genoeg. Ik zou nog even willen benadrukken, ouders, hou je kinderen in de gaten. Daarnaast, het is ook heel moeilijk om te zeggen, op welke scholen gaan wij welke voorlichting geven?

Want er is blijkbaar een gigantisch gebrek aan cijfers. Heeft dat met niveau te maken bijvoorbeeld? Welk niveau is gevoeliger? Heeft het met steden te maken? Welke steden heeft het grote probleemgebied? Welke niet? Als we die cijfers niet hebben, kunnen we wel lukraak overal voorlichting gaan aanbieden, maar dan zit je eigenlijk een beetje in het donker? Dat is mijn idee.

De voorzitter: Dank u wel. Ik denk wel dat de heer Cornelius daar op was ingegaan, dat het niet lukraak schieten is, maar maatwerk. Universeel of juist persoonlijk of anderszins. Ik had eerst de heer Damen nog met een vraag.

De heer Damen: We praten steeds over de maatregelen die je mogelijk zou kunnen nemen als het probleem zich aandient. Maar een van de startvragen was ook de omvang van het probleem. Nou heb ik aan het begin van uw betoog wat cijfers gehoord over het aantal account houders in Nederland en het aantal mensen waarvan bekend is dat ze een probleem hebben met gokken. En als ik die cijfers omreken, dan kom ik uit op iets tussen de 3 en de 5 procent van de Nederlanders heeft een account. En 0,3 procent van de Nederlanders heeft een gokprobleem. Dat is 1 op de 10. Dan denk ik ook, het liefst zag ik de overkant van de tafel zo snel mogelijk werkloos. Een probleem opgelost. Een uitzondering daargelaten. Maar is dit waar wij nu over praten niet gewoon dweilen met de kraan open? Ik bedoel, als 10 procent van de mensen die gokt een probleem krijgt en het aanbod blijft bestaan, dan kunnen we er heel veel hulpverleners op loslaten, maar dat schiet toch van geen kant op?

De voorzitter: We gaan even kijken wie dit wil beantwoorden. Want eigenlijk zit er wel opgesloten in uw vraag dat elke accounthouder een mogelijke gokverslaafde wordt.

De heer Damen: 1 op de 10 bijna.

De voorzitter: Wie kan hier even kort op reageren? Misschien wil ook iemand anders. Maar u mag hoor, mijnheer Cornelius. Helemaal niks mis mee.

De heer Cornelius: Wat we zien, is dat hetgeen wat bekend is bij ons, is... Natuurlijk, dat kan nog veel groter zijn. Maar wat de heer Sliedrecht ook zei, niet iedereen heeft gelijk gokproblematiek. Er zitten namelijk verschillende gradaties, als je kijkt naar verslavingszorg. Ook heel veel van deze gebruikers zullen gewoon sociale gebruikers zijn. Die doen dat als hobby. Die doen het één keer en die hebben daar best wel veel controle over eigenlijk. Of die spreekt met zichzelf een limiet af. En die hebben genoeg vaardigheden om zich ook aan die limiet te houden. Daarnaast, dan zou je kunnen overgaan tot problematisch. En problematisch gokken hoeft ook nog niet meteen te zijn een stoornis in het gebruik van gokken. Er zitten een aantal gradaties in waar mensen op blijven zitten. Misschien terugzakken in recreatief gebruik of stoppen met gebruik. En er zullen een aantal doorschieten ook naar hulpverlening. En het lastige is ook dat heel veel van deze mensen waarschijnlijk pas over een aantal jaar bij De Hoop of bij Antes zullen aankloppen van, het is nu echt fout gegaan. En daarom zijn preventieve maatregelen echt wel belangrijk om dat te blijven inzetten, zodat de weg naar eerder hulp vinden... Stel ik ga van recreatief gebruik naar problematisch gebruik en ik merk dat, dat ik dan al bereid ben en bekend ben om hulp te gaan zoeken.

Daarvoor zijn deze initiatieven, of alle initiatieven in het hele land natuurlijk, echt wel behulpzaam om dat terug te dringen.

De voorzitter: Is uw vraag voldoende beantwoord? Want ik zie u nog bedenkelijk kijken.

De heer Damen: We weten dat de mogelijkheid om te gokken leidt tot dat een fors aantal van de gokkers een probleem krijgt. En hoe je het allemaal wil noemen, dat zal me een zorg zijn. Maar het is bizar dat we dan uitgebreid gaan discussiëren over hoe we hulp kunnen verlenen, terwijl we eigenlijk gewoon besloten hebben, maar dan op landelijk niveau, om de kraan open te zetten. Ik denk dat dit signaal een heel ander moet zijn. Namelijk dat wat we landelijk georganiseerd hebben, dat dat hartstikke fout is.

De voorzitter: U pleit voor een landelijke aanpak. Wie wil hierop reageren? De heer Van der Net.

De heer Van der Net: Om toch nog even een liberaal geluid te laten horen. De meeste mensen die weleens gokken, hebben geen probleem natuurlijk. En dat is natuurlijk ook in zijn algemeenheid bij recreatief drugsgebruik. Je mag er wat van vinden, maar dat is wel zo natuurlijk. Alleen als er problemen ontstaan, dan is er een probleem echt aanwezig. En uiteindelijk inderdaad komt het dan aan die kant van de tafel terecht. Maar om te stellen, je mag tegenwoordig legaal gokken, dan schep je eigenlijk een probleem. Dan denk ik dat dat weer te ver gaat. Want uiteindelijk, het probleem komt aan die kant van de tafel terecht. Maar degenen die geen problemen hebben, die horen we niet.

De voorzitter: We gaan hier niet over...

De heer Van der Net: Maar anders gaan we in debat.

De voorzitter: We gaan niet in debat. Maar we zien het wel als een mogelijke oplossingsrichting.

De heer Van der Net: U kent me.

De voorzitter: En daar hadden we het over. De landelijke aanpak zou ook een oplossingsrichting kunnen zijn.

De voorzitter: U kent me.

De voorzitter: Ik ken u. Ja hoor. Helemaal prima. We gaan naar de heer Groenewege.

De heer Groenewege: Het woord lobby is een keer gevallen, volgens mij van mevrouw De Koning eerder vanavond. En de heer Cornelius had het er ook al over dat hij namens zijn organisatie bij het Rijk heeft gelobbyd voor een verandering van wetgeving. Maar ik was wel benieuwd, is er een lobby vanuit de gemeente naar het Rijk om wetgeving aan te passen? Want het is natuurlijk wel een probleem wat is ontstaan door een verandering van wetgeving op landelijk niveau. En degene die mag dweilen, dat is de gemeente met de schuldhulpverlening.

De voorzitter: De wethouder komt in actie. Aan u het woord.

De heer Van der Linden: U bent kennelijk erg verbaasd dat de wethouder in actie komt. Dit is natuurlijk een technische sessie. Maar toch, dit is een feitelijke vraag die ik als politicus wel kan beantwoorden. We hebben gemeentelijk geen lobby hierop lopen. U kent wel, denk ik, van alle partijen die landelijk vertegenwoordigd zijn standpunten over wel of niet meer of minder stimuleren of juist belemmeren van gokken online of op andere manieren. Maar we hebben hier nooit gemeentelijk actie op genomen.

De heer Gorter: Voorzitter.

De voorzitter: Gaat het als aanvulling op deze vraag?

De heer Gorter: Ik wilde nog even aanvullen dat dit jaar is wel de evaluatie van de kansspelwet. Ik zou alle instanties oproepen, zorg dat ze in Den Haag de juiste gegevens hebben, want ze gaan het dit jaar evalueren. Dat is afgesproken in 2021.

De voorzitter: Bij deze het verzoek om die oproep mee te nemen. Dan gaan we naar mevrouw Kamphuis. Was daar nog een aanvulling? De heer Sliedrecht eerst. U mag straks.

De heer Sliedrecht: Sterker nog, komende donderdag wordt erover gesproken in een commissievergadering.

De voorzitter: Dat is al heel snel. Mevrouw Kamphuis.

Mevrouw Kamphuis: Dank u wel. Ik had een vraag aan de wethouder. Wilt u dan gaan lobbyen bij de regering om deze wet terug te laten draaien?

De voorzitter: Dat is nogal een politieke vraag.

De heer Van der Linden: Precies. Dat is een politieke vraag. Die kunnen we eigenlijk in een technische sessie niet echt doen. Punt. Dat ga ik niet doen. U weet van welke partij ik lid ben. U weet van welke partij u lid bent en de rest van deze gemeenschap. En al die partijen hebben standpunten die ze in de Tweede Kamer duidelijk naar voren brengen. En daar hou ik het voor vanavond bij, denk ik.

De voorzitter: Het is wel aan eenieder om zijn eigen landelijke partij op te roepen met wat u in gedachten heeft. Zijn er vervolgvragen. De heer Burakçin.

De heer Burakçin: In die zin, voorzitter, geen vervolgvraag. Maar meer hoe we nu omgaan met dit stuk? Ik heb in ieder geval met heel veel belangstelling geluisterd naar onze gasten. Het is een ingewikkeld probleem, die niet makkelijk op te lossen is. Maar het is in ieder geval wel duidelijk dat het een gezondheidsissue is. En binnenkort, volgens mij 19 maart, krijgen we de Gezondheidsnota, die we gaan bespreken. En wij zien toch wel een bepaalde rol weggelegd om deze problematiek ook binnen de Gezondheidsnota te bespreken.

Mijn voorstel zou zijn in ieder geval om dit stuk toch te betrekken bij de bespreking van de Gezondheidsnota. En toch de gokverslaving enige rol te laten spelen, of de aanpak ervan, binnen de Gezondheidsnota.

De voorzitter: We nemen dit zo dadelijk mee bij de afronding. Dan leg ik het weer voor. U kunt er alvast over nadenken. Zijn er nog prangende vragen aan een van de aanwezigen? Anders is dit de opmaat tot de afronding. Dat kan ook. Wil iemand nog heel nodig iets zeggen? Dan vat ik toch een beetje samen wat ik deze avond gehoord heb. Het ging over de drie vragen. Wat is de rol van de gemeente of wat kunnen we of wat kan de gemeente? Dat is redelijk duidelijk aangegeven. Ook hebben alle organisaties aangegeven wat hun rol in de hele problematiek is. En als mogelijkheden voor verbeteringen is eigenlijk aangegeven, het ontmoedigen van allerlei reclames, veel educatie aan ouders, onderwijs, mensen die ergens een signalerende functie kunnen hebben. Dat we met zijn allen moeten leren actief door te vragen, vooral ook de professionals. Het bespreekbaar maken. Dat dat de norm is op het moment dat je problemen hebt. Educatie vooral op maat. Wat ook nog kan, is dat u een oproep doet aan uw landelijke fractie om daar kenbaar te maken wat u ervan vindt. Zijn allemaal mogelijkheden om hiermee om te gaan. Ben ik iets belangrijks vergeten? Nee, denk ik. Toch wel.

De heer Groenewege: Dat denk ik wel. Lobby vanuit de gemeente, niet vanuit politieke partijen.

De voorzitter: Maar wat voor lobby dan? Want die is dan altijd gekleurd. Je kan niet als gemeente lobbyen.

De heer Groenewege: Een lobby die de meerderheid van de gemeenteraad vertegenwoordigt.

De voorzitter: Dan zit daaraan vast dat we iets moeten agenderen en dat er een besluit aan ten grondslag ligt. Klopt. Daar kom ik op terug. Is er sowieso voldoende informatie verzameld om u een mening te vormen over wat u er eigenlijk van vindt? En daar meteen bij, vindt u ook dat dit besproken moet worden of meegenomen moet worden over enkele weken bij de visie over gezondheid? Ik zie wat instemmend geknik. Is er nog behoefte aan meer informatie om nog dingen door te kunnen vragen? Is een oordeelsvormende bespreking niet gewenst of toch ook nog wel? Nee? Wat mooi. Maar dan besluiten we hier wel dat het vergaderstuk, de vragen van GroenLinks en de beantwoording daarvan, alsnog weer wordt meegenomen bij het bespreken van het onderwerp visie gezondheid. Zeg ik dat trouwens goed, visie gezondheid of is dat net een iets andere benaming?

De heer Van der Linden: Het heet iets anders, maar we bespreken het voorstel, de inzet. Volgens mij bespreken we de startnotitie. En we hebben daarna ook nog een keer een bespreking over het GGD stuk. Maar we bespreken in eerste instantie de startnotitie. En u bent uiteraard vrij om alle stukken die u ooit heeft gehad daarbij te betrekken, waaronder dit stuk. En ik hoor dat dat best een optie zou kunnen zijn voor sommigen van u.

De voorzitter: Alles wat ten grondslag ligt aan deze vergadering wordt meegenomen in de startnotitie voor visie gezondheid. En u heeft de oproep gehoord. U mag daar nog meer stukken aanleveren waarvan u vindt dat die er ook bij horen. Dan tot slot de oproep om te genieten van even een paar minuten vrijheid. En glaasjes, bekers, et cetera mee te nemen. Dank u wel.

4. RV instemmen voorgesteld besluit Rekenkamer Dordrecht inzake onderzoek naar Armoedebeleid

Voorzitter: Mevrouw Van Vugt-Roose
Raadsgriffier: De heer Boogaard
Verslag: NotuBiz

Aanwezig:

Dhr. Ayverdi (DENK)
Dhr. Van Ballegooijen (VVD)
Dhr. Van den Berg (CDA)
Dhr. Burakçin (GroenLinks)
Dhr. Gorter (Op Ons Eiland)
Dhr. De Heer (CU/SGP)
Mevr. Jager (Beter voor Dordt)
Mevr. Kamphuis (SP)
Dhr. Van Leeuwen (Fractie van Leeuwen)
Dhr. Van Pelt (Forum voor Democratie)
Mevr. Pichel (Forum voor Democratie)
Dhr. Schalken-den Hartog (Beter Voor Dordt)
Mevr. Schnabel (PvdA)
Dhr. Venderbos-Lambinon (Partij voor de Dieren)
Dhr. De Vries (VSP)

Portefeuillehouders: wethouder P. Heijkoop

Overige aanwezigen: mevr. Dekkers, mevr. Damen, dhr. Oostlander, mevr. Schouwstra, mevr. Dorigo

De voorzitter: Geachte aanwezigen, wij zullen beginnen met deze volgende commissievergadering. Ik wil u allemaal hartelijk welkom heten. Iedereen die hier ook op de tribune zit. Misschien ook mensen thuis, die nog meekijken. En natuurlijk gewoon hier de gasten en wethouder en alle raads- en commissieleden. Ik moet wat mensen aan u voorstellen. En ik begin maar hier links naast mij. Hier zit mevrouw Schouwstra, daarnaast mevrouw Dorigo. Beiden van het onderzoeksbureau Unravelling. Daarnaast hebben we de twee mensen, mijnheer Oostlander en mevrouw Damen, van de Rekenkamer Dordrecht. Het is geen Rekenkamercommissie meer, maar het is Rekenkamer Dordrecht. En rechts hebben we de griffier en de wethouder Heijkoop. En daarnaast mevrouw Dekkers van de gemeente.

Vanwege het verslag is het goed als iedereen zich nog even gewoon kort voorstelt. En dan gaan we daarna de reden van deze vergadering wel even toelichten. Gaan we toch hier rechts weer beginnen.

De heer Boogaard: André Boogaard, commissiegriffier.

De heer Heijkoop: Peter Heijkoop, namens het college.

Mevrouw Dekkers: Leonie Dekkers, ambtelijke ondersteuning.

De heer Burakçin: Necdet Burakçin, GroenLinks.

Mevrouw Jager: Ineke Jager, Beter voor Dordt.

De heer Schalken-den Hartog: David Schalken, Beter voor Dordt.

De heer Gorter: Wouter Gorter, Op Ons Eiland.

De heer Van Ballegooijen: Luca van Ballegooijen, Dordtse VVD.

De heer De Heer: Robert de Heer, ChristenUnie/SGP.

De heer Ayverdi: Emin Ayverdi, DENK Dordrecht.

Mevrouw Schnabel: Marije Schnabel, Partij van de Arbeid.

De heer Venderbos-Lambinon: Cees Venderbos, Partij voor de Dieren.

Mevrouw Kamphuis: Meta Kamphuis, SP Dordrecht.

De heer De Vries: André de Vries, VSP.

De heer Van Leeuwen: Van Leeuwen, Fractie van Leeuwen.

De heer Van den Berg: Elco van den Berg, CDA Dordrecht.

Mevrouw Damen: Mara Damen, Rekenkamer Dordrecht.

De heer Oostlander: Steven Oostlander, Rekenkamer Dordrecht.

Mevrouw Dorigo: Miriam Dorigo, Unravelling.

Mevrouw Schouwstra: Hannelore Schouwstra, ook Unravelling.

De voorzitter: Franciske van Vugt, vanavond uw voorzitter. We zitten hier omdat de Rekenkamer onderzoek heeft uitgevoerd naar het armoedebeleid van de gemeente Dordrecht en ons een voorstel heeft toegestuurd, met daarin eigenlijk drie beslispunten. Kennis te nemen van het rapport, Armoede is niet niks. De conclusies van de Rekenkamer te onderschrijven. En als derde punt, het college op te dragen de aanbevelingen uit te voeren door met een plan van aanpak te komen. We geven straks het woord eerst aan de onderzoekers. Die krijgen tien tot twaalf minuten. Daarnaast geven we ook de wethouder en de gemeentelijke ondersteuning dezelfde tijd, om ook hun visie te geven, want er is verschil van inzicht. Dat heeft u ook kunnen lezen. En dat maakt deze vergadering ook ingewikkeld. Het is een beeldvormende vergadering. Er kunnen technische vragen gesteld worden. Maar we gaan geen politiek debat aan. Dat maakt het nog even anders. Ik zie dat daar ook... Mevrouw Pichel, u doet ook mee aan deze vergadering? De heer Van Pelt doet ook mee. Hartelijk welkom. U kon er niet meer bij. Maar ik hou het mee in de gaten. Er zijn nog twee stoelen leeg. Maar hou het zo. We krijgen eerst gewoon de presentatie en de andere visie. En daarna zullen we onze technische vragen stellen. Als er tussendoor een verduidelijkende vraag gesteld moet worden, dan kan dat. Mag ik de onderzoekers als eerste het woord geven? De heer Oostlander.

De heer Oostlander: Dank u wel, voorzitter. Onderzoek hebben we gedaan naar armoedebeleid in deze gemeente. Is gewoon een onderwerp wat op onze agenda stond en wat een maand of achttien geleden door een aantal van jullie in de inventariserende ronde werd genoemd van, laten we daar eens naar kijken. En dat is terecht, want er gaat best veel geld in om. En dan wil je toch weten, wat doe je daarmee? Afgelopen maanden zaten we de eerste resultaten te bespreken met die onderzoekers. En dan gaat zo'n voorzitter, ik, een beetje mopperen van, doelen zijn helemaal helder en is dat wel concreet genoeg en wat gebeurt er een beetje? En toen zeiden de onderzoekers tegen mij, maar wij komen in heel andere gemeentes en daar is het echt wel slechter gesteld met de resultaten en de uitkomsten. Het is ook een beetje, doe ik alvast een voorschot op de discussie die jullie straks gaan voeren, is het glas half vol of is het glas half leeg? Het college schrijft in de reactie trots te zijn op het beleid wat ze voeren. En eigenlijk ben ik het daar ook wel mee eens. Want er wordt gewoon heel hard gewerkt. En er worden ook best goede resultaten geboekt. Alleen ons punt is, je weet het eigenlijk niet altijd precies. Je zou het beter moeten bijhouden. En je zou moeten bepalen met elkaar, waar wil je het dan met elkaar over hebben? En dat is onze oproep eigenlijk, om dat te doen. Ik denk namelijk dat de resultaten eigenlijk best voor zich spreken. En misschien, Miriam, is het goed als jij even de toelichting geeft op het onderzoek en de resultaten.

De voorzitter: Ik kom nog wel even tussendoor, want u zei, de discussie die straks gevoerd wordt, maar discussie nadert debat. En dat voeren we niet, maar wel het gesprek.

De heer Oostlander: U heeft gelijk. Sorry.

Mevrouw Dorigo: Dank u. Ik wil jullie heel kort even meenemen in de kern van het verhaal. PDCA cyclus komen we zo terug. Ik laat heel even zo snel mogelijk zien wat onze bevindingen zijn en conclusies.

En wat ik wel het leukste vind, wat zien we in deze gemeente, wat ook anders is of bijzonder? En wat kunnen jullie als raad betekenen? Dat stukje aanbevelingen wat wij doen. En ik vind deze belangrijk, Plan-Do-Check-Act cyclus. Die cyclus begint bij het rode stukje plan. Dat gaat erover, we willen beleid vaststellen en daarin maken we doelen. Die doelen moeten helder zijn en moeten ook subdoelen hebben, want dan weten we in de uitvoering waar we het voor doen. En kunnen we ook precies denken, deze plannen slaan op deze subdoelen. Is een logisch geheel. En linkt aan elkaar. We kunnen controleren via het groene stukje check, worden resultaten behaald? Die stukjes uitvoering die bij die doelen horen. Worden die doelen bereikt met die uitvoering? En als we zien dat bepaalde stukjes van de uitvoering eigenlijk niet opleveren wat we daarmee beogen dan kunnen we zeggen bij act, we gaan het beleid herzien. Dit levert niets op. Kost heel veel geld. We gaan het geld elders investeren. Dat is de basis waar ik altijd mijn aandacht bij heb. Bevindingen. Ik ga niet alles voorlezen, maar ik denk dat het belangrijkste bij het beleid is, er is een actueel beleidskader. En wat ons daarin opviel, is dat er geen echt concrete doelstellingen zijn die goed smart gemaakt zijn, goed uitgewerkt zijn. We zien wel, de gemeente heeft aandacht voor actuele thema's. Energiehulp bijvoorbeeld. En ik vind dat deze gemeente veel aandacht heeft voor, wat gebeurt er? Wat is er aan ontwikkelingen de afgelopen jaren geweest? Dat is mooi om te zien. Bij de organisatie en uitvoering heb ik net al eventjes die cyclus laten zien. Hier vinden wij het heel relevant dat, het uitvoeringsplan is een intern document en daar zie je ook allerlei plannetjes. En die zijn niet gekoppeld aan bovenliggende doelen. Die link waar we het net over hadden, die zien we niet terug. Wat ik wel heel mooi vind, en waar Steven gelijk in heeft waar wij echt positief over zijn, er wordt hier heel veel aandacht besteed aan het armoedenetwerk. Daardoor is er echt een goed beeld van, wat gebeurt er in deze gemeente? Wat voor mensen hebben wij? Hoe kunnen we die nu bereiken? En we zien echt dat de gemeente daar wel voor loopt. Eén ding, en daar kom ik straks nog even op terug, is dat duurzame begeleiding voor inwoners die het echt niet zelf redden, dat ontbreekt. En dat is een stukje in de uitvoering. Daar geven we ook de aanbeveling van, luister, dat wordt echt gevraagd door mensen, door organisaties, hartstikke relevant, doe dat. Kom ik straks nog even op terug. Nu komen we op doeltreffendheid en doelmatigheid. Doeltreffendheid is de vraag, bereiken we letterlijk het doel? Omdat er geen concreet geformuleerde beleidsdoelen zijn, kunnen we dat niet vaststellen. En dat is natuurlijk wel jammer van ons werk. Wat we wel zien, is dat de gemeente steeds beter bezig is met monitoring, zodat dit steeds inzichtelijker wordt van, wat wordt er gedaan? En alle uitvoering in beeld brengen, monitoren. Dat is goed. Doelmatigheid is, gebeurt het efficiënt? En wat ook lastig is, bij armoedebeleid heb je het eigenlijk in de basis over curatie. Dat is echt, mensen hebben onvoldoende geld en kunnen niet rondkomen, kunnen niet meedoen, dat oplossen. Dat doe je met al je regelingen. Bijstand, zorg, zorgen dat kinderen mee kunnen doen aan sport, et cetera. Dat noemen we curatie. Tweede stukje is preventie. Zorgen dat mensen niet in armoede vervallen of in zware schulden terechtkomen. En het derde stukje is nazorg. En dat betekent dat mensen die geholpen zijn uit de problemen blijven. En wat we zien, is dat er heel veel wordt ingezet op curatie. Jullie weten zelf ook, tot 150 procent van het bijstandsniveau mogen mensen regelingen aanvragen. Dat is heel hoog. Betekent dat heel veel mensen voldoende geld hebben. We krijgen ook terug van inwoners, fantastisch, alleen daardoor kom ik rond. Dat is prachtig. Curatie gaat heel goed.

Ik denk dat als je het hebt over doelmatig besteed geld... Ik weet dat ik zeg dat de doelen niet heel concreet zijn, maar we weten ook, als we vragen aan de gemeente, wat willen jullie, dan is het mensen helpen die in armoede leven om mee te kunnen doen. Ik denk dat we daar best kunnen zeggen, als dat de doel is van de gemeente, dat geld wordt goed besteed. Wat we lastiger vinden, is om te bepalen, werkt de preventie? Dan heb je het over bijvoorbeeld vroegsignalering van schuldenproblematiek? Werkt dat? En dat heeft ermee te maken dat er enerzijds niet heel concreet is vastgesteld, we willen preventief bezig zijn. De gemeente doet het wel, maar er staat nergens, dit is ons doel, dit willen we bereiken. En anderzijds dat er ook niet voldoende gemonitord wordt om werkelijk te kunnen zeggen dat wat we aan resultaten zien te maken hebben met de inzet van de gemeente. Een van de dingen waar de gemeente trots op is, is dat de schulden van mensen die schuldhelpverlening aanvragen, dat de aanvangsschuld lager is. Maar eigenlijk zegt dat niets, want als je steeds meer mensen bereikt met schuldhelpverlening, kan het ook zijn dat je niet meer de zwaarste gevallen hebt, maar ook de mensen die iets minder hoge schulden hebben. Maar dat betekent niet dat het door jouw inzet is dat ze met lagere schulden al geholpen worden. Het kan ook betekenen dat je puur meer mensen bereikt. En omdat je dat allemaal niet in beeld hebt, weet je niet precies wat je met al je werk en al je geld aan het bereiken bent? Dat is die. Preventie, nazorg. Nazorg, maar daar kom ik zo dadelijk even op terug bij de aanbevelingen, denk ik. Dat is denk ik het belangrijkste voor doelmatigheid. Wat ik ook wel belangrijk vind hier, de doelgroep is niet heel scherp in beeld. Dat is ook lastig. Dat geef ik toe. Maar als je niet precies weet wie je doelgroep is, weet je ook nooit precies of je ze bereikt of niet. Even kijken. Toekomst. Wat ik al zei, de gemeente is hartstikke goed bezig bij te houden wat er speelt, wat er actueel bij mensen leeft, waar ze last van hebben. En dat zien we, dat ziet er goed uit. Monitoren en evaluatie is wel een aandachtspunt om in de toekomst beter te gaan doen. Conclusie, sluit aan bij wat ik net gezegd heb. De beleidscyclus is niet rond. Daar kunnen we geen link ontdekken. Dat is jammer. Doeltreffendheid. We zien aanwijzingen die duiden op doeltreffendheid. Dat het doel bereikt wordt. Zoals het stukje, er wordt veel geld uitgegeven. En dat sluit aan bij curatie. Maar omdat de doelen niet helder zijn, kun je ook geen doeltreffendheid vaststellen. Doelmatigheid heb ik net ook al een hele hoop over gezegd. Hoge kosten, maar we weten niet precies wat het oplevert. Wat ik wel interessant vind, armoedenetwerk heb ik al eerder benoemd. Er is een heel uitgebreid armoedenetwerk. Organisaties weten toch elkaar goed te vinden. Zijn tevreden over wat de gemeente daarin doet. Hebben ook wel wat aanbevelingen. Kom ik zo dadelijk op terug bij de aanbevelingen. En inwoners. Zo dadelijk ga ik ook nog iets verder in op wat de inwoners gezegd hebben. Zij geven eigenlijk als belangrijkste ding wat ontbreekt voor hen, is dat als zij hulp ontvangen... En ze kunnen op allerlei plekken terecht voor hulp. Dat vind ik heel leuk. Het no wrong door principe, heet dat. Waar je ook aanklopt voor hulp, of dat is bij, verzin het maar, Humanitas of bij de SDD, die verwijzen allemaal naar elkaar door. Die mensen krijgen hulp. Het probleem is niet dat die mensen niet de hulp vinden. Het probleem is dat sommige mensen, is gelukkig maar een heel klein groepje, die komen terug. Die komen bij de goede deur terecht. En twee jaar later komen ze weer bij de goede deur terecht. En dan nog twee jaar later komen ze weer bij de goede deur terecht. Probleem is dat ze terugkeren. Het is een soort draaideur. Dat is natuurlijk niet wat je wil.

Er zijn mensen, hoe vervelend het ook is, die niet de capaciteit te hebben om dit te bolwerken, het stukje, hoe zorg ik ervoor dat ik niet in de schulden ga raken? Hoe zorg ik ervoor dat ik niet overvallen word door een nieuwe koelkast moeten kopen? Die kunnen dat niet. Die mensen, en dat zeiden de inwoners zelf over zichzelf, maar ook over mensen die ze om zich heen zien, hebben eigenlijk gewoon structureel vast een regisseur nodig die hen helpt. Als ze hulp gehad hebben, ze zijn bij SUN, ze hebben geld gehad voor die koelkast, dat ze niet twee jaar later weer bij SUN staan, verzin het maar, maar dat ze echt hulp krijgen, structureel. Dat ontbreekt. Is ooit blijkbaar wel bedacht door de gemeente, niet uitgevoerd. En dat zou volgens deze mensen wel moeten. Ook de organisaties hebben dit heel expliciet aangegeven. En het stukje doelgroep. Ik heb het al eerder aangegeven, we weten gewoon van een aantal doelgroepen, bijvoorbeeld zzp'ers, die kloppen niet snel aan om hulp. Maar we weten in deze gemeente ook, er zijn hele specifieke doelgroepen, werkende armen bijvoorbeeld, dat is niet genoeg in beeld. En daardoor worden ze ook waarschijnlijk niet allemaal bereikt. De inwoners. Wat geven ze nog meer mee? Wat vind ik leuk om van hen te delen, van de gesprekken met hen? Ze zijn echt heel erg blij met de hulp die ze krijgen. Deze gemeente biedt heel veel hulp. En we hebben echt mensen gesproken die zeiden, zonder die hulp, soms ook hulp van de organisaties, zou ik het niet gered hebben. Financieel niet, maar soms ook op andere vlakken niet. Dat ze letterlijk ingestort zouden zijn en waar beland, dat weet niemand. Jullie doen echt wel goede dingen. Het is nog steeds zo dat mensen moeilijk rondkomen. Mensen die zeggen, wanneer de Voedselbank stopt met mij hulp geven, dan weet ik het niet meer. Heel veel mensen die aangeven, ik wil echt in de buurt terecht. Het is jammer dat dat alleen bij Het Vogelnest is. Het Vogelnest heeft mijn leven gered. Ik was suïcidaal, et cetera. En dat is jammer genoeg niet in elke wijk. Is wel iets wat ik zou aanbevelen. Het redt letterlijk levens. Doorverwijzen. Veel formulieren, organisaties. Dat maakt wel dat mensen het moeilijk vinden om het overzicht te hebben. We hebben hen gevraagd naar best wel voor de hand liggende organisaties, of zij die kennen of hulpvragen, waar zou je dan naartoe gaan? En dat inzicht is er niet. De gemeente heeft wel de sociale hulpkaart. Die is niet bekend. Dat wist niemand op te lepelen. Eerlijk gezegd, als ik ernaartoe ga, vind ik het ook heel onoverzichtelijk. Maar dat is mijn persoonlijke mening.

De voorzitter: Ik kom even tussendoor, want ik zie dat u ongeveer halverwege de presentatie bent. En die twaalf minuten hebben we wel gehad. Probeer het heel kort...

Mevrouw Dorigo: Ik ga mijn best doen. Volgens mij zijn dit... Jullie kunnen allemaal lezen. Ik denk dat ik de belangrijkste heb gehad. Trouwens, dat weet ik niet. Maar ga ik vanuit. De organisaties. Heel veel passie zien we. Heel belangrijk. Zij hebben ook aangegeven, doelgroep, deel daarvan is niet zelfredzaam. Gaat het ook niet worden. En die moeten wij structureel kunnen helpen, maar hebben ze geen budget voor. Die willen dat wel, maar helaas. Wat hier belangrijk is bij de organisaties, is dat ze nog aangeven hebben, kortlopende projecten, kortlopende subsidies, zorgt ervoor dat wij niet voldoende structureel bezig kunnen zijn. Niet structureel mensen in dienst kunnen nemen. En dat levert echt wel problemen op. Dat is jammer. Sociale hulpkaart willen ze dat die geüpdatet wordt en blijft. Onze aanbevelingen aan jullie.

Schrijf een oplegger bij het bestaand beleid, want volgens mij is dat beleid hartstikke mooi, maar maak de doelen concreter. De gemeente heeft aangegeven bij 1B en 1C, dat is niet per se onze ambitie om dit te doen. Willen we overwegen. Maar wij zeggen, doe dat wel. Want wij willen dat jullie zeggen wat je precies wil bereiken. En de vraag stelt aan jezelf, waar heeft mijn honderd euro het meeste effect? We willen kinderen in arme gezinnen helpen, maar die kun je op honderd manieren helpen. Want je kunt hun ouders gewoon een bak geld geven, met allerlei regelingen. Je kunt wijkcoaches inzetten. Je kunt zo'n buurtcentrum optuigen. Je kunt van alles bedenken. Sportcoach. Waar heeft dat het meest effect? Ik heb geen idee. En al die plannen klinken goed. En intuïtief kunnen we zeggen, al die plannen zijn hartstikke mooi, maar we hebben niet het geld voor alles. Denk alsjeblieft na met zijn allen, wat willen we precies? En monitor dat, et cetera, zoals we al gezegd hebben. Eerlijk gezegd, ik vind dit iets minder spannend. Zorg gewoon dat je weet wie er hulp nodig hebben. Zorg dat het bereik zo hoog mogelijk is. Jullie willen graag curatie, als ik het verhaal goed lees, dan kun je nog meer mensen bereiken. Aanbeveling drie. Eigenlijk heeft dit heel erg te maken met aanbeveling 1B en C. Wat is de focus? Willen jullie ook nazorg doen? Zoals ik al eerder zei, nazorg. Die mensen die echt een regisseur nodig hebben, die niet terug moeten vallen, is dat voor jullie ook een prioriteit? Want ik bepaal dat niet. Dat is aan jullie, samen met het college. En als dat het is, wat mag dat kosten? Wat moet dat dan opleveren? Maak daar afspraken over. Het zou jammer zijn als je die kans laat liggen. Maak meer structurele samenwerkingsafspraken met organisaties. Heeft ook te maken, ze overleggen, maar dat is nog ietwat... In de casuïstiek blijft dat steken. Samen met de gemeente willen die organisaties een langetermijnvisie. Samen nadenken, hoe kunnen we zorgen dat die projecten niet tijdelijk zijn? Hoe kunnen we zorgen dat wij subsidies die tijdelijk zijn van het Rijk, toch zorgen voor structurele projecten? Dat is best mogelijk. Doet de gemeente al het een en ander in. Daar willen ze samen over praten. En vijf, daar kom ik weer die regisseur tegen. Dat heb ik al verteld. En ga in gesprek. Die organisaties hebben namelijk best allemaal hun eigen beeld. Hebben eigenlijk allemaal wel een stukje van die doelgroep in beeld, maar niemand heeft de hele doelgroep in beeld. Volgens mij, als je met die organisaties gaat samenzitten en gaat nadenken, hoe kunnen we dat goed in beeld krijgen, dan kom je een heel eind. Dat zou mooi zijn. Dat was hem.

De voorzitter: Dank u wel. Dan gaan we naar de reactie vanuit het college.

De heer Heijkoop: Voorzitter, wat een luxe dat wij ook mogen reageren. Had ik eigenlijk niet op gerekend. Wij hebben natuurlijk schriftelijk al een reactie met uw raad gedeeld. En dank aan de Rekenkamer voor het rapport. En dank ook voor het onderzoek en de aanbevelingen. En het klopt dat inderdaad wij... We hebben daar volgens mij uitvoerig op gereageerd. U heeft daar kennis van kunnen nemen. Ik weet niet hoelang u al de beschikbaarheid heeft over het rapport, maar in ieder geval wij hebben uitvoerig gereageerd op de conclusies en ook de aanbevelingen. En ook in enkele algemene termen wat onze visie is op het armoedebeleid van de gemeente. En dank ook voor de complimenten richting de stad eigenlijk. Want het programma heet Samen tegen armoede. Is destijds gestart in 2018. En daar hebben we een vervolg aangegeven. En het zit heel nadrukkelijk in dat samen.

Vanuit de ambtelijke organisatie hier wordt er heel erg hard gewerkt, maar ook door de Voedselbank, de Kledingbank, het schuldennetwerk, al die buurthuizen. Eigenlijk dat hele netwerk dat elkaar gewoon heel goed kent. De vrijwilligersorganisaties, zowel op het gebied van schulden als het mee kunnen doen. SchuldHulpMaatje, Humanitas. Iedereen weet elkaar te vinden en slaat de handen ineen. En dat is ook waar we de eerste jaren heel erg aan gewerkt hebben, om dat netwerk te versterken. En ook, waar het gaat over die schuldenaanpak, dat partijen weten waar ze terecht kunnen. En we hebben binnen de Sociale Dienst er ook bewust voor gekozen om alles in huis te hebben van de eerste adviseurs geldzaken naar budgetbeheer, formele schuldtrajecten en ook via nazorg. En zelfs bewindvoering hebben we in huis. En dat doen we voor een deel weer samen met de stad, ook waar het gaat over die nazorg. Het klopt dat wij niet in algemene termen helemaal meegaan met de aanbevelingen van de Rekenkamer. Het zijn ook in die zin echt Rekenkamer aanbeveling. En dat zeg ik zonder waardeoordeel. Maar die zien heel erg toe op het goed in positie brengen. En ook vanuit de controlecyclus en vanuit de KPI's en dergelijke. En wij proberen daar natuurlijk voortdurend in te zoeken. Enerzijds om de raad goed in positie te brengen. Wij informeren de raad natuurlijk regelmatig. Wij hebben geregeld een debat daarvoor. We hebben natuurlijk ook echt een armoedeprogramma in deze stad. Daar hebben wij, in tegenstelling tot veel andere steden, al destijds voor gekozen omdat we daar ook op aangesproken willen kunnen worden, op die resultaten. En ook de raad meenemen in waar we dat voor doen. En het klopt wat de Rekenkamer aangeeft, dat we niet precies weten wat er gebeurt. Dat is ook inherent aan de doelgroep. Van een groot deel weten we het wel redelijk goed. Dat zijn de mensen die wij ook zelf in ons bestand hebben. Mensen die afhankelijk zijn van een bijstandsuitkering. Maar er zijn ook heel veel mensen die worstelen met hun bestaanszekerheid, die te maken hebben met armoede, soms door wisselende contracten, soms door omstandigheden, dure woonlasten. En dat betekent niet altijd dat het inkomen in de meest smalle definitie ontoereikend is, maar dat ze wel degelijk armoede ervaren. En uw raad heeft ook destijds met de uitbreiding van het armoedeprogramma et nadrukkelijk op ingezet om ook mensen die buiten die allerlaagste inkomens, maar daar net iets boven zitten en te maken met de armoedeval, om die ook te ondersteunen. En als het gaat over de doelen die we daarmee hebben, dan is daar ook al eerder het gesprek met elkaar over gevoerd. Ik kijk ook even naar de vertegenwoordiging van de VVD-fractie, die ook altijd gevraagd heeft om onmeetbare KPI's. En in die zin is het goed om ons te realiseren, we hebben natuurlijk een monitor. Die hebben we ook bijgevoegd eerder bij een raadsinformatiebrief. We hebben ambtelijk nog veel meer informatie. En ik kan bijna real life alle informatie van de Sociale Dienst zien. In welke wijken welk schuldhulpverleningstrajecten? Mensen die afhankelijk zijn van bijstand. We hebben heel veel informatie. Betekent niet dat we heel die bak aan informatie natuurlijk met u delen. Maar waar het gaat over KPI's, hebben we natuurlijk wel met elkaar afgesproken dat we daar nog een verscherping op willen aanbrengen. En dat is ook logisch om dat het komende half jaar te doen. En waarom is dat zo? Uw raad heeft destijds voor uitbreiding van het armoedebelief gekozen. Dat is per 1 januari 2023 ingegaan. En dat heeft vorig jaar gelopen. En dat ziet met name ook die uitbreiding op de groepen die we nog niet echt kenden. Dat zijn ook de groepen die de Rekenkamer al benoemde. 130, 140, 150 procent. En misschien dat we daar in de toekomst ook weer nog andere keuzes in kunnen maken. Dit doen in ieder geval voor de komende jaren.

En in 2023 hebben we dat gedaan. Een Minima-effectrapportage wordt op dit moment uitgevoerd door het Nibud. Dat doen we elke twee jaar. En dan kunnen we ook goed kijken, waar voldoet ons armoedebeleid en de regelingen en waar zouden nog wat aanvullends kunnen doen en waar zouden er nog wat kunnen sturen? En dan weten we ook heel goed hoe dat nieuwe beleid... Hoe dat bereik zich heeft vertaald, ook naar die groepen die we nog niet kenden over '23. En als we die informatie hebben, dan kunnen we met elkaar het gesprek aangaan en kunnen we ook zeggen, en waar willen we dan het volgend jaar naartoe? Het was niet mogelijk om vorig jaar al KPI's op die nieuwe doelgroep te stellen. Doodeenvoudig omdat we toen nog niet wisten wat het bereik zou zijn van die doelgroep. Voor uw beeld, het CBS houdt alle huishoudens bij tot 150 procent. Maar bijvoorbeeld daarboven werken ze al veel meer met aannames. Daar waren wij zelf ook een beetje intern mee aan het stoeien van, hoe groot is die groep en hoe goed kennen we die groep? In die zin heeft de Rekenkamer daar terecht de vinger bij gelegd. En gaan we daar ook met u over in gesprek, aan de hand van die Minima-effectrapportage. Er wordt gesproken over ruimhartig armoedebeleid. Dat klopt. Daar heeft uw raad ook voor gekozen. Al zouden wij heel smal armoedebeleid hebben, dan zou het heel eenvoudig zijn om dat heel erg meetbaar te maken. Gewoon eenvoudig omdat we al die mensen die behoren echt tot de kern doelgroep van de gemeente. Alle bijstandsgerechtigden kennen we. Dat zagen we ook met de energietoeslag. Die konden we binnen een paar weken al een uitkering ambtshalve verstrekken, omdat wij ze gewoon allemaal in het bestand hadden. Maar juist die groep die er net boven zit, die is heel moeilijk in beeld te krijgen, omdat ze A, wisselende inkomens hebben. Schaamte speelt soms ook een rol. En ook onbekendheid met regelingen. Want daar ziet ook een van de aanbevelingen op. En dat is ook wel een ingewikkeld vraagstuk. Wij streven heel nadrukkelijk naar een hoger bereik van regelingen. En dat betekent niet in die zin... Daar had ik moeite mee met hoe dat in het rapport was verwoord. Enerzijds werd gesteld, dan wordt het onderschreven. Een hoger bereik van regelingen. En anderzijds ook dat als je een hoger bereik zou hebben, dat dat dan zou betekenen dat je armoedebeleid niet echt effectief is, omdat veel mensen van die regelingen gebruikmaken. Dat is een beetje het kip en ei. Wij staan er echt voor om fors te blijven inzetten op een hoger bereik. Waarbij je wel met elkaar straks, als we erover spreken, wat precies moeten kijken naar elke regeling, hoe werkt die uit? Bijvoorbeeld de collectieve zorgverzekering, werd ook genoemd. We weten bijvoorbeeld van jongeren met relatief goede gezondheid, daar is die collectieve zorgverzekering, ondanks dat ze een heel laag inkomen hebben, is niet altijd de beste oplossing. Want die collectieve zorgverzekering is een hele goede verzekering. Alles wordt daarin meeverzekerd, waarmee we ook heel stress wegnemen, waarmee we ook onzekerheden meenemen. Zelfs het eigen risico kan je mee verzekeren. Maar als je een jongere bent met een goede gezondheid, dan is het denk ik in veel gevallen een betere keuze om maximaal eigen risico te nemen en relatief wat lagere verzekering, omdat dan kun je daar ook een andere keuze in maken. Je kan niet zomaar zeggen, iedereen zou die collectieve zorgverzekering moeten nemen. Daar moeten we dan met elkaar ook over spreken. Voorzitter, waar het gaat over die vaste regisseur. In de ideale wereld zouden we iedereen die ondersteuning nodig heeft ook een aanspreekpunt willen geven. Ik snap dat ergens ook. Maar het is in beginsel echt niet realistisch.

Maar we kijken natuurlijk wel voortdurend naar hoe we het netwerk zo kunnen organiseren dat mensen die kampen met armoede, dat het netwerk laagdrempelig is. Dat je daarbij binnenloopt. Of het in een wijkcentrum is, een kerk bij Humanitas of bij de Voedselbank. Dat mensen weten, ik kan me daar melden en dan word ik gezien. En als ik problemen heb die hier niet opgelost kunnen worden, dan gaat bijvoorbeeld de Voedselbank mij ook helpen om in het netwerk bij iemand te komen die mij wel kan helpen. Mensen die bij de Sociale Dienst bekend zijn, die hebben natuurlijk wel een eigen soort van klantregisseur, die hen ook helpt bij de toeleiding naar werk. En we hebben ook daar teams die gericht zijn op de bestaanszekerheid versterken. Daar is dat makkelijker te organiseren. En we proberen ook nadrukkelijk werkgevers daarbij te betrekken. In het rapport wordt daar ook over gesproken, het programma om werkgevers in positie te brengen waar het gaat over geldzorgen bij hun werknemers. Voorzitter, ik ga enigszins richting een afronding. De schulden. We willen graag de schulden naar beneden brengen. En de formulering die vanuit de Rekenkamer werd gekozen net, die snap ik ergens wel. Als je meer mensen bereikt en je bereikt ze eerder, dan is het vaak zo dat de schulden lager zijn. Maar dat is juist het hele eieren eten. We zien dat gemiddeld mensen 5 jaar wachten met het vragen van hulp. De Ombudsman heeft er vorige week ook nog een rapport over naar buiten gebracht, over het vroeg signaleren en dat de gemiddelde schuld 50.000 euro vaak beslaat. Wij zetten in deze gemeente volop in op die vroegsignalering. En in de komende tijd willen we dat eigenlijk nog meer doen en ook nog meer op een mensgerichte manier. Niet met brieven, niet mails, zo min mogelijk telefoontjes, maar echt naar mensen toegaan. Want je ziet dat als die deur geopend wordt en je komt in een menselijk gesprek terecht, dat dan de bereidheid om die hulp te accepteren ook groter is. En we kunnen daar veel ellende mee in een gezin voorkomen, maar ook veel ellende voor de samenleving. En daar is ook heel behulpzaam bij dat we dat grote armoedenetwerk hebben. En ook Stichting SchuldHulpMaatje, die daar een mooie rol in kan vervullen. En die vroegsignalering, wij zijn er heel blij mee als gemeenten in de breedte, dat het ook verankerd is in de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening sinds vorig jaar. En wij willen dat ook de komende tijd nog verder uitbreiden. En de Ombudsman heeft ook gesignaleerd dat er enorme verschillen zitten tussen gemeenten. En dat herken ik ook, ook met mijn pet op van VNG-bestuurder. En we proberen in die zin gemeenten, ook vanuit de VNG, zo goed mogelijk te ondersteunen om die vroegsignalering verder vorm te geven. En lokaal proberen we dat natuurlijk ook te doen hier in Dordrecht. Voorzitter, tot slot, structureel geld. In onze reactie op het Rekenkamerrapport hebben we ook aangegeven dat we dat wel begrijpen. Ik moet zeggen, ik zag in het rapport ook dat samenwerkingspartners dat hebben aangegeven. Ik kan eigenlijk zo al invullen welke partners dat geweest zijn, want daar hebben we veel contact mee. En daar ga ik ook geregeld langs. En dan heb je ook wel het gesprek van, wat kunnen we doen met incidenteel geld? Wat kunnen we doen op het moment dat we nu even nog het geld kunnen vrijmaken vanuit de gemeentebegroting? Maar eigenlijk nog veel belangrijker, er komt weer een circulaire vanuit het Rijk. Minister van Sociale Zaken komt weer met een eenmalige specifieke uitkering bijvoorbeeld. Hoe kunnen we die dan zo goed mogelijk wegzetten? En dat is eigenlijk wel een verzuchting vanuit gemeenteland, dat wij veel liever structurele financiën vanuit het Rijk zouden krijgen, zodat wij ook structurele relaties met onze eigen maatschappelijke organisaties aan kunnen gaan.

Die wens begrijp ik. En we zullen ons altijd maximaal uittrekken en uitstrekken om zoveel mogelijk bestendige relaties aan te gaan. En dat doen we ook in ieder geval op de relatie. En niet altijd ook op de subsidierelatie. Doodeenvoudig omdat wij zelf ook gewoon vaak te maken hebben met incidenteel geld. En het is ook destijds een politieke keuze geweest om het armoedeprogramma voor vier jaar, om daar budget voor vrij te maken. En het kan zijn dat we in de toekomst daar keuzes maken om dat ook structureel te maken, maar dat is echt aan de raad. En daar moeten we ook, zeker met het oog op de ombuigingen die eraan zitten te komen en het moeilijke financiële perspectief voor alle gemeenten, terughoudend in zijn in het doen van beloftes. Want dat is gewoon heel ingewikkeld om daar ruimte voor te vinden, zolang het Rijk daar ook niet over de brug komt. Voorzitter, concluderend, dank voor het rapport. Op onderdelen kunnen wij met de aanbevelingen uit de voeten. Ik ben er altijd heel erg op gericht om de medewerkers zoveel mogelijk aan het werk te houden op echt de ondersteuning van de inwoners zelf en zo min mogelijk waar het gaat over controle, cyclus, cycli en dergelijke. Ik begrijp ook dat de raad goed in positie wil zijn. En daarom is het ook goed dat we aan de hand van de Minima-effectrapportage met elkaar in gesprek gaan. Ik denk dat dat voor een groot deel ook recht doet aan de aanbevelingen van het rapport. En ik ben ook altijd bereid dat waar de raad bijvoorbeeld aanvullende informatiebehoefte heeft, op wat er nu gebeurt met de armoedemiddelen, om daar ook gevraagd nadere informatie te verstrekken. Bijvoorbeeld een winteractie waar het gaat over kleding voor mensen met lage inkomens. Wij weten op de euro nauwkeurig hoeveel mensen hebben uitgegeven bij de Hema of aan rompertjes bij de Zeeman en dergelijke. We hebben daar echt heel veel informatie over. Alleen het is soms ook de vraag, hoe behulpzaam het is. We rapporteren daar op hoofdlijnen op in onze raadsinformatiebrieven. Maar mocht daar gedetailleerdere informatie ook gewenst zijn, om goed in positie te zijn waar het gaat over het formuleren van doelstellingen, dan zullen we daar natuurlijk in voorzien. En dat kunnen we ook heel goed betrekken bij de besprekingen rondom de resultaten van de Minima-effectrapportage, die we in Q2 aan u zullen doen toekomen. Punt.

De voorzitter: Bedankt. En dat was redelijk binnen de tijd. Dat is netjes. Eén minuut overschrijding. Ik wil graag weten wie er als eerste een vraag heeft. Ik zie de heer Burakçin. En er zijn ze zijn heel veel vragen. We beginnen met de heer Burakçin.

De heer Burakçin: Dank u wel, voorzitter. Ik wil allereerst de Rekenkamercommissie bedanken voor het goede werk wat ze hierin gedaan hebben. Een ontzettend belangrijk onderwerp binnen onze stad. En ook voor onze partij is het gewoon een heel belangrijk onderwerp. Maar ik wil toch even een concrete vraag stellen. Nu zijn er wat aanbevelingen gedaan door de Rekenkamercommissie, wat ook zeker terecht is. Alleen het college heeft daar een weerwoord over gegeven. Wat voor beeld heeft de Rekenkamercommissie nu? Dit is natuurlijk ook schriftelijk naar jullie toegestuurd. En met toch de nodige onderbouwing van hoe het college hierin zit. Vindt u dat terecht of geeft u nu aan, we blijven nog steeds bij die aanbevelingen, het is gewoon nodig dat het ook door de gemeente overgenomen wordt?

De voorzitter: De heer Oostlander.

De heer Oostlander: Ik denk dat ik deze moet beantwoorden. Toen wij het onderzoek startten, hebben wij een ronde gemaakt langs jullie, langs de commissie en gevraagd, wat zouden eigenlijk belangrijke thema's zijn? En toen was eigenlijk de belangrijkste vraag, wij weten niet of wij de goede dingen doen, of wij de goede mensen bereiken? Moeten wij ons richten op ouderen? Moeten wij ons richten op jongeren? Dat was nadrukkelijk jullie vraag van, duik daarin. Dat hebben wij geprobeerd. Maar je komt er niet achter, want men weet het niet precies. Er wordt heel veel gedaan, maar komt het precies uit bij die goede mensen? Dat weet je niet. En daarom zeggen wij, duik daarin en ga dat proberen te verbeteren. En dan moeten we er geen karikatuur van maken, dat wij tot op rompertjes niveau adviseren de getallen boven tafel te krijgen. Het gaat erom dat je moet weten, gaat het over jongeren, gaat het over ouderen, gaat het over mensen met kinderen, gaat het over mensen in bepaalde wijken? Dat is onze oproep. Die kwaliteit van die informatie moet beter. Ik ben het met de wethouder eens, je moet niet gaan zitten miezemuizen, moeten mensen het aan worst of aan kaas besteden? Dat is helemaal niet wat wij zeggen. Je moet proberen veel preciezer te pinpointen, doen wij de goede dingen voor de goede mensen? Wij blijven bij die aanbeveling.

De voorzitter: Aanvullend.

De heer Burakçin: Dank in ieder geval voor dit antwoord. En iets anders. Over die vaste regisseur. Op zich is dat een heel mooi punt wat u aankaart. Maar heeft u bijvoorbeeld voorbeelden van andere gemeenten hoe dat geregeld is? En hoe denkt u daarover wie die vaste regisseur bijvoorbeeld zou moeten zijn binnen onze stad? Is dat iemand binnen SDD of bijvoorbeeld iemand van het wijkteam of iemand anders? Heeft u daar beeld bij?

De voorzitter: Bij wie past de rol van casemanager?

Mevrouw Dorigo: Wij hebben daar geen aanbeveling voor. Ik denk dat de gemeente zelf het beste kan bedenken wat de inrichting daarvan moet zijn. Ik vind het wijkcentrum voor de hand liggen, maar dat is juist ook aan de gemeente. Ik vind, het college moet uiteindelijk beslissen hoe ze dergelijke opgaves uitvoert.

De heer Oostlander: Als ik mag aanvullen, maar dat zeg ik met een andere hoedanigheid, ik ben in Den Haag, de stad waar ik woon, voorzitter van Humanitas. En daar zie je dat heel veel mensen die niet in beeld zijn bij de gemeente, omdat ze geen gebruik maken van voorzieningen, als eerste naar organisaties gaan, zoals SchuldHulpMaatje of naar Humanitas, omdat ze niet aan de gemeente denken. Het is niet automatisch, het zou niet mijn... Maar dat zeg ik vanuit een andere hoedanigheid. Daar moet ik eerlijk over zijn. Het zou niet mijn automatische advies zijn. Dit is een gemeentelijke taak. Je hebt hier in Dordrecht een ontzettend goed netwerk, met allerlei maatschappelijke organisaties. De Voedselbank, noem ik maar. En daar zou je ook naar kunnen kijken.

De voorzitter: Dank. Zal ik gewoon willekeurig beurten geven, want ik heb heel veel mensen gezien die iets wilden vragen. De heer De Heer, u mag.

De heer De Heer: Voorzitter, dank u wel. En ook namens onze fractie dank aan de Rekenkamer Dordrecht voor dit rapport. Ik had een vraag, omdat ik zit dat dan te lezen en het valt me dan heel erg op, vooral aan het begin. De centrale onderzoeksvraag is, in hoeverre is het armoedebeleid van de gemeente Dordrecht als doeltreffend aan te merken? Dat is het startpunt waarmee je vertrekt. En is het hoofdgerecht eigenlijk uit de hoofdconclusie ook, tegelijkertijd ontbreekt het aan een beleidscyclus. Er zijn geen beleidsdoelen, waardoor het beleid uitvoering en monitoring niet aan elkaar zijn gekoppeld. Over doeltreffendheid en doelmatigheid zijn geen definitieve uitspraken te doen. Dan moet je nog beginnen aan het hele rapport. Dan denk ik, dat is nogal wat als je aan het begin wordt geconfronteerd dat wat de hoofdvraag was, dat die niet beantwoord kan worden eigenlijk in het rapport. Ik vroeg me eigenlijk af hoe... Gewoon ook een technische vraag aan de Rekenkamer. Ik kan me voorstellen dat je daar vrij aan het begin van het onderzoek ook achter komt dat die dingen niet aan elkaar zijn gekoppeld en dat er heel moeilijk uitspraken te doen zijn over die doeltreffendheid. Toch is dat de vraag gebleven. Hoe is de Rekenkamer daarmee te werk gegaan?

De heer Oostlander: Ik denk dat u zelf ook kinderen heeft, net als ik. En toen die heel jong waren, hadden die weleens koorts. En dan eb je niet altijd een thermometer bij de hand om precies te weten, is het 38 graden of 38,5? Maar je legt je hand op het voorhoofd en je voelt, dit kind is niet in orde. Die vergelijking zou ik eigenlijk willen maken met dat armoedebeleid. Er is geen precieze thermometer. Maar als je ernaar kijkt, dan zijn er wel indicaties dat het hier best goed gaat. De analogie klopt niet helemaal, want de gemeente is niet ziek. Er is geen sprake van koorts. Maar je ziet wel dat er, ondanks dat je geen thermometer hebt, er van een zekere mate van doeltreffendheid sprake is. Je hebt gelijk. We hebben daarmee geworsteld van, we willen het eigenlijk precies weten. Maar dat gaan we niet precies weten. Maar op basis van vergelijkingen met die benchmark, met die drie andere gemeentes, en de interviews die we hebben gedaan met de gebruikers van voorzieningen en met de organisaties die betrokken zijn, kan je wel een betrouwbaar beeld schetsen, zonder dat je precies weet, het gaat over X-mensen, met dit soort bedragen. Dat de nuance die ik probeer aan te brengen.

De voorzitter: De heer Gorter, u mag.

De heer Gorter: Dank u wel, voorzitter. Ook dank voor het rapport. Eigenlijk ook een beetje in lijn van de vraag van de heer De Heer. U worstelt met die vraag. Maar ik denk dat wij nog meer worstelen dan met die vraag. Want ik wil me even tot twee vragen behandelen. De rest zal ik schriftelijk doen, want anders wordt het lijstje een beetje te groot. Gaat over die doeltreffend armoedebeleid. U geeft als aanbeveling, zet in op het vergroten van het bereik van de regeling, daar waar bereik achterblijft. Het college is van mening dat er wel degelijk wordt gestreefd naar het vergroten van het bereik. Er wordt op dit moment gewerkt aan een nulmeting. Nou vraag ik me af, als er geen nulmeting is, en dan is de vraag aan het college, hoe kan dan deze conclusie getrokken worden? Of heeft u inmiddels meer informatie die wij niet weten? Dat vind ik wel intrigerend.

En de andere vraag, ik kan ze wel tegelijkertijd doen, gaat over de relatief hoge kosten van de inzet van preventieve armoedebestrijding leveren niet het gewenste resultaat op. De aanbeveling is, ga in gesprek over preventie en nazorg in relatie tot de inkomensondersteuning, curatie. Het college geeft aan dat dat een onjuiste conclusie is. Het doel van het armoedebeleid is niet om een dalend gebruik van de minimaregelingen te realiseren, maar juist om het bereik te vergroten. Met andere woorden, wanneer meer inwoners met een laag inkomen gebruikmaken van de regeling, is het beter om rond te komen. U geeft net zelf aan, er komen bezuinigingen aan. Een boeggolf. Ergens zal er wat gekrast moeten worden. Dan vind ik die aanbeveling van de Rekenkamer helemaal nog niet zo raar. Maar u wil hem in stand houden, als ik u goed begrijp. En ik vraag me af waarom?

De voorzitter: Ik probeer ook even te vragen te snappen. U geeft aan, als die aanbeveling...

De heer Gorter: Ik snap de conclusie van het college niet.

De voorzitter: Die aanbeveling is een bezuiniging, zegt u?

De heer Gorter: Hij geeft zelf aan, in de beantwoording op het rapport, dat er ook bezuinigingen aankomen. En als ik de conclusie die nu getrokken wordt op de aanbeveling van de Rekenkamer, is eigenlijk om de regeling in stand te houden en om meer te kijken naar, hoe kunnen we meer mensen bereiken? Die vind ik tegenstrijdig.

De voorzitter: Daar kan de wethouder op reageren.

De heer Heijkoop: Voorzitter, waar het gaat over het vergroten van het bereik en ook van de regelingen... Even heel zwart-wit. Als je het vanuit financieel perspectief bekijkt, dan moet je acuut stoppen met alle inzet op het vergroten van het bereik. Want financieel is het het meest aantrekkelijk als het bereik heel laag is. Maar we hebben natuurlijk heel nadrukkelijk de doelstelling om de gevolgen van armoede voor onze inwoners te verzachten. En voor de goede orde, het armoedebeleid is niet gericht op het oplossen van armoede in deze stad. Het is heel erg gericht op het verminderen of het verkleinen, het dempen van de gevolgen van armoede. Zeker voor gezinnen met kinderen. Kinderen groeien op in armoede, omdat het inkomen niet toereikend is. Dat inkomen kunnen we niet zoveel aan doen. Ik bedoel, de bijstand is de bijstand. En inkomensbeleid is landelijk beleid. Maar wat je wel wil, is dat de kinderen in dat gezin kunnen meedoen. En dat je bereik hebt op regelingen die daartoe bijdragen. Bijvoorbeeld het SMS-Kinderfonds. En daar zet je in op het maximaal vergroten. En wat de heer Gorter aangeeft, ook al weten wij niet exact welk percentage je op uit zou willen komen, omdat je een deel van die nieuwe doelgroep nog niet kent die we hebben toegevoegd. Wat we wel weten, is dat we zoveel mogelijk mensen willen bereiken. En dat doen we via onze partners in de stad. Bijvoorbeeld een Humanitas, SchuldHulpMaatje, de kerken, moskeeën, gewoon de sportverenigingen, scholen. Op allerlei plekken probeer je dit beleid onder de aandacht te brengen. En dat gaat ook goed. Als je op scholen bijna alles... Niet bijna allemaal. Echt alle scholen wijzen kinderen ook en hun ouders op het feit dat deze regelingen er zijn.

En de sportvereniging doet dat ook. En we hebben ook een campagne op dit moment, Geldpraatje, door heel de stad heen, op alle plekken. Mensen uitnodigen voor een gesprek en toeleiden naar hulp. Hun wijzen op regelingen die er zijn. Om dat bereik zoveel mogelijk te vergroten. En die bezuinigingen, we moeten inderdaad tot ombuigingen komen. We hebben aan het begin van deze periode wel gezegd dat we een X-aantal miljoen extra inzetten op het armoedebeleid. En dat loopt tot 2027. Dat hebben de vier coalitiepartijen... Ook ere wie ere toekomt. GroenLinks heeft zich daar ook heel erg voor ingezet tijdens de onderhandelingen, om mensen die in armoede leven zo goed mogelijk te ondersteunen. Dat is gewoon gegarandeerd. En wij geloven ook nadrukkelijk, maar dat zou nog een volgende stap kunnen zijn, dat je inzet op armoedebestrijding, dat dat de stad ook heel veel brengt. En dat je het niet als een kostenpost moet zien, maar nadrukkelijk als iets waar ook gewoon heel veel uit voortkomt en wat ook tot het voorkomen van andere kosten kan leiden. En ook waar het gaat over begeleiding van mensen, dat doen we natuurlijk in het informele via Humanitas. Stichting SchuldHulpMaatje doet daar veel in. Doen we formeel vanuit de Sociale Dienst, budgetbeheer en dergelijke. En we hebben natuurlijk ook nog het Wmo. Vanuit de Wmo wordt er ook nog begeleiding aangeboden. Langs heel veel vlakken doe je daar ook het nodige in. Maar ik hoop dat dat in ieder geval een antwoord is op de vraag van de heer Gorter.

De voorzitter: Mijnheer Gorter, u had ook nog een eerste vraag. En die ben ik eigenlijk inmiddels kwijt. Als u die nog kort wil herhalen.

De heer Gorter: Ik zal hem even herhalen. Maar dan moet ik misschien helemaal de aanbeveling ook weer aangeven. Misschien lukt het zo wel. De Rekenkamer geeft aan dat er geen doeltreffend armoedebeleid is. En geeft aan dat ze zich inzet voor het vergroten van het bereik van de regeling. Het college is van mening dat er wel degelijk gestreefd wordt naar het vergroten van het bereik. Er wordt op dit moment gewerkt naar een nulmeting. Ik vraag me af, hoe trekt u deze conclusie als die nulmeting er nog niet is? Of is die nulmeting inmiddels wel bij u bekend en weten wij hem niet?

De voorzitter: En die vraag is aan college of ook aan de Rekenkamer?

De heer Heijkoop: Voorzitter, ook ik had de indruk dat ik deze vraag wel beantwoord had. Wij hebben getallen waar het gaat over het minimabeleid en het bereik van regelingen. Die hadden we ook al destijds toen we het nog in het collectief van de Drechtsteden deden. We hebben nu nieuwe doelgroepen toegevoegd. Die kent u. Groter bereik op het SMS-Kinderfonds. We kennen nog niet de omvang van die doelgroepen. We hebben al wel aangegeven, we willen dat we zoveel mogelijk mensen vanuit die doelgroep huishoudens bereiken. We zetten in op het vergroten van het bereik. Dat klopt. We hebben nog geen nulmeting. In die zin, we hebben nu een jaar dat beleid gehad in 2023. We gaan nu kijken, wat is ons bereik geweest? En van daaruit gaan we KPI's formuleren, ook hand in hand met de Minima-effectrapportage. En dan gaan we met u spreken bijvoorbeeld van, we hebben nu 7.000, ik noem maar even iets, huishoudens bereikt met deze regeling. En wij willen naar 7.500. En we hebben bijvoorbeeld beeld bij de totale populatie. De bijstandspopulatie weten we bijna op casusniveau. En daarboven kunnen we aannames doen.

En dan kun je ook percentages daaraan koppelen. Maar omdat we een nieuwe doelgroep hebben toegevoegd, moeten we eerst in kaart brengen, wat is het nu? En dan kunnen we met u zeggen, en van daaruit kunnen we ook een nieuwe ambitie van waar we naartoe willen en wat de streefwaardes zullen zijn.

De heer Gorter: Voorzitter, mag ik daar een vervolgvraag over stellen? Kan het dan zijn dat de Rekenkamer die gegevens niet had toen ze dat rapport opmaakten?

De heer Heijkoop: Ik denk dat de Rekenkamer an sich de juiste conclusie heeft getrokken, dat wij nog geen KPI's hebben, waar het gaat over de getallen die we willen bereiken met de onderdelen van het minimabeleid. Omdat we dat nu een jaar hebben gelopen. Nu gaan we dan op een rij zetten, wat was het bereik? En dan kunnen we met u de KPI's bepalen en kunnen we eventueel ook nog op onderdelen ambities bijstellen, aan de hand van die Minima-effectrapportage als we zien van, we zien bepaalde huishoudtypes die niet goed of die relatief wat minder goed in dit minimabeleid zitten. De vorige Minima-effectrapportage was heel positief. Maar daarin zagen we bijvoorbeeld dat gezinnen, ik kijk even naar Leonie, maar volgens mij met oudere kinderen, dat daar toen een gat zat. Of dat daar nog wat nodig was. En vervolgens heeft uw raad besloten om het SMS-Kinderfonds juist ook voor gezinnen met oudere kinderen uit te breiden naar een hogere doelgroep. Op die manier hebben we toen daarop geacteerd. En ik kan me zomaar voorstellen dat de nieuwe Minima-effectrapportage weer een bepaald beeld laat zien, ook met name als gevolg van rijksbeleid. En dat wij dan met elkaar in gesprek gaan van, we zien dat daar vanuit rijksbeleid bepaalde gaten vallen. Willen wij vanuit ons lokale minimabeleid daar dan aanvullend beleid op formuleren of bepaalde accenten verleggen? En dan zullen we daar ook zeker de getallen noemen van de uitnutting van het beleid van het afgelopen jaar. En dat is dan de is-situatie. En dan kunnen we ook met elkaar zeggen, we willen dat eigen... En wat mij betreft op alle onderdelen wil je dan uiteindelijk altijd streven naar een nog hoger bereik. Maar je kan niet zeggen op alle onderen, we willen naar negentig procent, omdat bijvoorbeeld een regeling collectieve zorgverzekering echt een andersoortige regeling is dan een persoonlijk minimabudget of het SMS-Kinderfonds.

De voorzitter: Dan gaan we naar mevrouw Schnabel. Niet meer? De heer Van Ballegooijen.

De heer Van Ballegooijen: Dank u wel, voorzitter. Ik heb een aantal vragen, zowel een aantal voor de Rekenkamer als voor het college. Om te beginnen met de Rekenkamer. Er wordt heel duidelijk gesteld, zeker bij doelstelling één en drie eigenlijk, die neem ik een klein beetje samen, omdat ze best wel denk ik wat overlap hebben... Wordt eigenlijk gevraagd om doelstellingen, koppelen vervolgens aan beleid en daar KPI's aan hangen. Zou u een voorbeeld kunnen geven over hoe dat eruit zou zien binnen het sociaal domein? Het hoeft maar heel smal te zijn, wat mij betreft. Maar om een beetje een beeld te schetsen, hoe zou dat er in een bepaalde situatie uit kunnen zien, dat u wel zou kunnen zeggen, is bepaald beleid doeltreffend en doelmatig? Daarnaast ook een vraag. Een aantal keer wordt er door organisaties aangegeven dat zij het gevoel hebben aan middelen tekort te komen. Dan is eigenlijk subvraag één, gaat het om financiële middelen?

Subvraag twee is, ik zie ook in het rapport staan dat er een onderbesteding dreigt van ongeveer twee miljoen. Is dat gelinkt of is dat überhaupt iets wat langjarig speelt? En is dat niet in elkaar over te gieten? Maar misschien is dat ook een vraag die gedeeltelijk bij de wethouder ligt. Dan heb ik ook twee vragen voor wethouder. Als ik die meteen...

De voorzitter: Zullen we eerst deze twee even doen?

De heer Van Ballegooijen: Ja. Daarom kondig ik het aan. Dank u wel.

De voorzitter: Het woord is aan de Rekenkamer.

Mevrouw Dorigo: Om direct met een voorbeeld op de proppen te komen, is wat veeleisend. Maar een van de dingen die wij zien bij de gemeente, is dat ze zeggen, we willen ondersteuning bieden op verschillende leefgebieden. Maak dat dan concreet. We willen ondersteuning bieden bij sport. We willen dat iedereen tussen de leeftijd van 4 en 18 jaar minimaal één sport doet. En we weten hoeveel van deze kinderen we hebben in de gemeente. Probeer een manier te vinden om te monitoren hoeveel van hen er werkelijk sporten. Dat is een voorbeeld. Op dit moment hebben we niet meer dan, we willen mensen helpen op verschillende leefgebieden. En een van de doelgroepen waar we aan werken is kinderen. Daar kan je heel concreet in worden. Nou is dat voor sommige doelen moeilijker dan voor anderen, maar dit is wel een hele makkelijke. U heeft ons ook vragen gesteld over de financiën. En ik moet heel eerlijk zijn, het was best een worsteling om op een rij te krijgen wat we op een rij hebben gekregen. Of dat langjarig is, vind ik heel lastig. Dat kregen we niet goed in beeld. Wat wel zo is, we zien dan een stukje onderuitnutting. Ten eerste, het jaar was nog niet afgerond. Dat is volgens mij ook een deel van de reactie van het college. Dat begrijp ik. Ben ik het ook wel mee eens. Het andere stukje is, onderuitnutting is natuurlijk net zomin goed als overbesteding. Dat zijn de vragen, die er waren bij ons?

De voorzitter: Dan de vragen aan een wethouder. En ik wil even tussendoor. Want we gaan de tijd overschrijden. Kunt u daarmee instemmen of wilt u nog naar een volgende vergadering of meeting of iets anders? Kunnen we ietsje uitlopen? We gaan niet eindeloos door, maar dan kunnen wel de vragen gesteld worden. De heer Van Ballegooijen.

De heer Van Ballegooijen: Dank u wel, voorzitter. Dan de vragen aan het college inderdaad. En dat gaat ook grotendeels over de monitoring. Want ik sluit wat dat betreft heel erg aan bij mevrouw Dorigo, die eerder zei, je wilt weten hoe je de honderd euro... Hoe groot het bedrag dan ook is, hoe je die zo efficiënt mogelijk besteedt. De wethouder geeft aan in de reactie dat met de Minima-effectrapportage van het Nibud, dat daar dan wel allerlei resultaten uitkomen. Dan vraag ik me af, hoe gaat het Nibud wel doeltreffendheid en doelmatigheid vaststellen als er geen concrete doelstellingen zijn, die gekoppeld zijn aan beleid met daaronder KPI's? Hoe gaan die dat wel vaststellen, als de Rekenkamer dat niet kon? En dan twee. Eigenlijk ook uit de reactie van de gemeente op doelstelling drie. Daar wordt gesteld dat het doel is het vergroten van bereik. En op het gebied van curatie snap ik dat, zeker wat de wethouder gezegd heeft, dat wij besloten hebben om het minimabeleid of het armoedebeleid uit te breiden, recent.

Ik snap dat daar op dat punt zeker een doel zit op het bereik vergroten. Tegelijkertijd hebben we natuurlijk ook een aantal programma's die op preventie gericht zijn, onder andere op schulden. Het sociaal wijkteam doet ook aan preventie van armoede. Zou dan niet de doelstelling ook zijn dat we daar effecten van zien, zeker als we het hebben over, dat is misschien het simpelste om beelden te maken, schuldhulpverlening als we preventie doen op schulden? Dat we ook hopen te zien dat het aantal mensen met schulden of de hoogte van de schulden uiteindelijk verminderd. En dat daarmee, zoals de Rekenkamer ook aangeeft, toch wel een vermindering van aanvragen op de programma's komt.

De voorzitter: Het college.

De heer Heijkoop: Voorzitter, als het gaat over het rapport van de Rekenkamer en de onderzoeksmethodiek en ook wat het Nibud straks gaat doen met de Minima-effectrapportage, ik vind het wat lastig om daar in te treden als in die zin toch vanaf de zijlijn. Ik weet wel van het Nibud, die doen op terugkerende basis onderzoek. Zij kunnen altijd conclusies trekken, ook ten opzichte van eerdere onderzoeken. En zij kunnen ook nog eens in de benchmark in de breedte vergelijkingen trekken. Natuurlijk heel veel onderzoeken doen ze in heel veel gemeenten. Ik denk dat zij in die zin misschien meer in staat zijn of in ieder geval meer data hebben, op basis waarvan zij toch tot net wat andere conclusies kunnen komen. Maar ik kan daar niet helemaal in treden. Wat zij heel nadrukkelijk doen, hun uitgangspunt is ook het rijksbeleid, wat daar gebeurt. En dan kijken ze nadrukkelijk ook naar huishoudtypes. En dan zien ze ook hoe het minimale beleid in Dordrecht dan uitpakt voor die verschillende huishoudtypes. En ik neem aan dat zij krijgen gewoon ook de databestanden van ons. En zij gaan daarmee aan de slag. En ik kan eigenlijk niet vooruitlopen op welke conclusies zij daaruit zullen trekken. Misschien zullen zij ook wel aangeven dat zij op onderdelen bepaalde conclusies nog niet kunnen trekken. Maar dan loop ik al vooruit op hun rapport. En dat is nu gaande. En het tweede punt. U heeft het over de schulden verminderen. Dat brengen wij ook in beeld. In het dashboard houden we dat bij. En we hebben nu ook al wel gezien de laatste jaren dat waar we aanvankelijk met een relatief hoge schuld zaten, waarbij mensen zich melden van 48.000 euro ruim, dat dat in een paar jaar gezakt is naar 33.000 euro. De belangrijkste reden is toch wel een succesvolle wetswijziging. Dat je signalen krijgt als het mis dreigt te gaan. En dat je mensen eerder kunt benaderen. En ook wel het fijnmazige armoedenetwerk, waardoor meer mensen zich vroegtijdig melden en eerder in beeld komen. Want wat de voorzitter van de Rekenkamercommissie terecht aangeeft, is dat de informele organisaties, ook in de wijken, die zijn vaak laagdrempeliger. Die worden vaak eerder gevonden. Het heeft trouwens soms ook met vertrouwen te maken. De relatie tussen overheid en burger is om verschillende redenen, denk aan de toeslagenaffaire, maar ook Groningen onder druk komen te staan, waardoor veel mensen soms wat huiverig zijn om de stap naar de overheid te zetten. We zien gelukkig dat in Dordrecht het vertrouwen in de gemeente er nog wel degelijk is, maar dat laat onverlet dat een Voedselbank of een Stichting Humanitas natuurlijk voor heel veel mensen nog veiliger is om je te melden. En dan helpt het dat je een goed netwerk hebt.

En dat bijvoorbeeld, die afspraak hebben we ook met Stichting SchuldHulpMaatje gemaakt van, als iemand zich bij jullie meldt, melden en ze hebben schulden en je kunt

als vrijwilliger daar wat in betekenen, is het mooi. Maar als die schulden te groot zijn, dan weet je, dan moet je dit nummer even bellen. En dan ken je de collega's of de mensen bij de Sociale Dienst. En ook op die manier krijgen we mensen eerder in beeld. We kunnen dat niet met een schaarstje knippen, want het is ook heel divers. Maar we hebben daar wel degelijk KPI's op geformuleerd. En we zien ook echt dat dat wel zich heel erg de positieve kant op beweegt.

De heer Van Ballegooijen: Voorzitter, heel mooi verhaal. Maar beide van mijn vragen zijn niet beantwoord. Ik zou graag de vragen opnieuw proberen te stellen, in de hoop wel een antwoord krijgen, als dat van u mag, voorzitter.

De voorzitter: Dat mag. En vraag één was, hoe stelt het Nibud...Hoe gaan zij wel conclusies trekken? Op basis van welke data...

De heer Van Ballegooijen: Als ik hem opnieuw mag stellen, dan zou de vraag zijn, als er, zoals in het Rekenkamerrapport staat, geen concrete doelstellingen zijn, die gekoppeld zijn aan het beleid, kan er dan überhaupt, door welke organisatie dan ook, gezegd worden of het beleid doeltreffend en doelmatig is? Vraag twee. Wij doen in Dordrecht aan preventiebeleid op armoede en op schulden. Is het doel van het preventiebeleid niet om de vraag naar de curatie te verkleinen?

De heer Heijkoop: Voorzitter, de tweede vraag. Het is niet het doel om de vraag naar curatie te verkleinen. We zien al jarenlang dat relatief minder mensen in wettelijke schuldsaneringstrajecten terechtkomen. Dat vind ik niet wenselijk. Heel vaak lopen mensen te lang door met schulden. Mensen met hoge schulden, het zou echt beter zijn als die zich eerder zouden melden bij professionele schuldhulpverleners. Want ten opzichte van de informele schuldhulpverleners hebben die namelijk wettelijke instrumentaria. Die kunnen saneringskredieten afspreken. Die kunnen dwangakkoorden met schuldeisers. Die kunnen heel veel meer doen. Wij hebben echt behoefte aan dat meer mensen zich melden, gezien de grote schuldenproblematiek bij heel veel mensen. En dat er nog meer mensen ook in formele schuldhulptrajecten komen. Op de hele lange termijn hoop je dat op het moment dat het inkomensbeleid structureel toereikend is, en dat begint eigenlijk bij het Rijk dat... De commissie Sociaal Minimum heeft vorig jaar twee rapporten uitgebracht, waaruit gewoon blijkt dat bepaalde huishoudtypes structureel in de min zitten. Dat zal gewoon altijd tot schulden leiden. En op het moment dat je die basis op orde brengt, het inkomen in beginsel toereikend is, en dat vraagt een verhoging van het WML, wettelijk minimumloon, en daaraan ook gekoppeld een verhoging van de bijstand, dan zal je zien, dan kunnen meer mensen rondkomen. Dat is niet mijn persoonlijke overtuiging. Vind ik ook. Maar ik geef gewoon aan wat er ook geconcludeerd is door de commissie Sociaal Minimum. Dan is inderdaad de doelstelling dat minder mensen in de schulden gaan raken en dat je een minder dure schuldtrajecten hoeft weg te zetten met die mensen. Maar op dit moment is het goed als mensen in de schulden zitten, dat ze zich melden en dat we inderdaad tot meer curatie overgaan.

De heer Van Ballegooijen: Een aanvullende vraag daarop dan. Wat is dan het doel van ons preventiebeleid? Want ik snap dat als mensen in schulden zitten dat we dan curatie willen toepassen. Maar wat is dan het doel van het preventiebeleid?

De heer Heijkoop: Dat is tweëerlei. Enerzijds dat als mensen schulden hebben, om hen zo spoedig mogelijk toe te leiden naar ondersteuning. En bij kleine schulden kan dat lichte ondersteuning zijn, in de vorm van budgetbeheer of een adviesgesprek met de adviseurs geldzaken. En bij zware schulden in een formeel schuldhulpverleningstraject. Dat is de eerste reden. En de andere reden is, en dan gaat het ook over het Geldpraatje, die campagne, maar ook voorlichting op scholen. Dat gaat over ook wel vormen van budgetbeheer. Het voorkomen dat mensen überhaupt in de schulden komen. Dat je met mensen gaat kijken, hoe kunnen wij u helpen om de uitgaven en de inkomsten in balans te houden? En dat is natuurlijk het allermooiste, als je dat voor elkaar kunt krijgen. Maar het is ook een gegeven, dat hebben we ook zeker gezien in de inflatiecrisis destijds met de energierekeningen die omhoogschoten, toen meldden zich ook heel veel mensen bij budgetbeheer. En dat wij op geen enkele manier, of in ieder geval de mensen van budgetbeheer, die begroting sluitend konden krijgen, omdat de inkomsten en de uitgaven gewoon niet in evenwicht te brengen zijn. Het raakt meerdere punten. Maar preventie is in beginsel erop gericht dat mensen, voordat ze in de schuld komen, daar niet op in de schuld komen. Dat ben ik direct met u eens, als dat u betoog is. En uw andere punt is, misschien wordt het een beetje een semantische discussie over de doeltreffendheid van beleid. Vanuit het college, wij vinden dat ons beleid doeltreffend is als zoveel mogelijk mensen gebruik maken bijvoorbeeld van het SMS-Kinderfonds en dat de sportverenigingen aan ons terugkoppelen dat zij heel veel kinderen zien die niet konden sporten en die nu wel konden sporten. 2 weken terug was ik bij de 60-jarige huwelijken. En een vrijwilliger van Emma, 84 jaar oud, 76 jaar lid van die vereniging, die drukte mij op het hart, mijnheer Heijkoop, ik heb van de burgemeester gehoord dat ik u echt nog op het hart moet drukken dat u die Dordtpas niet moet afschaffen, want wij hebben zoveel kinderen die wij kunnen helpen om te sporten. En dan kun je zeggen, moeten dat 80 kinderen zijn bij Emma, moeten dat 60 kinderen zijn bij Emma? Het is belangrijk dat al die kinderen die daar kunnen sporten, doordat ze die Dordtpas hebben met het SMS-Kinderfonds. Dat is gewoon effectief beleid. Waar je in de toekomst naartoe zou willen, als je dan... We weten gewoon hoeveel kinderen er sporten via beleid. Dan zou je wel kunnen zeggen, als we de totale populatie, dan schatten we in dat dat 70 procent is. En we willen eigenlijk het liefst zo dicht mogelijk bij die 100 procent komen. Maar als dat 75 procent is, dan ben ik heel blij dat 75 procent van de kinderen kunnen sporten. Als het 80 procent is, is dat nog mooier. Maar ik ga niet zeggen dat het beleid bij 75 procent niet doeltreffend is. Alleen je zou nog meer kinderen willen bereiken. Ik vind het doelmatig, doeltreffend. Het lijkt soms ook een beetje door elkaar heen te lopen. En voor de rest herhaal ik mijn antwoord van zojuist. Ik weet natuurlijk niet precies op welke wijze het Nibud dat onderzoek gaat uitvoeren. En ik weet wel de wijze waarop zij dat de vorige keer gedaan hebben. En dan brengen zij eigenlijk het minimabeleid van de gemeente in relatie tot het inkomensbeleid vanuit het Rijk. En kijken dan naar huishoudtypes. En dan ook waar gaten vallen. En dat is hun definiëring ook van doeltreffendheid van, zijn er huishoudens die tussen wal en schip vallen of zijn alle huishoudens geholpen met dit minimabeleid?

Soms is het ook een definitie discussie. Wat de Rekenkamer misschien doeltreffend noemt, dat het Nibud daar weer net iets anders naar kijkt. Maar ik vind het heel moeilijk om daarop vooruit te lopen.

De voorzitter: Voor dit moment denk ik even genoeg. Ik zag nog een vraag. De heer Van den Berg.

De heer Van den Berg: Dank, voorzitter. Ook dank aan de Rekenkamer voor het onderzoek. Ik vind het ook mooi om te horen dat jullie die samenwerking zien van de diverse organisaties in de stad. Ik heb twee vragen. In het rapport wordt gesteld dat de schuld van Dordtenaren is afgenomen, maar dat daar niet een duidelijke reden voor te achterhalen valt. Volgt dit een landelijke trend? En kunt u ook iets zeggen over de schulden bij de mensen die onder de armoedegrens vallen? Of dat deze ook is afgenomen? En daarnaast ook nog een vraag. U stelt dat de doelmatigheid niet goed kan worden vastgesteld. Stel dat er juist kleine, gekwalificeerde doelen gesteld waren, had dan de conclusie geweest dat het armoedebeleid succesvol is? Of beoordelen we eigenlijk in feite de meetbaarheid van de doelstelling?

De voorzitter: Het woord is aan de Rekenkamer.

De heer Oostlander: Dat laatste stuk is een beetje een gewetensvraag, want als je hele lage doelen stelt, haal je ze altijd. En dan zou de Rekenkamer moeten zeggen, we zijn wel tevreden. Ik legde net uit in een antwoord op de vraag van de heer De Heer dat we altijd gewoon kijken naar, als je iets niet weet wat voor een beelden heb je dan wel, op basis van gesprekken die je voert, op basis van interviews die je afneemt met organisaties in de stad? En dan kan je toch een betrouwbaar beeld schetsen, zonder dat je echte cijfers hebt. Dat zou hier ook het antwoord moeten zijn. Dat op het moment dat je hele lage doelen stelt en je gaat vervolgens met de mensen in de stad praten en die zeggen, dit slaat helemaal nergens op, dan zou dat de conclusie waarschijnlijk zijn. Maar ik loop een beetje... Is een beetje hypothetische casus natuurlijk. Maar ik denk dat de Rekenkamer in zijn algemeenheid zich niet alleen maar baseert op beleidsstukken en cijfers en analyses, maar bijna altijd met alle onderzoeken veel breder praat met organisaties in de stad en heel vaak ook met mensen die daadwerkelijk gebruik maken van regelingen en voorziening, om zo een veel breder beeld te proberen te schetsen. Wat weten wij heel specifiek van de mensen met schulden? Moet heel eerlijk over zijn, dat weten wij niet in dat detailniveau van, zijn er dan mensen onder de armoedegrens of daarboven? We hebben in 2020 als Rekenkamer een onderzoek gepubliceerd naar schuldhulpverlening in Dordrecht. Toen was eigenlijk het beeld hetzelfde als nu, namelijk dat er heel veel eigenlijk heel erg goed gaat. Maar de aanbeveling was er dan eigenlijk ook hetzelfde van, zorg dat je er op tijd bij bent. En zorg dat je het snel in de gaten hebt, want dan loopt die schuld niet zo op. Uit het feit dat je ziet dat de gemiddelde schulden nu lager zijn dan een aantal jaren geleden, daar zou je van kunnen zeggen, dat komt misschien wel doordat de gemeente er veel beter en eerder bovenop zit. Dat hebben we nu eigenlijk niet zo specifiek onderzocht. Dat kun je niet zomaar zeggen. Maar het vermoeden zou ik wel durven bevestigen.

De voorzitter: We gaan nog naar een vraag van mevrouw Schnabel.

Mevrouw Schnabel: Dank u wel. Ik moest net nog even nadenken. Bedankt inderdaad voor het uitgebreide rapport. Ik heb eigenlijk, of in ieder geval we weten dat er heel veel goede dingen gebeuren in het programma Samen tegen armoede. Maar als het dan

inderdaad gaat over die verschillende doelgroepen die we niet helemaal in zicht hebben, dan vind ik het eigenlijk een heel mooi voorbeeld wat de heer Oostlander gaf. Ik heb zelf geen kinderen, maar dat je je... Je legt de hand op het hoofd van je kind om te meten hoe hoog de koorts is. En er zijn signalen wel, als in als het gaat over mensen die wisselende banen hebben, maar zeker ook als het gaat over jongeren zonder sociaal vangnet. Maar bijvoorbeeld ook, en dat stond in het onderzoek over migratieachtergrond, en dan ook als het gaat over jongeren met een migratieachtergrond, die zakken door het ijs en we zien het niet. En dat is natuurlijk heel mooi als dan wordt gezegd, we gaan achter die voordeur kijken. Hoe gaan we dat dan proactief doen? En hoe gaan we dat gesprek voeren, vooral ook als het over deze doelgroepen gaat bij de Minima-effectrapportage?

De heer Heijkoop: Voorzitter, het wrange is eigenlijk dat ik durf te stellen dat mensen die afhankelijk zijn van een bijstandsuitkering, die hebben echt wel goed in beeld. En daar hebben een enorm hoog bereik van de regelingen, want daar hebben we gesprekken mee, ook over de toeleiding naar werk. Die hebben we in het bestand zitten. Die kunnen we actief wijzen op de regelingen. Die krijgen ook de Dordtpas gewoon al toegestuurd. En die kunnen daar dan gebruik van maken. Het meest ingewikkelde zit hem in de mensen die net boven... Die eigenlijk niet afhankelijk zijn van een uitkering, maar die wel inderdaad, wat u terecht schetst, wisselende inkomsten hebben of via flexcontracten, uitzendbureaus en dergelijke. En dat is ook een hele ingewikkelde doelgroep. En de commissie Sociaal Minimum heeft daar ook heel nadrukkelijk van gesteld, dit is gewoon niet oké. Het beroep dat op gemeenten wordt gedaan, die zeggen, het is... Zij verwoorden het heel zorgvuldig van, de balans tussen de verantwoordelijkheden vanuit het Rijk en de gemeente is uit het lood geslagen of is niet meer in verhouding. Zeker als je zag rondom de energietoeslag, dat wij gewoon zulke enorme groepen van inkomensondersteuning hebben voorzien, dat is gewoon geen gemeentetaak. En de groepen die u schetst, hoe proberen we die te bereiken? Via vindplaatsen. Scholen doen daar het nodige in. Via kerken, moskeeën doen daar het nodige in. Laagdrempelige wijkcentra. Je bent ontzettend hard bezig om die mensen te vinden. En dat blijven we ook doen. Maar eigenlijk zou je naar de situatie toe moeten dat werk zekerheid biedt. En werk in ieder geval ook zekerheid biedt op voldoende inkomen. En dat inkomen per definitie toereikend is om de basisbehoeften van te kunnen betalen. En die basisbehoeften zijn dan, een dak boven je hoofd, een zorgverzekering, toegang tot onderwijs en dat je je boodschappen ook gewoon kan betalen. Dat is op dit moment voor sommige huishoudtypes niet het geval. En dat kunnen wij, zeg ik echt, helaas niet oppakken, oplossen als gemeente. Dat is gewoon heel erg ingewikkeld voor die groep. Dat vraagt echt inkomensbeleid vanuit het Rijk. De groep is niet enorm groot, maar het is ook een groep die heel erg fluctueert. En dat hebben we ook gezien bij de energietoeslag. Het ene jaar kan de inkomenspositie echt fors verbeteren, maar je kan ook heel snel weer terugzakken. Zeker deze kwetsbare groepen, die kunnen door een flexibel contract of door een enorme terugvordering vanuit toeslagen, opeens acuut in de problemen komen. En wij doen wat we kunnen.

En daar is het armoedenetwerk ontzettend behulpzaam bij en de Voedselbank en dergelijke. En alle partijen die erbij zijn. Maar het pleidooi vanuit de gemeenten en ook

vanuit Dordrecht is natuurlijk ook nadrukkelijk, Rijk, zorg dat dat bestaan zekerder wordt en laat ons als gemeenten dan de mensen, de gezinnen die tussen wal en schip vallen het maatwerk bieden en helpen. Alleen nu zien we wel, als ik alleen al kijk naar zo'n Dordtpas dat we bijna 12.000 gebruik in '22... Het gaat echt over zulke grote groepen die je probeert te stutten en te ondersteunen, maar dat is eigenlijk een cri du cœur dat we graag zouden willen dat die balans enigszins hersteld wordt. Maar heel concreet uw vraag, dat gaat via die vindplaatsen, hoe we die mensen proberen te bereiken.

De voorzitter: Ik zou graag naar een afronding willen van de vergadering. Als iemand echt een dringende vraag heeft, kan dat. Die zie ik nu niet. Sorry, mevrouw Pichel.

Mevrouw Pichel: Dank, voorzitter. We kunnen hier inderdaad nog uren over praten. Dat is natuurlijk logisch. Maar ik heb nog wel even een vraag aan de Rekenkamer. En dat is ook wat meer pragmatisch. Want dank voor het rapport en ook de aanbevelingen. Maar ook, hoe gaan we hiermee door? Want jullie vraag is ook, pak dit serieus op. En ik hoorde daar voornamelijk uit, het gaat over, de doelgroep is misschien niet helemaal zichtbaar en doen we de juiste dingen op de juiste plek? Of wat ga je met die honderd euro doen en wat is het effect? Maar ik hoor ook de wethouder heel duidelijk zeggen, het doel is eigenlijk, en dan paraphraseer ik, om toch kwaliteit van leven te verbeteren. Je kunt de armoede niet helemaal voorkomen. Je kunt het niet helemaal beperken. Wat we gaan doen, we leveren voorzieningen waarin we toch kwaliteit van leven verbeteren. Kinderen die normaal gesproken dingen niet kunnen doen, kunnen dat nu wel. En mijn vraag is dan ook, als we het hebben over de aanbevelingen en dan ook mogelijke doelstellingen en de KPI's, waar we het ook over hebben, hoe kunnen we dat dan matchen? Want ik hoor ergens wat anders over armoedebeleid. En Samen tegen armoede roept dat natuurlijk ook wel op. Terwijl dat natuurlijk wat anders is dan toevoeging bieden aan kwaliteit van leven. En dan ga je hele andere KPI's krijgen. Wat is jullie suggestie daarbij?

De voorzitter: Dit is wel enigszins een politieke vraag. Hoe kunnen we het matchen? Maar probeert u dat gewoon neutraal te beantwoorden.

Mevrouw Pichel: Ik probeer hem ook niet politiek... Maar ik bedoel meer ook technisch qua, wat is je doelstelling in onderzoek?

De voorzitter: Hoe gaan we het aanvliegen?

Mevrouw Pichel: En hoe ga je daarop antwoorden, in termen van de wetenschappelijke benadering?

De heer Oostlander: De wethouder heeft gewoon gelijk als hij zegt, je moet het niet te operationeel doen. Niet op detailniveau. Daar ga je ook niet over als raad. Moeten mensen wel of geen brood krijgen of moeten ze juist pasta krijgen? Op dat niveau wil je het er niet over hebben. Je moet het echt hebben over strategische doelstellingen. Bijvoorbeeld, heb je de ambitie om vijf procent meer kinderen naar sportclubs te krijgen of tien procent of honderd procent? Op die manier, zou mijn advies zijn, moet je ernaar

kijken. En ik zeg nu kinderen, omdat dat voorbeeld werd genomen. Maar je kan ook zeggen, wil je het hebben over kinderen of wil je het hebben over migrantenkinderen? Wil je het hebben over mensen in bepaalde wijken, in oude stadsdelen of wil je het hebben over ouderen in ouderenwoningen? Op dat niveau moet je er met elkaar over praten. En de wethouder heeft... Ik geef hem vaak gelijk. Dat doe ik niet omdat ik geen politiek wil bedrijven, maar dat hij verstandige dingen zegt. Wij kunnen niet met zijn allen de wereld redden. We kunnen niet iedereen helpen. Je zult keuzes moeten maken. En dat is de politieke keuze waar ik gewoon bij wegblijf. Maar mijn advies is, doe het op dat hogere niveau.

De voorzitter: U mag even het woord.

Mevrouw Dorigo: Dank u, voorzitter. Kleine aanvulling is, ik zou nadenken met elkaar over toch dat systeem van curatie, preventie en nazorg. En ik ben het eens met de wethouder dat op curatie, je wil minder moeten doen, maar je moet heel veel doen, omdat inderdaad de basisinkomens te laag zijn. En ik denk dat de gemeente daar al heel veel doet en dat je daar inderdaad niet te veel moet proberen al die kleine details in beeld te brengen. Wat wel belangrijk is, is de vraag, willen we ook proberen preventie en nazorg te bieden? Omdat het wel kan helpen, zeker in het stukje schuldhulpverlening, om te zorgen dat mensen niet terugkeren. En uiteindelijk is dat ook het geld. Je hebt een hele grote bult geld wat in curatie gaat zitten. Dat is gewoon mensen geld geven bijna om hun leven te kunnen leven. Maar geld in die preventie en nazorg, daarvan denk ik wel degelijk dat je kan zeggen, als je daar je geld efficiënt besteed, kan je zorgen dat mensen minder hulp nodig gaan hebben. Uiteindelijk als je iemand via Humanitas leert zijn eigen administratie bij te houden, kan je misschien voorkomen dat hij in schulden geraakt. En op die manier ook nadenken en proberen verder te komen dan alleen maar curatie en alleen maar geld naar mensen toegoien, als het ware.

De voorzitter: Mensen, we gaan naar een afronding van deze vergadering. En overigens alle complimenten voor alle geduld dat iedereen heeft. Ik heb de heer Gorter horen zeggen dat hij nog schriftelijke vragen gaat stellen. Is het ook voor de Rekenkamer mogelijk om die, of voor het college, ik weet niet aan wie ze gesteld worden, maar om die ook te beantwoorden? Ja. Dan moeten we sowieso even de antwoorden op vragen afwachten. U heeft allemaal de kans om nog vragen te stellen. Is er dan daarna, denkt u, genoeg informatie verzameld om tot een politiek standpunt over het voorstel te komen, over de aanbevelingen? De heer Van Ballegooijen.

De heer Van Ballegooijen: Een punt van orde over wat we vaststellen met dit voorstel. Want ik ben een beetje in de war misschien, omdat de reactie van het college is opgenomen in het Rekenkamerrapport. Mijn vraag is dan eigenlijk, in het voorstel staat de conclusies van dit onderzoek onderschrijven. Stellen we daarmee de conclusies van het onderzoek vast en onderschrijven we die en dragen we de burgemeester en wethouders op de aanbeveling uit te voeren?

Of stellen we ook meteen vast dat de manier van uitvoering is volgens de lijnen die het college in de reactie op het rapport heeft vastgesteld? Want dat zijn wel twee verschillende dingen.

De voorzitter: Dat zijn twee verschillende dingen. Wat wordt voorgesteld, is alleen wat het onderzoek aangeeft. Maar dan kunnen we daar natuurlijk, als u daar anders over denkt, een amendement op dat voorstel doen. Ik denk dat dat de enige mogelijkheid is. Of ook bepaalde aanbevelingen niet overnemen. Er is van alles mogelijk, maar dat zal dan in de vorm van amendementen moeten. Dat zeg ik goed toch, griffier? Ja.

De heer Heijkoop: Voorzitter, u heeft in de laatste brief kunnen lezen, en dat staat ook in onze reactie op dit Rekenkamerrapport, dat de Minima-effectrapportage wordt nu uitgevoerd. En zodra hij er is, wordt hij naar uw raad gestuurd. Ik kan me zomaar voorstellen dat u daar wat van vindt en dat u daar met elkaar over in debat gaat, ook voor wat betreft het armoedebeleid. We hebben natuurlijk al een monitor, met allerlei KPI's en met percentages. Dat ligt er ook al. Ik kan mij ook zomaar voorstellen dat uw raad zegt, we hebben dit rapport met waardevolle elementen. We hebben straks een Minima-effectrapportage. Dat uw raad ook zegt, we willen dat gewoon het volgende kwartaal met elkaar bespreken, omdat dat zal misschien tot een verzoek aan het college leiden. Maar dat kun je denk ik niet los van elkaar zien. De raad gaat over haar eigen agenda. Maar ik kan me ook voorstellen dat je dat wel bij elkaar wil brengen.

De voorzitter: Het stond al op mijn praatpapiertje. Ik wilde inderdaad ook vragen, gaan we dat nu meteen doorzetten of wachten we tot ook de rapportage van de MER er is en het Nibud er iets over gezegd heeft en dat we bijvoorbeeld ook de resultaten van de monitor er nog bij vragen. En dat we dan een oordeelsvormende vergadering inplannen. Dan hebben we wel twee vliegen een klap. Het is een voorstel. De heer Van Ballegooijen.

De heer Van Ballegooijen: Voorzitter, ik zou er voorstander van zijn om dit rapport absoluut te betrekken op het moment dat we het hebben over de Minima-effectrapportage. Maar ik zou eigenlijk, en dat mag een kleine oordeelsvormende commissie zijn, toch een oordeelsvormende commissie over specifiek dit rapport willen voorstellen. Met de vraag, op welke manier willen wij dat het college invulling geeft aan de aanbevelingen in het rapport? Ook gezien de reactie van het college. En ik hoor ook verschillende partijen hier aan tafel die andere inzichten hebben wellicht in de manier waarop dat opgepakt zou moeten worden.

De voorzitter: Ik heb uw vraag alvast genoteerd. Die herhaal ik straks. Mevrouw Schnabel, u wilde ook iets zeggen.

Mevrouw Schnabel: Ik was het eens met het feit dat we dat dan samen bespreken met Minima-effectrapportage. En dat we daar dan een oordeelsvormende vergadering over houden. Maar voor mij hoeft niet per se of voor ons hoeft niet per se dit nog apart in een oordeelsvormende commissie.

De voorzitter: U stelt voor niet zozeer het onderzoek apart, maar het er wel bij betrekken. De heer Van Leeuwen.

De heer Van Leeuwen: Ik ben het eens met de woordvoerder van de VVD.

De heer Gorter: Voorzitter, wij ook.

De voorzitter: Ik denk ook het elkaar niet uitsluit, wat hier gezegd wordt? Nee. De heer Gorter.

De heer Gorter: Ik ga ook mee met het voorstel van de heer Van Ballegooijen.

De voorzitter: Zijn er mensen die het er niet mee eens zijn? De heer Schalken.

De heer Schalken-den Hartog: Voorzitter, in aanvulling wat er gezegd wordt dat het een het ander ook niet hoeft te bijten, wat u ook aangeeft.

De voorzitter: De heer De Heer.

De heer De Heer: Voorzitter, kort. Wat ons betreft hoeft er niet nog een extra oordeelsvormende vergadering alleen hierover te komen. Wat ons betreft is het voldoende om, maar inderdaad beiden kan.

De voorzitter: Zijn er nog meer politieke vragen? Ik kan me ook zo voorstellen dat die misschien schriftelijk nog wel binnenkomen, dat er van alles overblijft om te vragen. Maar die ene vraag nemen we sowieso mee. Op welke manier willen wij dat het college invulling geeft aan de aanbeveling uit dit rapport? We stellen nu vast dat er een oordeelsvormende vergadering komt over de MER, Nibud en de monitor en dat dit stuk er weer opnieuw aan toegevoegd wordt. Dat we het er dan met zijn allen over hebben, met deze politieke vraag. Allemaal heel hartelijk bedankt voor de inzet. En of u alle spulletjes weer netjes mee wilt nemen. Bedankt.

De heer Van Ballegooijen: Sorry, voorzitter.

De voorzitter: De heer Van Ballegooijen. Nog even stilte.

De heer Van Ballegooijen: Begrijp ik u nu goed dat we een oordeelsvormende vergadering krijgen op het moment met het Nibud, of dat we eerst een oordeelsvormende vergadering krijgen over dit rapport specifiek, met de vraag die zojuist gesteld is? En dat dit rapport ook wordt toegevoegd aan de vergadering bij het rapport van het Nibud?

De voorzitter: Ik bedoelde versie twee.

De heer Van Ballegooijen: Dan ben ik blij dat ik heb ingegrepen, voorzitter, want dat was niet mijn voorstel.

De voorzitter: U wilde een oordeelsvormende vergadering over MER, Nibud? Nee, eigenlijk over deze nog.

De heer Van Ballegooijen: Mijn voorstel was, omdat de vraag die zojuist...

De voorzitter: Sorry, het is laat.

De heer Van Ballegooijen: Dat snap ik, voorzitter. Mijn voorstel was om met de vraag die zojuist gesteld is specifiek, en dat kan wat mij betreft in een vergadering van een uur, het hoeft geen lange vergadering te zijn, denk ik, omdat het over een vrij smal onderwerp gaat, maar om daar eerst binnenkort al over te vergaderen. Zodat duidelijk is op welke manier wij willen dat er invulling gegeven wordt aan de aanbevelingen in het onderzoek. Maar ook, en daarom dacht ik u te begrijpen toen u zei, het hoeft elkaar niet te bijten, dat het onderzoek wordt toegevoegd als we het hebben over de Minima-effectrapportage in bredere zin, omdat dan die aanbevelingen weer relevant zijn. Maar ook dan natuurlijk de manier waarop we hebben vastgesteld dan hopelijk dat we willen dat het college invulling geeft aan die aanbevelingen.

De voorzitter: We hebben nu de keuze uit variant A. Dat is wat de heer Van Ballegooijen voorstelt, eerst nog over dit onderzoek een korte oordeelsvormende vergadering en in een later stadium nog een nieuwe oordeelsvormende vergadering of commissievergadering waar dit stuk dan weer aan toegevoegd wordt. En dan gaat het die tweede keer over MER en Nibud. Wie zegt A en wie zegt B? Wie zegt A? Twee vergaderingen? Eén, twee, drie, vier, vijf, zes. Mevrouw Jager, u had ook een vinger... Maar u bent samen één. Dat is zes. En wie zegt B? Dat is één vergadering. Eén, twee, drie, vier, vijf, zes.

Mevrouw Schnabel: Zeggen dat is misschien politiek, maar ik kan me voorstellen dat op het moment dat je voor deze versie kiest, dat je gewoon het hele beeld hebt. Terwijl als je echt los nog eens een keertje over de aanbevelingen het gaat hebben in een oordeelsvormende vergadering, neem je dan dat weer mee naar een algeheel beeld, waarbij je dan ook nog gaat hebben over... Ik vraag me af, is het niet zinvoller om het gewoon in samenhang met elkaar te bespreken, dan nog heel apart onze eigen bevindingen daarop te betrekken?

De voorzitter: Dan kom ik nog met variant C. We wachten de MER en Nibud af. Die wordt ingepland. En dan aanvullend daarop, meteen daarna aanvullend op die vergadering, dat we het dan alsnog hierover hebben oordeelsvormend van, wat willen we met die aanbevelingen? Dan heb je wel het totaalplaatje. Maar waar je wel kan kiezen of je daar nog wel of niet aan meedoet.

De heer Van Ballegooijen: Voorzitter.

De voorzitter: De heer Van Ballegooijen.

De heer Van Ballegooijen: Om daar een reactie op te geven, ik ben daar in die zin geen voorstander van. Maar dat is voornamelijk, en dat is misschien ook een reactie op mevrouw Schnabel, het doel zal wat mij betreft zijn, is dat we in een oordeelsvormende vergadering specifiek over dit rapport zouden besluiten hoe wij willen dat er onder andere monitoring, doelstellingen gesteld worden of we inderdaad willen, zoals de Rekenkamer aangeeft dat er doelstellingen gesteld worden. Dat die gekoppeld worden aan het beleid. Dat daar KPI's aan worden gehangen. Dat er ook doelstellingen worden gesteld op preventie en nazorg, bijvoorbeeld. Dat daar op die manier smart doelstellingen worden gehanteerd. En ik denk dat dat in die zin absoluut te maken heeft met de Minima-effectrapportage. Maar dan ga je het veel meer hebben over de inhoud. En dan is het denk ik heel nuttig om al te weten op welke manier je graag je monitoring en je doelstellingen zou willen formuleren. Het gaat om de manier waarop. Want dan weet je ook vervolgens wat voor doelstellingen je gaat formuleren, inhoudelijk.

De voorzitter: Maar ook dan blijft het andere verdedigbaar, omdat uit MER en Nibud natuurlijk ook duidelijk doelstellingen blijken die je misschien kunt plakken op dit rapport of onze KPI's. Het blijft een beetje stuivertje wisselen, wat mij betreft. Komen we hier nog uit vanavond, want het was zes-zes? Zijn de meningen veranderd. Wie is van mening veranderd? Er is iemand vertrokken. Dat scheelt ook. Ik vind het allebei...

De heer Heijkoop: Ik luister ook, maar op zich wat de heer Van Ballegooijen vraagt, daarin gaat de raad toch ook voorzien, alleen in de zin dat het even op de voorraadlijst komt en dat het pas geagendeerd wordt als dat andere rapport er is? Het is toch niet zo dat dat niet gebeurt? Maar misschien maak ik het nu alleen maar ingewikkelder hoor.

De voorzitter: Wat de heer Van Ballegooijen voorstelt, is wel dat het qua tijd echt verder uit elkaar ligt. Dat we niet wachten op de MER. De hamvraag blijft, wachten we op de MER of niet? En zullen we dan wel het in twee delen splitsen, dat we het ook echt over onze eigen KPI's hebben in relatie tot dit onderzoek?

De heer Van Ballegooijen: Voorzitter, sorry, maar wat mij betreft zou het voorstel nog steeds zijn om dit snel te behandelen, omdat wij het belangrijk achten om de manier waarop we kunnen monitoren vast te stellen. En dat liefst bijtijds doen, zodat ook de ambtelijke organisatie dat in de voorbereiding van de resultaten van het MER, van de Minima-effectrapportage ook kan meenemen, de manier waarop wij zouden willen monitoren.

De voorzitter: Er valt voor allemaal wat te zeggen. We gaan het nog een keer voorleggen. Misschien is er ergens iemand veranderd. Wie wil eerst de MER afwachten? Eén, twee, drie, vier, vijf, zes. Dan blijft het zes-zes.

De heer Van Leeuwen: Voorzitter, ik weet niet of het telt, maar zij fluistert me net toe dat ze zich op het standpunt van de VVD stelt. Ik dacht, laat ik het toch even proberen.

De voorzitter: Mevrouw Kamphuis, wilt u wachten op de MER-rapportage of niet? Nee, dan is het zes-zes.

De heer Gorter: Dan is toch deze vergadering leidend?

De voorzitter: Dan wachten we... Hoe bedoelt u?

De heer Gorter: We bespreken nu dit rapport. En dat andere hebben we nog niet. Dan vind ik dat dit leidend is.

De voorzitter: Dan wachten we wel op de beantwoording van de vragen. En dan wordt deze kort oordeelsvormend ingepland over dit rapport, met de politieke vraag, op welke wijze willen we dat het college invulling geeft aan de onderzoeksresultaten?

Mevrouw Kamphuis: Voorzitter.

De voorzitter: En dan later volgt er een bredere bespreking. Zo is het dan nu besloten. Mevrouw Kamphuis, nog een nabrander?

Mevrouw Kamphuis: Ik heb het denk ik verkeerd begrepen. Ik wil eerst het onderzoek zeker weten. Dat ik het onderzoek kan zien. En dan een oordeel maken. Zonder dat onderzoek kan je toch geen oordeel maken? Ik denk dat ik het verkeerd begrepen heb.

De voorzitter: Dan is het zeven-vijf. Voor alle zekerheid wil ik het nog een keer vragen, want dit zou vervelend zijn als dat verkeerd loopt. Nog een keer de hamvraag. Wie wil eerst de MER-rapportage afwachten? Dat is nog een keer. Eén, twee, drie, vier, vijf, zes, zeven, acht. Er is nog iets veranderd tussendoor. Dan mag ik nu toch echt concluderen dat we die eerst afwachten, maar dat we wel specifiek tijd inruimen voor dit rapport.

De heer Gorter: Voorzitter, waarom hebben dan deze vergadering gehad?

De voorzitter: Om informatie op te doen. En het is heel duidelijk gebleken dat er toch heel veel vragen leven. Dat is wel belangrijk. Allemaal hartelijk dank en spulletjes mee.

Aldus vastgesteld in de raadsvergadering van ..... 2024.

De griffier,

De voorzitter,

A.E.T. Wepster

A.W. Kolff